

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII^{то} обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

4 заседание, четвъртъкъ, 17 декемврий 1915 г.

(Открито съв. председателя д-ръ Д. К. Вачовъ, въ 3 ч. 30 м. слѣдъ пладне).

Председателъ: (Звъни) Г. секретарь ще прочете списъка на г. г. народнитѣ представители, за да се види кои присѣствуватъ и кои отсѣствуватъ.

Секретарь д-ръ Ф. Симеоновъ: (Прочита списъка. Отсѣствуватъ г. г. народнитѣ представители: Иванъ Ангеловъ, Никола Атанасовъ, Салимъ Ахмедовъ, Марчо Атанасовъ, Иванъ Багárovъ, Григоръ Василевъ, Георги Генковъ, Недѣлчо Георгиевъ, Юрданъ Дечевъ, Бенко Дуновъ, Иванъ Желевъ, Йорданъ Йоновъ, Белизаръ Каракашевъ, Миле Каралѣвъ, Василъ Карапанджевъ, Василъ Миловъ, Никола Ненчовъ, д-ръ Кирилъ Провадалиевъ, Христо Славейковъ, Михайлъ Такевъ, д-ръ Димитъръ Тодоровъ, д-ръ Андрей Ходжовъ и Юрданъ Юрдановъ).

Председателъ: Отъ 245 народни представители отсѣствуватъ 23; налице сж 222. Значи има достатъчно число представители, за да се взематъ законни рѣшения.

Почваме съ **испанитѣ** отпуски.

Разрѣшени сж слѣднитѣ отпуски:

На пловдивския народенъ представитель, г. Стефанъ Петковъ — 6-дневенъ отпускъ, начиная отъ утрѣ.

На кюстенджиския народенъ представитель г. Александъръ Механджиски — 6-дневенъ отпускъ.

На плевенския народенъ представитель г. Недѣлчо Георгиевъ — 3-дневенъ отпускъ.

На плевенския народенъ представитель г. Бенко Дуновъ — 3-дневенъ отпускъ.

Постѣлиши сж слѣднитѣ предложения:

Отъ Министерството на финанситѣ — предложение за одобрене височайшия указъ № 100 т. г., отнасящъ се до рѣшава кредитъ за личния съставъ и за вещевни разноски на отѣлението за общинскитѣ налози за 10 мѣсеца отъ 1915 г. на сума 65.150 л.

Отъ Министерството на войната — предложение за одобрене височайшия указъ № 100 т. г., отнасящъ се до утвърдението и турянето въ дѣйствиe военно наказателенъ законъ, раздѣлъ III, за прѣстѣпленията въ време на война и въ мѣсности, обявени въ военно положение.

Дѣйтъ тия предложения ще се раздадатъ на г. г. народнитѣ представители и ще се турятъ на дневенъ редъ.

Отъ контролната комисиия по управлението на държавнитѣ дългове единъ отъ г. г. членоветѣ излиза отъ срѣдата на народнитѣ представители, а именно г. Александъръ Стамболийски. Въмѣсто него, респектианната група щѣше да объяви кой да го замѣсти.

С. Омарчевски и други отъ лѣвия центъръ: Г. Димитъръ Драгиевъ.

Председателъ: Въмѣсто него земледѣлската група обявява, че желае да се избере г. Димитъръ Драгиевъ. Които го приематъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Присѣмпяме къмъ дневния редъ.

На първо мѣсто е второ четене на законопроекта за извънреденъ свърхсѣмѣтенъ кредитъ отъ 500.000.000 л. за военни нужди и 30.000.000 л. за подпомагане на пуждаущитѣ се войнишки сѣмейства.

Има думата г. докладчикътъ. (Отсѣствува)

Замѣстникъ докладчикъ д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„Докладъ до Народното събрание.

Г. г. народни представители! Въ заседанието си на 16 декемврий финансовата комисиия разгледа законопроекта за извънреденъ свърхсѣмѣтенъ кредитъ отъ 530 милиона лева за посрѣщане разходите по войната прѣзъ 1915 и 1916 г. и го прие, слѣдъ като внесе нѣкои малки поправки и допълнения.

„ЗАКОНЪ

за извънреденъ свърхсѣмѣтенъ кредитъ отъ 530.000.000 л. за посрѣщане разходите по войната прѣзъ 1915 и 1916 г.“

Председателъ: Които приематъ заглавието тѣй, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Замѣстникъ докладчикъ д-ръ Ф. Симеоновъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на войната извънреденъ свърхсѣмѣтенъ кредитъ на сума 450.000.000 л. за пуждитѣ на армията, означени въ закона за извънредни свърхсѣмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септемврий 1912 г., въ чл. 1. букви а до и.

Отъ този кредитъ да се покрятъ и всички други разходи, станали въ свръзка съ мобилизацията и войната, прѣди и слѣдъ датата на обявяването имъ, както и разходите за персоналъ и вещевни разноски, направени отъ разнитѣ министерства за новопридобититѣ и окупиранни земи до 31 декемврий 1915 г.

Председателъ: Който приематъ чл. 1 тѣй, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

В. Коларовъ: Искамъ думата.

Председателъ: Гласува се вече. Който иска думата, да я иска по-рано.

(Идва докладчикът)

Докладчик П. Чорбаджиев: (Чете)

„Чл. 2. Разходите по този кредит да се произвеждат и оправдават съгласно с закона за отчетността по бюджета и с постановленията, съдържащи се в закона за извънредния свръхсметен кредит, утвърден с указ № 82 от 27 септември 1912 г., изменен и допълнен с закона, утвърден с указ № 11 от 21 март 1913 г.“

Председател: Има думата г. Васил Коларов.

В. Коларов: Г. г. народни представители! Въ миналото засядане, чрез моя другар Димитър Благоев, нашата група мотивира своя принципиален отказ на военните кредити. При второто четене на законопроекта нашата група се счита задължена да упражни една критика върху начина на изразходването, върху системата, по която се изразходват исканите военни кредити. Токмова повече нашата група държи да упражни тази критика въ Народното събрание, защото при сегашните условия нашата група е поставена въ абсолютна невъзможност, тъй от оградата на Народното събрание да каже каквато и да бъде дума по адрес на военната администрация. Г. г. народни представители! Военната цензура не е само военна цензура; военната цензура е и политическа цензура; тя не е само политическа цензура, но тя е и една цензура над дълга на Народното събрание. Абсолютно нищо от това, което нашата парламентарна група, а също и други някои групи, са казали въ оградата на Народното събрание, не се позволява да бъде изнесено пръв свѣта и да дойде до знанието на българските избиратели от една, пръв никог неотговорна, цензура.

Н. Пастихов: Също и на нашата група.

В. Коларов: Г. г. народни представители! Ако се пръв помисли, ако се мисли чрез системата на заглушване гласа на народните представители да се постигне едно добро дѣло, много се дължат тия господа, които стоят на това становище. Чрез задушване гласа на критиката, напротив, насърчава се корупцията, насърчава се разхищителството. Хиляди — бих казал милиони — прѣстѣпления се насърчават да се вършат съ тия огромни суми, които под името на военни кредити са били гласувани от миналото Народно събрание, които се гласуват и днес, и които българският народ ги дава. Какъ, г-да, си мислите? Неуже ли ние трѣбва да мълчим пръв онова което става? Неуже ли ние всички, ние всички не знаем, че една грамадна част от тия милиони отиват по незаконни и прѣстѣпни пътища въ джобовете на частни спекуланти и гешефтери, които не само грабят държавното съкровище по такъв прѣстѣпен начин, но които осждават и народа на глад, на неизразими бедствия въ единъ тежък критически моментъ, какъвто е днешниятъ, при една страшна и никой не знае до кога продължаваща се война?

Г. г. народни представители! Още единъ път заявявамъ, ние считаме, макаръ нашиятъ гласъ да бъде удушенъ тукъ, въ оградата на Събраниято, макаръ азъ да съмъ напълно убѣденъ, че нито една дума, която ние тукъ, въ изпълнение на нашия прѣставителски дългъ, ще кажемъ по този най-важенъ въпросъ, нѣма да бъде прпусната да излѣзе вънъ отъ Народното събрание, ние считаме за нашъ по-влителенъ дългъ тукъ, пръв васъ, също така избиратели на народа, да кажемъ искрено, откровенно нашата дума. И тая дума, г. г. народни представители, нѣма да бъде похвална, нѣма да бъде апологична. О, да, ако ние искаме да плетемъ вѣнци, ако искаме да славословимъ, ние има кому да плетемъ такива, има по адресъ на кого да казваме тощи, хубави приказки. Но, г. г. народни прѣставители, всички ония, спрѣмо които ние има да кажемъ толкова добри думи, защото кръвта си лѣятъ, защото на толкова страдания се излагатъ, всички тѣ една грамадна част отъ своите, незаслужени страдания дължатъ на други хора, дължатъ ги на една система, която трѣбва да бъде заклеймена, да бъде осждана въ Народното събрание — на системата на разхищителствата, на грабежите и на прѣстѣпленията съ народните срдѣства, съ народната кръв.

Т. Петров: Прикриване отъ цензурата.

В. Коларов: Г. г. народни прѣставители! Искатъ се 450 милиона лева за нуждите на войната. Очевидно е, тѣзи, които искаха войната, тия, които наложиха войната, тѣ са длѣжни да дадатъ тия суми; тия, които пратиха българския народъ на бойното поле са длѣжни да поддържатъ въоръжения български народъ. Но има единъ въпросъ, много важенъ въпросъ: по какъ начинъ тия огромни суми се изразходватъ, по какъ начинъ се задоволяватъ дѣйствителните нужди на българския народъ? Тукъ именно азъ искамъ да спра вашето внимание. Като съмъ напълно убѣденъ, че ние всички въ голѣма степенъ, чувствуваме гангрена, която разяжда съществуващата въ насъ система на изразходване държавните срдѣства за нуждите на армията и на народа.

Законните системи за изразходването на сумите са: системата на реквизиция и системата на доставки по търгъ. Изглежда, като че ли системата на реквизицията, която пръв миналата война имаше прѣднина и правителството тогава прѣдпочиташе прѣдпочитателно къмъ нея за снабдяване на армията съ всичко онова, което може да се намери въ страната, при сегашната война е заслужила въ голѣма степенъ недоволството на нашите управляющии крагове. Системата на реквизицията, даже за доставки на прѣдмети, нужни за армията, които се намиратъ въ изобилие въ страната и които биха могли много лесно да бъдатъ реквизирани отъ реквизиционните комисии на много по-износни цѣни, тая система се изоставя назадъ, на тая система се правятъ прѣчки и все повече и повече се фаворизира системата на търговете и доставките посредствомъ контракти, сключени съ съответните министерства, прѣдимно военното.

Но, г. г. народни прѣставители тукъ ние се натъкваме на единъ много интересенъ фактъ: за провеждането на едната или другата система между заинтересованите крагове се започва една вътрѣшна, глуха борба, чинито двигателни мотиви много лесно се обясняватъ. Тая борба намира своя изразъ въ известни факти, въ известни мѣроприятия. Пръв тая война, като най-голѣмъ органъ за изразходването на военните кредити се явява тѣй наречения комитетъ на обществената прѣдвидливостъ. Този комитетъ, излизайки вънъ отъ рамките на законните, а слѣдователно, вънъ отъ волята на народното прѣставителство, самъ се въздигна до положението на единъ органъ, който съединява въ себе си и законодателната, и изпълнителната власт. Централниятъ комитетъ на обществената прѣдвидливостъ въ единъ съставъ, който не отговаря даже и на закона, си присвои правото самъ да влѣзе въ цѣлата система на доставки за военни нужди и по такъвъ начинъ да хвърли ние дисхармония, а анархия въ нея. Комитетътъ си присвои правото да обяви, че никаква доставка за армията не може да стане безъ негово участие; той си присвои правото да заяви, че никакво опрѣделение на цѣни отъ страна на реквизиционните комисии не може да става, безъ да присѣтствува въ тии комисии прѣставителъ на комитета на обществената прѣдвидливостъ, на когото да се изслуша мнѣнието. И, г. г. народни прѣставители, работата е много ясна. Работата е тамъ, че изразходването на милионите, които посредствомъ съществуващите системи ще трѣбва да бъдатъ изразходвани по необходимостъ, трѣбва да се добие санкцията на комитета на обществената прѣдвидливостъ. Българските граждани, търговците и доставчиците, по необходимостъ трѣбва да прѣминатъ пръв стъргата на комитета на обществената прѣдвидливостъ, за да оставятъ тамъ своята надлежна данъ. Това не е прѣзвизия приказка. Фактите биятъ въ очи, цѣлниятъ свѣтъ ги знае, но никой нѣма куража да ги изнесе, защото се счита, че изнасянето на показъ факти отъ корупцията щѣло да разслаби духа на българския народъ, защото се счита, че само хвърлянето на едно покривало върху разврата и деморализацията, върху разхищителството и подкупиството, е единственото срдѣство да се запазятъ силите на българския народъ. Тѣмъо противното, г-да, е вѣрно. Ние знаемъ това отъ миналата война, ние знаемъ, че тога бѣ корупцията, тога бѣха грабежите, тога бѣха прѣстѣпленията, вършени съ доставките за задоволяване нуждите на войската, които прѣдизвикаха недоволството върѣдъ армията. И, слѣдователно, прикриването фактите на разврата, на деморализацията, на корупцията днесъ е равносилно съ тѣхното огуркаване, и всички онези, които взематъ по такъвъ начинъ прѣмо или косвено участие въ тая корупция, допринасятъ за деморализацията на армията, допринасятъ за всичкото онова зло, което може,

като плодът на подобни дѣйствиа, единъ денъ да бѣде получено.

Г-да! По какъвъ начинъ оперира комитетътъ на обществена прѣдвидливостъ при доставките за армията, азъ ще ви илюстрирамъ съ няколко факти. Вие си припомняте, че слѣдъ новата реквизициска реколта, комитетътъ на обществената прѣдвидливостъ обяви всичкия оръизъ въ царство България за собственост на комитета. Но понеже оръизътъ се разпада въ двѣ (колинъ — Пловдивската и Пазарджишката — централниятъ комитетъ на обществената прѣдвидливостъ прѣдостави на двата мѣстни комитети да опрѣдѣлятъ цѣнитѣ за реквизирането на оръиза, и тѣзи два комитета, най-близки до условията на производството, слѣдъ като изучиха тия условия и стойността на оръиза, опрѣдѣлиха една цѣна, която далечъ-далечъ надминава дѣйствителната стойностъ на оръиза и която обезпечаваша г-да четникитѣ една печалба, каквато само въ военно врѣме може да се получи. Цѣната на оръиза биде опрѣдѣлена 80 ст. кпр., тогава, когато въ миналите години тая цѣна никога не е надминавала 40—50 ст. Е добръ, г-да четникитѣ въ Пловдивъ бѣха доволни отъ тая голѣма печалба, която имъ бѣ осигурена. Но памѣриха се пакъ известни лица, които откриха, че е възможно да се ударятъ по-големъ келеширъ. Тогава се явиха депутати отъ София и слѣдъ известно врѣме централниятъ комитетъ на обществената прѣдвидливостъ съ телеграма съобщава въ Пловдивъ и Пазарджикъ, че той опрѣдѣля цѣната на оръиза — първото качество 1 л., второто 85 ст. Имайте прѣдъ видъ, г. г. народни прѣдставители, че разликата въ цѣната на оръиза по качество никога не може да варира повече отъ 5 ст. — това казватъ даже самитѣ четникчи. Комитетътъ на обществената прѣдвидливостъ въ Пловдивъ запита централния комитетъ: „Какъ ще се разбиратъ вашитѣ цѣни, понеже въ цѣноразписа на централния комитетъ цѣнитѣ сѫ впишани „до“, като се опрѣдѣли само тѣхниятъ максималенъ размѣръ, а въ циркуляра за опрѣдѣляне цѣнитѣ на оръиза, послѣднитѣ сѫ окончателно фиксирани на 1 л. първото качество и 85 ст. второто?“ Централниятъ комитетъ отговаря по телефона: „Ами че и тѣзи цѣни ще се разбиратъ „до“.“ Обаче слѣдъ изминаването на двѣ седмици се получава новъ циркуляръ, въ който специално за оръиза се казва: „Колкото се отнася до цѣнитѣ на оръиза, тѣ ще се считатъ окончателно фиксирани на 1 л. първото качество и 85 ст. второто. И когато тѣзи делегати — четникчи се върнаха въ Пловдивъ, триеха си рацѣтѣ и казваха на пловдивскитѣ членове на комитета на обществената прѣдвидливостъ: „Левче, левче за килограма“. Ние искаме да знаемъ, българскитѣ народъ иска да знае: при реколтата на оръиза, извършена при сегашнитѣ условия, по какъвъ начинъ централниятъ комитетъ на обществената прѣдвидливостъ може да опрѣдѣли оръиза 1 л. кпр., тогава, когато мѣстниятъ комитетъ, въ съгласие съ четникитѣ и съ всички комитетанти, свѣдущи хора, опрѣдѣли цѣната му 80 ст.? Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще имамъ муража да заявя, че централниятъ комитетъ е дѣйствиелно заинтересовано въ тая афера. Това е афера, това е гешефтъ, тукъ има рушветчилизъмъ! (Ракноплъскане отъ дѣйствицата и крайната дѣвица)

А. Христовъ: И ще го докажемъ.

В. Коларовъ: Всички четникчи се смѣятъ на централния комитетъ на обществената прѣдвидливостъ, защото сѫ успѣли да опрѣдѣлятъ посредствомъ него, посредствомъ единъ бакшишъ, българската държавна, а слѣдователно и българския народъ.

Г. г. народни прѣдставители! На васъ всички е известна и аферата съ захарта, която се доставя на българската армия и на българския народъ. Въ България, където има захарни фабрики, които произвеждатъ едно значително количество захаръ, ние, жителитѣ на тая страна, се питаме: какво прѣдполагва България въ сравнение съ всички ония страни, които произвеждатъ захаръ, че българскиятъ народъ да яде нерафинирана захаръ по 1.40 и 2 л. кпр. и на кого дължи той това щастие? Азъ чухъ единъ денъ отъ устата и то на единъ авторитетенъ министъръ, че по всяка вѣроятностъ хората, които опрѣдѣлятъ цѣнитѣ на захарта, сѫ подслани съ захаръ!

Отъ крайната дѣвица: Вѣрно!

Г. Кириковъ: Шекерлия врѣме е.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Много отъ предметитѣ, необходими за българската войска, се доста-

вятъ по пътя на реквизицията. И нѣма никакво съмнѣние, че понеже въ момента, когато реквизиционнитѣ комисии почнаха да дѣйствуватъ, България бѣше абсолютно изолирана отъ всякакви търговски сношения съ външния свѣтъ и, слѣдъскателно, предметитѣ, необходими за нуждитѣ на армията, трѣбваше да се дирятъ само въ страната, то всички прѣдмети, които бѣха доставени за армията, бидоха заети отъ запаса, находящъ се вътрѣ въ страната. Въ началото още на мобилизацията правителството обяви, че този пътъ реквизицията ще се плаща, нѣма да се прихваща какъ да дѣлътитѣ или нѣма да се отлага нейното изплащане за по-щастливи врѣмена. Е добръ, при тия условия реквизиционнитѣ комисии почнаха своята работа. Но кажете, г. г. народни прѣдставители, какво стана съ обещанието на правителството за плащането на реквизицията? И ако реквизицията и до днесъ не е изплатена — не само не е изплатена, но въ известни мѣста като Пловдивъ не е започнато да се плаща — на какво се дължи това обстоятелство? Сигурно не се дължи на злата воля на министерството, а се дължи на друго — то се дължи на известни интереси, които въ подобно врѣме добиватъ възможностъ да се налагатъ.

Г. г. народни прѣдставители! Въ тази печална историята роля играе пакъ комитетътъ за обществената прѣдвидливостъ. Комитетътъ за обществената прѣдвидливостъ успѣдширѣ закона и правилника за реквизицията, той изработи свой правилникъ. Слѣдъ като реквизицията биде извършена по стария законъ и стария правилникъ, слѣдъ като съгласно съществуващитѣ закони и законни положения бидоха съставени протоколи, подиръ мѣсець, когато трѣбаше вече да се плаща, яви се едно разпореждане отъ централния комитетъ, че така не можело, че нови протоколи трѣбало да се съставятъ, и че при опрѣдѣлянето цѣнитѣ на реквизиранитѣ прѣдмети трѣбало непременно да участвуватъ и единъ членъ отъ комитета за обществената прѣдвидливостъ въ мѣстността! А понеже, г. г. народни прѣдставители, се касаеше за отчѣняване на прѣдмети реквизиранитѣ при мобилизацията, слѣдователно, прѣдъ издаването на тази наредба, то въ цѣлата работа по изплащането на реквизицията се постави една прѣчка, тя биде хвърлена въ застой и абсолютно нищо отъ старата реквизиция не можеше да бѣде изплатено. И до днесъ днешенъ огромно количество протоколи стоятъ не подписани, несвършени, и не съществуватъ възможността да бѣдатъ свършени, защото членоветѣ отъ комитетитѣ за обществената прѣдвидливостъ, които трѣба да участвуватъ въ реквизиционнитѣ комисии по опрѣдѣляне цѣнитѣ, замияватъ: „това сѫ прѣдмети реквизиранитѣ прѣдъ мѣсець, ние ги не знаемъ и не можемъ да опрѣдѣляме цѣната имъ“. Шомъ обаче протоколътъ не е подписанъ отъ всички членове на реквизиционната комисия, а слѣдователно, и отъ този господинъ, членъ на комитета за обществената прѣдвидливостъ, то сумитѣ оставатъ неизплатени и населението страда.

И, г. г. народни прѣдставители, именно, благодарение на това неизплащане на реквизицията, на тия спънки, систематично поставяни отъ горѣ надъ правилното функциониране на реквизицията, се прокара и разви до колосални размѣри системата на доставкитѣ. И днесъ съществува една страшна борба между реквизиционнитѣ комисии и българскитѣ търговци — доставчици. Реквизиционнитѣ комисии искатъ да реквизиратъ, като опрѣдѣлятъ колкото могатъ разумни цѣни, но явяватъ се доставчицитѣ, улеснени напълно въ своятѣ дѣла отъ централната властъ, снабдени винаги съ свободни листове за поставяне на закупенитѣ отъ тѣхъ стоки вънъ отъ закона за реквизицията, и по такъвъ начинъ дѣятелността на реквизиционнитѣ комисии е пълно спъната. Между двата института — реквизиционнитѣ комисии и комитета за обществената прѣдвидливостъ — съществува страшенъ конфликтъ, страшна борба, вслѣдствие на което, нѣма никакво съмнѣние, отъ една страна страдатъ интереситѣ на българската армия и на българския народъ, а отъ друга страна, създаватъ се условия да се разхищаватъ народнитѣ срдѣства, да се извличатъ огромни, незаслужени и скандални печалби за смѣтка на българския народъ.

Г. г. народни прѣдставители! По какъвъ начинъ дѣйствуватъ тия двѣ системи, тѣй прѣплетени, въ вѣченъ конфликтъ помежду си, вие можете да сѣдите още отъ няколко факти, които ще ви приведа. Ямболската реквизиционна комисия е разполагала въ единъ моментъ съ около 7 хиляди оницѣ. Въпрѣки това, получаваше се прѣдписаніе отъ централния комитетъ за обществената прѣд-

видливост да се реквизируют 2.500 овце, принадлежащи на г. г. Митевъ и Дуковъ. Ямболската реквизиционна комисия се подчинява, реквизира ги и на основание на законна опрѣдѣля цѣна 40 ст. кило живо тегло, тъй както е опрѣдѣлила цѣната на всички овце, реквизиранни отъ нея въ Ямболска околия, тъй както е изплатила, доколкото е изплатила, стоката на мѣстното население. Обаче, централниятъ комитетъ отъ София бомбардира ямболската реквизиционна комисия, защо си позволила да опрѣдѣли цѣна 40 ст., трѣбвало да опрѣдѣли 70 ст. (Смѣхъ въ крайната лѣвица). Понеже ямболската реквизиционна комисия отказва, централниятъ комитетъ налага цѣната 70 ст. Реквизиционната комисия отъ Ямболъ иска вагони, за да изпрати тия 6.500—7.000 овце, които държи на разположение на българската войска. Централниятъ комитетъ или други власти, които разполагатъ съ прѣвознитѣ сѣдства, отказватъ да пратятъ вагони на ямболската комисия, но за 2.500-тъ овце на двамата гешефтери, чийто цѣна е опрѣдѣлена 70 ст. килограма, веднага пристигатъ въ Ямболъ 25 вагони и своевременно ги вдигатъ. Г. г. народни прѣдставители! Ние искаме да знаемъ на какво основание стоката на българския гражданинъ се мѣри съ два аршина? На какво основание овцетѣ, които ямболскитѣ селяни даватъ на българската държава по цѣта на реквизицията, се оцѣняватъ по 40 ст. килограма, а овцетѣ, които г. г. Митевъ и Дуковъ даватъ на централния комитетъ на същата държава, се оцѣняватъ по 70 ст.?

Д-ръ П. Джидровъ: На основание подкупа.

В. Коларовъ: И азъ още веднѣжъ питамъ: това не дава ли основание да се прѣдполага и твърди, че властитѣ иматъ интересъ въ увеличаване цѣнитѣ на реквизиранитѣ прѣдмети, че тѣ сѣ лично и въ ущрѣбъ на държавното съкровище, заинтересовани въ подобенъ начинъ на дѣйствие? (Ръкоплѣскане отъ лѣвицата).

Г. Кирковъ: Качеството на тѣзи овце е по-добро отъ реквизиранитѣ въ Ямболъ. Войницитѣ нека ядатъ постно

Н. Досевъ: Значи, на васъ ви е приятно да бждатъ отработни стопанитѣ за кефа на извѣстни хора въ една комисия?

Д-ръ П. Джидровъ: Не се обаждайте тукъ.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ петиментъ да чуя народенъ прѣдставителъ тукъ да се яви защитникъ на грабителитѣ и плячкаджитѣ на българския народъ. Говорете, г. Досевъ!

Н. Досевъ: Азъ ще ви кажа, че вие сте защитници на грабителитѣ и на онѣзи пакостници, които искатъ да обиратъ хората. На единъ собственикъ не можешъ да вземешъ стоката, освѣтъ по цѣната, която струва. Вие сте безсрамници, защото идете да експлоатирате такива случаи на недообсѣдѣнни хора въ извѣстни комисии.

Г. Кирковъ: Прѣдставете си, че това приказвате безсрамъ. (Смѣхъ въ крайната лѣвица)

Н. Досевъ: Къдѣ сте видѣли вие 40 ст. месо? Срамно е да дохождате да защищавате такава кауза. И още се обръщате съ такъвъ патосъ, за да произведете впечатление!

Прѣдседателя: (Звъни) Моля, тишина.

Н. Досевъ: Скандалъ! Не Ви е срамъ! Въместо да осжидате неправдитѣ, Вие идете да ги защищавате.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Менъ е понятно чувството на възмущение на г. Досева, защото и той е отъ ония, които иматъ интересъ отъ изкуственото поскупване на животъ въ страната, и отъ ограбването на населението. (Ръкоплѣскане въ крайната лѣвица)

Н. Досевъ: Азъ нѣмамъ никакъвъ интересъ, защото реквизицията още отъ миналата война не ми е платена.

В. Коларовъ: Историята ще покаже.

Н. Досевъ: Ти можешъ да говоришъ така, защото нѣмашъ една котка въ къщи, нѣмашъ стока, не си хранишъ добитѣтъ, за да знаешъ колко струва. Ти знаешъ да експлоатирашъ само недѣлитѣ на хората.

Прѣдседателятъ: Моля, г-да, оставете тия прѣрѣкания.

Н. Досевъ: Ако бѣха реквизирали месото по 40 ст., щѣте да ревете, че сж ограбили хората, а сега обратното правите.

Прѣдседателятъ: (Звъни)

В. Коларовъ: Извѣстна габровска фабрика имала доставка на дрѣхи за българската армия. При прѣдаването имъ 10 хиляди костюма, които сж били законтрактувани по 20 л. единътъ, сж били бракувани, като негодни за българската войска; обаче голѣмо е било удивлението на другитѣ фабриканти, когато узнали, че на другия денъ слѣдъ бракуването на тѣзи войнички униформи, сжитѣ дрехи сж били продадени по 40 л. костюма за нуждитѣ на турската армия. И всички габровски фабриканти заявили на този щастливецъ, и тѣ биха желали, щото всички доставяни отъ тѣхъ костюми да бждатъ по сжия начинъ бракувани, обаче въ дадения случай благоизволенieto на респективнитѣ власти се е излѣло само върху главата на този щастливецъ.

Сливенскитѣ фабриканти сж имали доставка на шаекъ за ромѣнското правителство, обаче българското правителство не позволява износа на шаекъ — това е негово право, бихъ казалъ, това е и негова длъжностъ. Но слѣдъ като шаекътъ е останалъ въ България, веднага е билъ откупенъ отъ трети заинтересовани лица, и, за голѣмо удивление на първоначалнитѣ притежатели, веднага слѣдъ неговото откупуване, се добило разрѣшение за изнасянето му пакъ въ Ромѣния. (Смѣхъ отъ крайната лѣвица) Г. г. сливенскитѣ фабриканти казватъ — тѣ образуватъ картелъ, тѣ работятъ за дружна смѣтка — че въ продължение на два мѣсеца сж били разтакани между Военното министерство и комитета за обществената прѣдвидливостъ. Макаръ да се е касало за единъ търгъ, макаръ да се е касало за цѣни, които се опрѣдѣлятъ по свободна конкуренция, отъ Военното министерство казвали на господата: „Колкото се касае до цѣнитѣ, идете, и споразумейте се съ комитета за обществената прѣдвидливостъ“. И фабрикантитѣ разправятъ, че отъ комитета за обществената прѣдвидливостъ имъ било помжкано по 50 ст. на метъръ, за да бжде опрѣдѣлена цѣната. Касало се, г. г. народни прѣдставители, за една доставка на единъ милионъ метра шаекъ.

Д-ръ П. Джидровъ: 500.000 л. бакшишъ.

Н. Досевъ: И това, вѣроятно, Ви го е разправялъ единъ фабрикантъ крадецъ отъ сливенскитѣ фабриканти, който открадна отъ държавата 100 и толкова хиляди лева. Единъ сливенски фабрикантъ, „почетенъ“ гражданинъ, той Ви е далъ тѣзи свѣдѣния.

Г. Кирковъ: Сега отъ шаекъ не разбирашъ, отъ говеда може да разбирашъ! (Смѣхъ отъ крайната лѣвица и лѣвицата)

И. Веселиновъ: Интересно е, че единъ социалистъ се застъпва за единъ буржоа.

В. Коларовъ: Военното министерство се пуждае отъ огромно количество кожени издѣлия за нуждитѣ на войската. Реквизиционнитѣ комисии въ страната, споредъ мѣстнитѣ условия, работятъ за задоволяване на тѣзи нужди. Но ето на нова смѣтка конфликтъ между системата на реквизицията и системата на заинтересованитѣ доставчици. Въ Пловдивъ съществува модерна фабрика за изработване на всѣвъвозможи видове гъонове и кожени издѣлия. Реквизиционната комисия използва фабриката за прѣработване на суровитѣ кожи въ гъонове, къселе за обувка и цървули. Но какво е удивлението на реквизиционната комисия, когато въ всѣки моментъ, въ който тя посетие да реквизира извѣстни стоки, находящи се въ нейния районъ, тя се натъква на единъ откритъ свободенъ листъ издаденъ отъ София, съ който се поставятъ вѣтъ отъ реквизиция стокитѣ на извѣстни търговци. И по цѣлата страна сж плъзнали подобни прѣдприемачи съ открити листове да събиратъ всички кожи, и по та-

къв начин ощетяват държавната хазна е една огромна колосална сума. Търговците нямат смятка колкитъ им да бъдат реквизирани от реквизиционните комисии, защото тѣ иматъ възможност да получатъ такива цѣни, каквито желатъ, посредствомъ респективния органъ, комитета за обществената прѣдвидливостъ. И тази борба между реквизиционните комисии и заинтересованите търговци винаги свършва съ побѣдата на г. г. търговците, които иматъ на страната си силните на дѣла. И въ края на крайщата, г. г. народни прѣдставители, ние виждаме какъ непрекъснато се покачватъ цѣните на артикулите, които се произвеждатъ въ страната, какъ непрекъснато се увеличаватъ цѣните на прѣдметите отъ първа необходимостъ и ние дохождаме до положението, щото г. военниятъ министъръ да заяви: 500-тъ милиона лева, които ми давате, тѣ не сж 500 милиона, тѣ са само 100 милиона лева, защото цѣните на прѣдметите днесъ сж петъ пати по-скъпи, отколкото цѣните въ нормално време.

Г. г. народни прѣдставители! Неуже-ли българскиятъ Парламентъ, при подобенъ desastre, при подобна катастрофа за финансите на държавата и за стопанството на народа, не трѣбва да се сире, не е неговъ дългъ да се замисли върху това колосално, шеметно покачване цѣните на прѣдметите отъ първа необходимостъ за армията, а тъй сжко и за народната маса? Но, виждате ли, заинтересованите кръгове на този въпросъ не се спиратъ, тѣ разсуждаватъ като г. Константинъ Досевъ: толкова струва стоката на търговеца, толкова ще му я платите. Но азъ искамъ да зная, сега при запрѣтенъ износъ, при скъсване търговскитѣ сношения съ външния свѣтъ, може ли това да играе пѣвакава роль? Прѣдметите сж отъ българско произхождение и всѣки е въ състояние да опрѣдѣли тѣхната цѣна. Но никакъвъ патини тѣхните цѣни не могатъ да се удвояватъ, утрояватъ, унаторяватъ и удесоторяватъ, освѣнъ посредствомъ спекулацията, освѣнъ посредствомъ грабежа, който изкуствено създаватъ и насърчаватъ отторѣ. По какъвъ начинъ, г. г. народни прѣдставители, може славината, може хлѣбътъ, може сиренето, може всички прѣдмети отъ първа необходимостъ да удвоятъ и утроятъ своите цѣни, когато въ страната ги е имало и ги има въ достатъчно количество за задоволяване нуждите на армията и на народа, и когато е имало излизатъ за изнасяне въ странство? Що, мислите ли се увеличили, акцизътъ ли биде уголѣменъ, прѣвозните ли такси се увеличили? Тѣзи обстоятелства роль не играятъ; защото стоката е отъ мѣстно произхождение. Въпрѣки всичко, цѣните сж скандално пораснали. Нѣма никакво съмнѣние, че този растежъ на цѣните, който продължава, нѣма да спре, и нито централниятъ комитетъ съ своята система, нито българскиятъ Парламентъ съ своето бездѣйствие, съ абнегирането на своята върховна задача, ще го спратъ. Този растежъ на цѣните застрашава, г. г. народни прѣдставители, да се изрази въ една страшна катастрофа. Азъ чувамъ, че сега шѣло да се достави даже и хлѣбъ отъ страństwo, отъ Ромѣния, за българската армия. Г. г. народни прѣдставители! Не е ли скандално, не е ли странно за управлението на една земеделческа държава, въ единъ критически моментъ, като сегашния, за цѣлитъ на спекулацията на нѣколко хиляди спекуланти и гешефтери, да се остави да се изнасятъ хранителните продукти, ежедневниятъ хлѣбъ на народа въ страństwo, да се остави народътъ безъ хлѣбъ, безъ срѣдства за сѣществуване? Да, мнозина това не смущава, защото хлѣбъ за тѣзи мнозина винаги ще има, но народната маса ще гладува.

Н. Алтимирски: Не знаешъ какъ приказвашъ.

Отъ крайната лѣвица: Вие не знаете какъ приказвате.

Н. Алтимирски: Зная повече отъ Васъ.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Грижете се за вашите шлепове, но тѣзи шлепове, които носятъ злате въ вашитѣ джобове, и гешефтите, които вършите, носятъ гладъ и гладна смъртъ за българския народъ. (Ржкоплѣскане отъ крайната лѣвица)

К. Досевъ: Колко сте заблудени! Или сте злонамерени, или сте заблудени.

Н. Алтимирски: Благодаря на г. оратора. (Къмъ В. Коларова) Ще искамъ обяснения отъ Васъ. Азъ Ви моля да

провъртите опова, което говорите сега, и да се справите съ опова, което приказвахте, защото не сте правъ. Ако обмисляхте добръ, нѣмаше да говорите това, което говорите сега.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Знае, знае какво говори той.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Страната е ополена отъ това, което съставя нейното богатство и което е условие за сѣществуването на народната маса. Изнесени сж огромни количества храни, изнесена е свинската маса. Мнозина, струва ми се, даже и отъ тази ограда, могатъ да кажатъ нѣщичко за участието си въ аферата съ изнасянето на свинската маса.

Г. Кирковъ: Намазали сж се и тѣ. (Смѣхъ въ крайната лѣвица и лѣвицата)

В. Коларовъ: Изнесена е вълната и всичко, което страната произвежда. Сега намъ ни казватъ: скѣпо, нѣма отъ хлѣбъ да вземемъ, търговците искатъ цѣна. Безъ съмнѣние, слѣдъ като посредствомъ гешефтарството, за гешефтарски цѣни се обра страната, сега пакъ чрезъ гешефтарство ще се внасятъ продукти отъ вънъ за нуждите на армията.

Г. г. народни прѣдставители! Нека не закриваме очите си прѣдъ тая не печална, прѣдъ тая ужасяюща картина, която прѣдставлява днесъ нашата страна. Злото, създадено, иде съ голѣма бързина. Мислете върху него. Хлѣбъ е необходимъ за сѣществуването на единъ народъ. И когато него му отнемете, нищо не може вече да искате отъ този народъ. И азъ се спирамъ въ обрисването на злото, което всички чувствувате. Менъ ми се чини, че никой отъ нашия Парламентъ, отъ нашите управляващи класи, управляващи фактори, не може да каже даже опова, което управляващите класи въ другитѣ държави казватъ. Вие не можете да кажете опова, което германската буржоазия каза на своя народъ. Германската буржоазия, която въ страната си нѣма достатъчно хлѣбъ за народа си, можа да излѣзне да заяви прѣдъ цѣль свѣтъ, че ти ще изхрани народа си, че това, което има, ще го запази и ще го разпрѣдѣли равномерно, споредъ нуждите, на всѣкого, всѣкому по малко, но всѣкому достатъчно, за да прѣживѣе. Вие това не можете да кажете. Напротивъ, надъ васъ тежи едно страшно обвинение — обвинението, че вие готвите гладъ, катастрофа за българския народъ.

Нѣкой отъ дѣсницата: Не е вѣрно.

В. Коларовъ: Моля ви се.

П. Даскаловъ: Г. Коларовъ! Вие говорите само фрази. Давате просторъ на собствената си фантазия. Въ България има хлѣбъ и за Васъ, и за цѣлия народъ прѣзъ всяко време, докато трае войната. Идете научете, какво е производството и какво е числото на жителите. Вие се плашите отъ собствената си мисль. Недѣйте приказва празни приказки.

В. Коларовъ: Г. Даскаловъ! Азъ не говоря празни фрази.

П. Даскаловъ: Недѣйте заплашва българския Парламентъ, който знае много добръ, въ какво положение се намира българското производство.

Г. Кирковъ: Искаме сега да го знаемъ, да го каже, 50 ст. за хлѣбъ!

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Българското правителство има официални рапорти отъ компетентните власти за злото, което разяжда народната маса, за нейните влияещи нужди, и българското правителство нѣма да ме опровергае. Въ министерството има рапорти отъ пловдивския окръженъ управителъ и отъ началника на II тракийска дивизионна областъ; тѣзи рапорти гласятъ, че народътъ въ Пловдивъ гладува по нѣмане на хлѣбъ, по нѣмане на брашно.

Г. Кирковъ: И то въ най-плодородниятъ окръзи.

В. Коларовъ: Азъ поканвамъ г. Гоча Димовъ да ме опровергае, че народътъ не се е биелъ по фурните, че не

е имало хора, които по два дни не са могли хлѣбъ да купятъ за задоволяване нуждитъ на своитѣ семейства

К. Досевъ: Това отъ нѣмане жито и брашно ли е? Други са причинитѣ.

П. Даскаловъ: Ако Пловдивъ е останалъ единъ или два дена безъ хлѣбъ, то не е поради липса на жито, а поради липса на пѣтни съобщения. Вие не знаете какво приказватъ! Съ празни приказки подбѣйте заблуждава свѣта. Не е истина това, което твърдите. Не приказвайте, защото нито тѣлпата ще Ви слуша; тя има по-голямъ разумъ отъ васъ.

Прѣдседателъ: (Звъни) Г. Коларовъ! Свършвайте вече.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ изоставамъ тази страна на въпроса. Ще кажа само нѣколко думи върху другъ единъ боленъ въпросъ, който така също живо интересува българския народъ и е отъ естество да пълнее за дезорганизацията на българския народъ и на българската армия. Въпроситъ е за фаворизациитѣ, които съществуватъ въ страната.

Прѣдседателъ: Това нѣма нищо общо съ чл. 2 на законопроекта. Досега говорихте работи, които не са по законопроекта.

В. Коларовъ: Г-да! Касае се за задоволяване нуждитъ на армията.

Прѣдседателъ: Другъ пътъ ще говорите за това. Това нѣма нищо общо съ законопроекта.

В. Коларовъ: Съ нѣколко думи ще свърша.

Прѣдседателъ: Досега не Ви спрѣхъ само затуй, защото горѣ-долу имаше нѣкаква връзка съ законопроекта, но сега това нѣма никаква връзка съ него.

Т. Петровъ: И тукъ цензура! (Смѣхъ въ лѣвицата)

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Министерскиятъ съветъ съ рѣдъ постановления, върху които нѣма да се спирамъ, освободи известни лица отъ явяване на служба въ войската. Между тѣхъ е категорията на необходимия персоналъ въ фабричнитѣ заведения, които са въ връзка съ произвеждане на продукти, необходими за армията. Ние нѣмаме нищо противъ това, да се освобождава персональтъ, който е необходимъ, който трѣбва да работи за произвеждане прѣдмети, необходими за българската армия. Но работата е тамъ, че това, което Министерскиятъ съветъ е цѣлѣлъ съ своитѣ постановления, се прѣвърна, посредствомъ фаворизации отъ мѣстнитѣ власти, въ едно фалшпрантно нарушение на законитѣ, които регулиратъ военната служба. Г. г. народни прѣдставители! Вие ще намѣрите огромно число отъ фабриканти, които възползвани отъ тия постановления, уволниха своя естественъ персоналъ, който министерството е имало прѣдъ видъ, когато е държало своитѣ постановления, и го замѣниха съ свои близки хора, съ братя, роднини и съ други, заслужили симпатитѣ на господаря на фабричното заведение. Това послужи като поводъ за изпльзване отъ задълженията на военната служба на едно не-малко число отъ здрави и способни да носятъ военната служба български граждани.

Г. г. народни прѣдставители! Само два случая ще ви посоча. Въ пловдивската захарна фабрика е освободенъ, като „надзирателъ“ на работницитѣ, българскиятъ търговецъ на розово масло и милионеръ, който има къчтората си въ Парижъ, Драгой Бацуровъ, надзирателъ на работницитѣ, навѣрно съ 150 л. мѣсечна заплата! (Смѣхъ въ крайната лѣвица и лѣвицата)

А. Христовъ: Приятелъ на г. Тончева.

В. Коларовъ: Така също е освободенъ, като управителъ на фабриката въ Пловдивъ, неговиятъ братъ Христо Бацуровъ, когато споредъ справката, направена въ търговското дѣло по репистровка на дружествената фирма, управителъ на заведението, е свършено друго лице, инженеръ Ксиневъ, . . .

А. Христовъ: Белгинецъ.

В. Коларовъ: . . . а г. Христо Бацуровъ не фигурира като никакъвъ въ тона фабрично заведение. Повиканъ прѣдъ една комисия, той прѣдстави едно пълномощие отъ управителя на фабриката, съ което го натоваря да отиде да получи нѣкаква сума отъ Министерството на финанситѣ, и това негово пълномощие му давало право да не изпълни своитѣ военни задължения, които днесъ се налагатъ на цѣлия български народъ.

Отъ крайната лѣвица: Патриотъ!

В. Коларовъ: За да завърша, г. г. народни прѣдставители, трѣбва да кажа, че системата на фаворизациитѣ е намѣрила възможностъ да цѣвти въ „Червения кръстъ“, който така също е подъ вѣдомството на Военното министерство. Въ „Червения кръстъ“ въ гр. Пловдивъ, бѣто неговъ делегатъ е нашиятъ колега г. Стефанъ Петковъ — който „Червения кръстъ“, като пловдивчанинъ, мога да го заявя, не функционира — има тѣкмо 17 или 18 души персоналъ. Тоя персоналъ се оказа вербуванъ въ голѣмата си частъ отъ войници, които подлежатъ на служба въ строй, войници млади, които иматъ едва 30 години. И характеристикъ нѣща, по-големата частъ отъ тоя персоналъ се оказа отъ изранителско въпроизповѣдание. Попитанъ г. Петковъ да обясни този страненъ фактъ, понеже въ Пловдивъ семитифилскитѣ чувства на г. Петкова не бѣха известни, той заяви, че сврситѣ били по-патриотни отъ българитѣ и постигнали доброволци, когато българскитѣ граждани не искали да постигнатъ доброволци! Г. г. народни прѣдставители! Азъ казвамъ истината; за това свѣдѣтелствува заведеното слѣдствено дѣло, по което известни лица са уличени, че са дали рушветъ, за да бъдатъ освободени отъ редоветѣ на дѣйствующата армия, а приети да манифестиратъ своя особенъ патриотизмъ, като служащи въ „Червения кръстъ“.

А. Христовъ: Рушветъ отъ Стефанъ Петковъ — народенъ прѣдставителъ!

В. Коларовъ: Г-да! Азъ повдигнахъ само отмалко за вѣсата, която покрива дѣлата на българската буржоазия въ тоя критически моментъ за нашата страна. И менъ ми се чини, че всичко това, което казахъ, е иллюстрация на мисълта, която нашата група авансира чрезъ своята декларация. Г. г. народни прѣдставители! Лесно е да се приказватъ хубави приказки. . . .

П. Даскаловъ: Както ти приказвашъ.

В. Коларовъ: . . . за величието на България, за велика България, за национални идеали, по това са само приказки, защото въ основата на дѣлата на българската буржоазия ние виждаме тая жалка за плячкосване, този леназителъ, истинскитѣ апетитъ за използване критическото положение на българската нация и за измъкване всичко онова, което тя е въ състояние да произведе и да даде на своята страна. И същевременно венчки тѣзи господи, които по такъвъ начинъ използватъ положението, като вършатъ гешефти за смѣтка на народа, намѣрватъ възможностъ да подчертаватъ своя патриотизмъ, като чрезъ фаворизация и рушветъ успѣватъ да се изтъгнатъ отъ редоветѣ на българската армия, да избѣгнатъ да платятъ по такъвъ начинъ своя кръвенъ данѣкъ на отечеството си. (Ржоплъскане отъ крайната лѣвица)

Прѣдседателъ: Г. Коларовъ говори много по всичко, но по чл. 2 не говори нищо. И понеже другъ никой не иска думата, ще го туря на гласуване. Които приематъ чл. 2, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приематъ се.

Докладчикъ П. Чорбаджиевъ: (Чете)

„Чл. 3. Разрѣшава се на министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве свръхсметенъ кредитъ на сума 30,000,000 л. за подпомагане нуждающитѣ се войнишки семейства прѣвъ врѣме на войната.

„Разходнитѣ по този кредитъ да се произвеждатъ съгласно съ правилника за подпомагане нуждающитѣ се войнишки семейства, утвърденъ съ указъ № 407 отъ 30 септември 1915 г. и измѣненията му, утвърдени съ указъ № 412 и 430 отъ 15 октомври и 7 декември с. г.

Прѣдседателъ: Има думата г. Георги Димитровъ. Обаче, г. Димитровъ, ограничете се да говорите по чл. 3.

По тѣзи въпроси, по които говори г. Коларовъ, нѣма да позволя никою да говори. Който ще говори по този членъ, мога говори, но по други въпроси — не. Имате думата по чл. 3 на второ четене.

Г. Димитровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Азъ вземамъ думата, за да обоснова накрайно нашитѣ прѣдложения по чл. 3 отъ законопроекта за военни кредитъ.

Вие си спомняте, г. г. народни прѣдставители, че когато се закрише миналата редовна сесия, г. министъръ прѣдседателятъ заяви тогава, че, ако дойде работата до една военна памѣса на България, ако България бѣде принудена да вземе участие въ общата война, то народното прѣдставителство ще бѣде свикано непрѣмънно на заседание, за да гласува специаленъ законъ за подпомагане (войнишкитѣ семейства, ония семейства, които, вследствие войната, нѣма да иматъ срѣдства за издръжка. Законопроектътъ на нашата парламентарна група, внесень прѣзъ м. юний за тая цѣль, не бѣде разгледавъ отъ Народното събрание, съ общание, че ще има единъ специаленъ законопроектъ отъ страна на правителството, внесень свосврѣменно, когато настѣли моментътъ на една война. Имѣсто това, г. г. народни прѣдставители, Народното събрание не бѣде свикано да се произнесе нито по този въпросъ, нито по цѣла редица въпроси, свързани съ войната. Имѣсто специаленъ законъ, гласуванъ отъ Народното събрание, правителството издаде една специална наредба, единъ правилникъ за подпомагане войнишкитѣ семейства, който разрѣшава свършено неблагоприятно, нерационално въпроса за издръжката на нуждающитѣ се войнишки и други семейства. Днесъ съ този законопроектъ за общъ воененъ кредитъ отъ 30.000.000 л. правителството иска да бѣде оформенъ отъ страна на Народното събрание този начинъ на подпомагане на нуждающитѣ се семейства въ нашата страна.

Г. г. народни прѣдставители! Войната постави като голѣма грижа на държавата прѣхраната на ония семейства, които, вследствие на войната, сж лишени отъ свои редовни срѣдства за издръжка. Тая голѣма грижа не може да бѣде изгълънена по начина, по който постѣпи правителството. Тая голѣма грижа не може да бѣде изгълънена чрезъ даване на войнишкитѣ семейства, които издръжатели сж на бойното поле, при дневната баснословна скапотия, 25 ст. или сега, отъ 15 декемврий насамъ, по 35 ст. на лице. Една подобна нищозна помощ, която за жената на войника се равнява на 10-50 л. мѣсечно, а за многочленни семейства отъ 7, 10, а нѣкъдѣ и 12 члена, се равнява на 1-35 дневно или 40 л. мѣсечно, такава нищозна помощ, позволете ми да кажа, не е една сериозна поддрѣпа на тѣзи семейства, които са изпаднали въ нужда, а това е просто една поддрѣпка съ бѣдствующото население на нашата страна.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

Министъръ Д. Петковъ: Защо не дадете повече?

Г. Димитровъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато държавата, по свои съображения, по свои прѣсмѣтливости, намира, че трѣбва да се влѣзе въ война, въ военна акция, тя е длъжна, прикейни се за покриването на всички други разходи по войната, да гарантира на първо мѣсто семействата на тѣзи, които сж повикани на фронта. Това сж хиляди семейства, г. г. народни прѣдставители, които не по своя вина днесъ нѣматъ нито стотинка; това сж семейства, мжкетъ и бацитѣ на които плащатъ кръвенъ данѣкъ на бойнитѣ полета, а тѣ тукъ сж оголвани отъ спекуланти и гешефтари изъ цѣлата страна.

Обаждатъ се отъ дѣсницата: Не е истина.

Г. Димитровъ: На тѣзи семейства, г. г. народни прѣдставители, държавата е длъжна не да подхвърля една милостиня, не да ги поставя въ положението на такава колосална мизерия, не да ги принуждава да прибѣгватъ до цѣла редица мюрочни патизи за задоволяване своитѣ нужди, а да осигури тѣхната редовна издръжка отъ свои собствени срѣдства. Нашата държава, която е похарчила милиони, повече отъ милиардъ, за това участие въ войната, тя е длъжна да похарчи не единъ кредитъ отъ 30.000.000, както прѣбвѣта г. министърътъ на финанситѣ, но единъ по-голѣмъ кредитъ за много по-голѣми индивидуални помощи за всѣко отдѣлно семейство.

При това, правилникътъ, който правителството създаде, има този голѣмъ недостатѣкъ, г. г. народни прѣдставители, че той дава една помощъ само на войнишкитѣ семейства. Между това, войната прѣдизвиква спиране на мѣстното производство. Цѣлиятъ стопански животъ се дезорганизира прѣзъ врѣме на война, както това е извѣстно на всички. Единъ прѣдприятня стиратъ окончателно, други ограничаватъ своята работа, и една голѣма частъ отъ работницитѣ, неподлежащи на мобилизация — стари, младежи и жени — останаха на улицата безъ работа. Има маса невойнишки семейства, които нѣматъ лица на бойното поле, но който поради войната, вследствие създадената отъ войната криза, се намиратъ въ бѣдствено положение. По правилника на правителството, държавата за тѣхъ не се грижи; за тѣхъ не се прѣдвижда никаква помощ. Тѣ се прѣдоставятъ, споредъ този правилникъ, на грижитѣ на общинитѣ, които общини трѣбвало да създаватъ работа и въ извѣстни крайни случаи да даватъ натурални помощи, въ прѣдмети. Държавата слага отъ себе си ангажмента и спрѣмо тази голѣма маса работнически и други бѣдни невойнишки семейства, на които е длъжна да осигури извѣстна поддрѣжка, както на войнишкитѣ семейства.

Г. г. народни прѣдставители! За да се убѣдимъ колко нищожна е помощта, която се дава у насъ на войнишкитѣ семейства, споредъ този правилникъ, може да ни послужатъ само едно малко сравнение съ помощта, която се дава въ други страни. Никой отъ васъ нѣма да поддържа днесъ, че сега у насъ, въ България, въ градскитѣ центрове — па даже и за селата е тоже така — е по-евтино, отколкото въ Германия, Австро-Унгария или другитѣ воюващи държави. Нѣщо повече. Въ извѣстни градски центрове на България животътъ е по-скапъ, отколкото въ Берлинъ, Виена и други голѣми европейски градове, независимо отъ това, че работническитѣ и други семейства у насъ не могатъ да се инсталиратъ така, както живѣятъ бѣднитѣ работнически семейства въ другитѣ европейски страни. Г. г. народни прѣдставители! Всички, които се интересуватъ отъ въпроса за държавната помощъ на войнишкитѣ семейства, знаятъ, че въ Англия и Германия тя е по-голѣма отъ тази, която се дава у насъ, едно, и на второ мѣсто, тази помощъ е независима отъ личния доходъ на войнишкото семейство, изкарвавъ чрезъ работа или отъ дребни малки имоти; тази помощъ е независима отъ помощта, която общинитѣ даватъ, отъ помощта, която работническитѣ организации и цѣла редица други благотворителни дружества тоже даватъ на своитѣ членове. И по този начинъ помощта, която получава войнишкото семейство въ Германия и Австро-Унгария, е 3-4 икти по-голѣма, отколкото нашата тукъ мизерна държавна помощъ.

Г. г. народни прѣдставители! Нѣщо повече. Дължаки съмъ, и тукъ му е мѣстото, да протестирамъ за поведението на правителството, въ лицето на Министерството на вътрѣшнитѣ работи, по отношение подпомагането отъ страна на общинитѣ. Ние всички изхождаме отъ положението, че държавата трѣбва да поеме голѣмата частъ отъ тази грижа — разноситѣ за издръжане бѣднитѣ войнишки семейства. Но това не означава, че общинитѣ по своя личниатиза и съ свои срѣдства, колкото оскѣдни и да сж, не сж длъжни да подпомагатъ. И въ насъ се намириха общини, които схванаха тази своя задача, които пореклаха да спорятъ това, но на които правителството поощрѣва да изпълнятъ тая своя задача.

Обаждатъ се отъ крайната лѣвица: Вѣрно!

Г. Димитровъ: Такъвъ е случаятъ съ Сливенската община, която има на свое разположение около 200 хиляди лева свои собствени пари. Когато тя поиска да ги употреби за добавъчно подпомагане на войнишкитѣ семейства, правителството каза: вие нѣмате право да подпомагате войнишкитѣ семейства, които се подпомагатъ отъ държавата. Държавата подпомагаше съ 25, а сега съ 35 стотинки на лице, а къмъ тази мизерна помощъ Сливенската община нѣма право да добави още нѣколко стотинки. Това е логиката, това е разбирането, това е поведението на правителството.

Министерството не позволи или прѣпятствува на Плевенската община да сключи единъ заемъ за подпомагане на войнишкитѣ семейства и за откриване прѣдприятне работи на безработнитѣ. Сжнитѣ съпки се прилѣха и на Видинската община. Съ изключение на Софийската община, на която бѣ разрѣшено да сключи единъ заемъ отъ

1½ милиона лева, вмѣсто 2½, за подпомагане на бѣднитѣ войнишки и певойнишки сѣмейства, на маса други общини правителството не само не даде съдѣйствиє, за да изпълнятъ своята задача, но даже имъ и прѣпятствува.

Т. Петровъ: То попрѣчи и на Видинската община.

Г. Димитровъ: Съ една рѣчь, въ момента, когато държавата не прави това, което е длъжна да направи за издръжка на войнишките и други бѣдствуващи сѣмейства, тя прѣпятствува и на общинитѣ да изпълнятъ своята задача. И това поведение на правителството насърчава другитѣ общини да се дезинтересиратъ абсолютно и напълно отъ тая своя грижа, ...

В. Коларовъ: Като Пловдивската, която петъ пари не дава за войнишките сѣмейства.

Г. Димитровъ: ... като Пловдивската община, която нито дава, нито мисли да даде стотинка, смѣтайки, че може да се скрие задъ гърба на разпореждането на Министерството на вътрѣшнитѣ работи, на правителството, че не е длъжна. ...

В. Коларовъ: Че не бива да дава.

Г. Димитровъ: ... и че не бива да дава помощи на войнишките сѣмейства. Въ такъв моментъ, когато градското работническо население и една голѣма частъ отъ селското население бѣдствува, подобно поведение на правителството е прѣмо осѣдително, и ние се ползуваме отъ случая да протестираме отъ тукъ противъ това негово поведение.

Г. г. народни прѣдставители! Минималната помощъ, която би трѣбвало да се дава на войнишките и другитѣ бѣдствуващи сѣмейства въ този моментъ, не трѣбва да бѣде по-долу отъ 1 л. на денъ за възрастенъ членъ на сѣмейството; existenz-minimum-тъ на едно сѣмейство съ петъ и повече члена не може да бѣде по-долу отъ 3 лева дневно при тази колосална скъпотиѣ. Независимо отъ това увеличение на помощта, което се налага и което трѣбва да се направи въ интереса на тия сѣмейства, които сега бѣдствуватъ, въ интереса на ония, които сж повикани на бойното поле да изпълнятъ нѣкакви държавни задачи въ този моментъ, трѣбва да се прѣдвиди още за онѣзи бѣдни работнически сѣмейства, които живѣятъ въ градските центрове подъ наемъ, които трѣбва слѣдъ войната да плащатъ наемъ, една квартирна помощъ, макаръ и малка. Тая помощъ ще облекчи подобни сѣмейства въ изплащането на наемитѣ, които ще се натрупатъ слѣдъ войната. Такава квартирна помощъ се дава въ Германия, Австро-Унгария и въ цѣла редица други държави. По този начинъ би се попълнила една празнота въ тая система на подпомагане, която е усвоена отъ правилника на правителството. Г. г. народни прѣдставители! Вие знаете, че въ този правилникъ не се прави разлика между градски и селски сѣмейства, не се прави разлика по отношению размѣра на помощта за селото и за града.

Нѣкой отъ дѣсницата: Всички сж равни.

Г. Димитровъ: Това равенство трѣбва да се запази, ние не сме противъ него. Азъ даже казвамъ, че тази помощъ е малка, много малка както за селото, тъй и за града. Но съществува разлика въ условията на живота въ селото и въ града, собено по отношение на квартиритѣ. Докато едно селско сѣмейство нѣма да плаща никакъвъ наемъ за къщата, въ която живѣе, маса работнически сѣмейства въ градоветѣ въ този моментъ, когато мжжетѣ сж на бойното поле, се обременяватъ съ тоя наемъ. Разликата, която ще съществува въ подпомаганията на селските и градски сѣмейства, да бѣде само въ тази квартирна помощъ, която ще получатъ градските сѣмейства, а селските не ще получатъ, защото не живѣятъ подъ наемъ. Ето защо — подчертавамъ това още веднѣжъ — необходимо е увеличението на помощта за бѣднитѣ войнишки сѣмейства до онѣзи минимални размѣри, които сж установени въ прѣдложеніето на нашата парламентарна група и още прѣдвиджането на една квартирна помощъ. По тѣзи причини прѣдвидениятъ отъ правителството кредитъ въ размѣръ на 30.000.000 л. е недостатъченъ. Прѣсметането е направено отъ г. министъра на финанситѣ върху 3 и ½ милиона лева мѣсячно; този кредитъ е раз-

читанъ върху днешнитѣ помощи, които сж нищожни; увеличението на размѣритѣ на помощта изисква непрѣменно едно увеличение на този общъ кредитъ отъ 30.000.000 л. Ние смѣтаме, че той трѣбва да бѣде увеличенъ най-малко на 100.000.000 л. Бихъ казалъ на ония 1. г. народни прѣдставители, на които може да се вижда този кредитъ голѣмъ, че нашето желание е той да не бѣде изразходванъ, т. е. часъ по-скоро да се направятъ постѣпки за приключването на войната, за демобилизирането на войската, за повръщането на тѣзи работници и войници, за да останатъ тия пари, за подпомагане на войнишките сѣмейства, неразходвани. Сѣмействата се нуждаятъ отъ помощъ тогава, когато тѣхнитѣ издръжници не сж при тѣхъ, и не могатъ да ги издръжатъ, когато сж създадени изключителни условия на кризисъ. Прѣкратете тази война, сключете миръ, възстановете нормално положение, и тогава този кредитъ отъ 100.000.000 л., както пие искаме, гласуванъ отъ Народното събрание, би останалъ неразходванъ.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателътъ д-ръ И. Момчиловъ)

Ние не сме съгласни съ васъ и искаме измѣнение на втората алинея на чл. 3.

В. Коларовъ: Искаме да се прѣдвидятъ 100.000.000 л. а не 30.000.000 л.

Нѣкой отъ дѣсницата: Нали не ще гласувате!

В. Коларовъ: Ние ще гласуваме за 100.000.000 л.

Г. Димитровъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ законопроекта се казва, че разходите по този кредитъ ще бѣдатъ произведени съгласно правилника за подпомагане нуждающитѣ се войнишки сѣмейства, приготвенъ отъ Министерството и утвърденъ съ съответнитѣ укази, при измѣненията, направени впоследствие.

Г. г. народни прѣдставители! Ние искаме този кредитъ да бѣде изразходванъ по специаленъ законъ, който да бѣде гласуванъ тукъ отъ Народното събрание, а не по този правилникъ, който има толкова много недостатѣци и който не разрешава правилно въпроса за подпомаганията на войнишките сѣмейства, като въ този законъ, гласуванъ отъ Камарата, се прѣдвидятъ всички гаранции, че държавната помощъ, отпусната за войнишки и певойнишки сѣмейства, ще отиде по своето прѣдназначение. Когато дойде разглеждането на този правилникъ тукъ, въ Камарата, ние ще кажемъ какво съдържание трѣбва да има законътъ за подпомаганията на сѣмействата. Тукъ трѣбва да отбѣлжимъ само, че трѣбва да имаме необходимата гаранция, че стотинките, които държавата дава, че милионитѣ, които ще даде за подпомагане на сѣмействата, ще отидатъ по своето прѣдназначение. Защото въ този моментъ ние разполагаме съ множество данни, отъ които се вижда, че въ много мѣста, особено въ селските общини, раздаването на помощитѣ е передовно и сж вършени цѣла редица злоупотреблѣния. Необходимо е този централенъ комитетъ за подпомаганията, назначенъ по силата на правилника отъ правителството, да бѣде единъ централенъ комитетъ, съставенъ отъ парламентарни прѣдставители, избрани отъ Народното събрание при всичката възможностъ да контролира редовното раздаване на тия помощи, за да не остане нито сѣнка отъ подозрение, че тия суми, които се отпускатъ за нуждитѣ на нуждающитѣ се сѣмейства, не отиватъ за своето прѣдназначение.

Г. Данаиловъ: Доколкото азъ знаа, досега въ централния комитетъ нѣма нито единъ фактъ на нѣкакво злоупотребуване. Затуй, вмѣсто да говорите теоритически, покажете нѣколко факти, за да ги проверимъ.

С. Омарчевски: Покажете факти, за да ги проверимъ.

Г. Данаиловъ: Който е извършилъ злоупотребуване, ще го накажемъ.

Г. Димитровъ: Г. Данаиловъ! Вие имате въ София нѣколко случая за проверка.

Г. Данаиловъ: Ние имаме много такива случаи, а не само нѣколко, но това още не означава нищо.

Г. Димитровъ: Нѣма съмнѣние, вие имате много случаи на дѣйствителни злоупотребувания, които ще имате

възможност да проверите и установите. На второ място, ние имаме маса писма от разни места, които сега не са при мене — защото по този случай ще говорим при разглеждането на правилника — които са били задържани от цензурата и които впоследствие са върнати на самите жени на войниците, от които са подадени, след като са вземени необходимите бълбаски по оплакванията им. И доколкото знам, централният комитет по подпомаганията е обърнал вниманието на някои от местните комитети да направят нужното за посылването на списъка на бълбните войнички семейства. Въ някои села секретарь-бирниците не са искали да вписват в списъците на бълбните семейства известни войнички семейства поради това, че са ги смътнали за достатъчно състоятелни. По партизански съображения, г. Данаилов, е отказано на множество семейства да бъдат вписани в този списък.

А. Кундалев: Това не е работа на секретарь-бирниците.

Г. Димитров: Въ всеки случай, г. г. народни представители, въ едно трябва да бъдем съгласни, че е необходимо един по-ефикасен контрол, върху изразходването на тия суми, които да изхожда от самия Парламент. Не е достатъчно членовете на този комитет да бъдат лица, назначени от правителството. Когато се касае до изразходването на милиони, лицата, които контролират това изразходване, трябва да бъдат избирани от Парламента.

Г. Данаилов: Не сте прав, г. Димитров. Правителството е дало изцяло контролата върху изразходването на тия суми в ръцете на централния комитет, който представлява Парламента. Ако вие мислите, че трябва да се увеличи съставът на централния комитет, то е друг въпрос. Защо говорите работи, когато не стоят така?

Министър Ж. Бакалов: Защото от всяко едно дърво трябва да се прави сграда.

Г. Димитров: Г. г. народни представители! Държавната помощ, която трябва да се дава на бълбующите войнички и невоинички семейства, трябва да бъде съпроводена въ всяко време от една ефикасна грижа от страна на правителството за поевтиняването на живота. Защото увеличаването на тази държавна помощ, даже въ онзи размър, въ които прѣдлага нашата парламентарна група, ще бъде недостатъчно, щом като всички съществени продукти и други прѣдмети от първа необходимост са съ тѣй високи цѣни. Тая помощ, наистина, би се равнявала, както е казалъ г. военниятъ министъръ за своя кредитъ, на петъ пѣти по-малка, поради поскѣпването на живота. А правителството, стига да желае и да има куража да се противопостави на спекулантите, които са заинтересовани отъ повдигането на цѣните на известни продукти, има възможностъ да вземе сериозни мѣрки за поевтиняването на живота. Поевтиняването на живота трябва да бъде едно косвено подпомагане на тия работнически и други бѣдни семейства, които са останали безъ своите поддръжатели и трябва да разчитатъ прѣди всичко, на тази държавна помощ, която ние се дава. Прѣмахането на вносните мита, прѣмахането на косвените данъци за известни продукти за известни артикули, би повлѣкло веднага поевтиняването на тия артикули. Вземаването мѣрки противъ тия гешефтарства, за които говори по-долѣ моятъ другаръ г. Коларовъ, тоже би-помогнало въ това отношение. И особено, г. г. народни представители, освобождаването на Парламента отъ тая цензура, въ която той самъ е поставенъ, освобождаването на печата, тая вече не военна, а политическа цензура, на която е подложенъ и даването възможностъ за една публична критика на тия безобразия, които се вършатъ отъ разни учрѣждения, гешефтари и спекуланти, биха помогнали значително за прѣмахането на това зло. Цензурата днесъ се явява, както това се изтъкна и по-рано, като едно срдѣство за прикриване на всички тия гешефтарства, спекулации и злоупотреби, които днесъ се вършатъ тѣй напирожко въ цѣлата страна. Едно подобно доложение не е въ интереса на нацията, не е въ интереса на въоръжения народъ на бойните полета, не е въ интереса на народната маса. И първата мѣрка, чрезъ която правителството би трѣбвало да почне борбата срѣщу това

блѣдство, на което е изложено населението, респективно работническата маса, е вдигането на тази политическа цензура и развѣрзването рѣцѣтъ и езика на Парламента, на печата и на политическия парти. Безконтролното управление, липсата на публична критика създаватъ безотговорни учрѣждения и фактори и по този начинъ злото може да се разрастне. Това ще внесе сигурно и деморализация въ редовете на войската. Колкото и да се плашатъ господата, които се грижатъ да се избѣгне тая деморализация.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Моля, говорете по прѣдмета, г. Димитровъ.

Г. Димитровъ: ... сигурно ще прѣдизвика масово недоволство между тѣзи, които са станали тукъ и тия, които се намиратъ въ редовете на войската, и това нѣма да бъде въ интереса на народната маса, на самата нация. Ето защо ние намираме, че Парламентътъ, ако сериозно мисли да даде една ефикасна поддръжка на войничките и невоинички бѣдни семейства, би трѣбвало да се съгласи съ слѣдующето измѣнение на чл. 3: (Чете) „Кредитътъ за подпомагането на нуждающите се семейства да се увеличи отъ 30 на 100 милиона лева, като отъ него се подпомагатъ както войничките семейства, така, и ония невоинички семейства, които вслѣдствие на войната и безработицата са изпаднали въ нужда и са лишени отъ срдѣства за издръжка.

„Разходитъ по този кредитъ да се произвеждатъ съ гласно специалния законъ, който ще бъде гласуванъ отъ Народното събрание при слѣдните размѣри на помощта: на семейство отъ единъ членъ — 1 л. дневно; на семейство отъ два члена — 1.50 л. дневно; на семейство отъ три члена — 2 л. дневно; на семейство отъ четири члена 2.50 л. дневно и на семейство отъ петъ и повече членове — 3 л. дневно. Същитъ помощи да се даватъ и на новоявляващите семейства, които поради войната и безработицата са лишени отъ срдѣства за издръжка.

„Освѣтъ горните дневни помощи живущитъ подъ нами семейства получаватъ отъ държавата и квартирна помощ въ размѣръ на 15 л. мѣсечно“. Г. г. народни представители! Ние намираме, че възражението, което би могло да се прави, какво българската държава не може да намѣри достатъчно срдѣства за подобни разходи, е едно съвършено несъстоятелно възражение. Както се намиратъ срдѣства за другитъ цѣли на войната, тѣй също трѣбва да се намиратъ срдѣства и за цѣлитъ на подпомагането на бѣдните семейства, които цѣли, изпълнени, водятъ къмъ запазването физически и духовни сили на народната маса, на работническата класа, на цѣлата нация. Независимо отъ това, държавата има възможностъ още въ този моментъ да добие цѣла редица приходи, които да бъдатъ употребени за цѣлитъ на подпомаганята. Напр., могатъ да бъдатъ обложени тия, които използватъ послѣдствията отъ войната и сега трупатъ голѣми печалби; могатъ да бъдатъ обложени съ специални данѣци тия, които правятъ военни доставки и печелятъ тѣй много; могатъ и трѣбва да бъдатъ обложени търговцитъ и спекулантитъ, които отъ играта на цѣнитъ, прѣдизвикана отъ войната, натрупаха грамадни богатства, спечелили милиони тукъ у насъ...

В. Коларовъ: Както тѣ са обложени въ Германия, Австро-Унгария и Англия.

Г. Димитровъ: ... както има такива облагания вече въ другитъ воюващи страни. За покриването на всички разходи по войната, както и за покриването на разходите по подпомаганята на бѣдните семейства, трѣбва да се прибѣгне къмъ най-ефикасната реформа, прѣпоръчана постоянно отъ нашата парламентарна група — къмъ въвеждането на прогресивно подоходния налогъ, за да бъдатъ платени тия разходи отъ ония имотни класи въ България, за цѣлитъ и интереситъ на които се води днешната война. (Ръкоплѣскане въ крайната лѣвица)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Илия Януловъ.

И. Януловъ: Г. г. народни представители! Вземамъ думата, за да мога да повлияя да не стане никаква грѣшка при скоростта, съ която ние създаваме законодателството за войничките семейства. Защото трѣбва да се признае, че това законодателство у насъ се създаде съ

седмичи, а пък въ Германия и други страни се създаваше с години. Въ Германия започна неговото създаване въ 1872 и 1873 г. и сега е довършено съгледъ най-широки разисквания въ райхстага. У насъ знаемъ много добръ, че то се създава на 10 и 11 септември т. г. въ дните на мобилизацията и, същевременно, възможни бѣха да станатъ всички недоразумѣния и онущения въ самото законодателство. Но съ този законъ ние ще имаме случаи, да се занимаемъ съ тѣхъ въ друго заседание. Сега е въпросъ за необходимата сума за постигане цѣльта на войнишките подпомагания. Намирамъ, че тази сума е съвършено нищожна, не само заради туй, защото ще трѣбва да въздѣйствиваме послѣ на правителството за увеличаване размѣритѣ на помощта, но заради туй главно, защото и споредъ сегашнитѣ размѣри на помощта съ тази сума е невъзможно да се достигне цѣльта. Сумата за м. октомври, оттогава, откогато започна да се подпомага, е равна на 3½ милиона лева за цѣлата страна; съгледъ това стана едно увеличаване на подпомаганата и изѣде въ сила сега въ началото на м. декември. Вие добръ знаете, г. г. народни прѣдставители, че това увеличаване е равно на ½ отъ прѣдшната помощ, същевременно, ще стане едно увеличаване на 1½ милиона лева или подпомагането на мѣсець ще бѣде около 5 милиона лева, едно обстоятелство, неважно прѣдъ видъ отъ страна на Финансовото министерство. Щомъ като с това, ние можемъ да осъществимъ съ свършване на кредита и тогава се задава въпросътъ: ще бѣде ли въ властѣта на правителството да намѣри суми за покриването на тѣзи необходими разходи? Ще трѣбва ли тогава отпусането на кредитъ да става съ указъ? Смятамъ, че ще бѣде много по-добръ сега да развѣшимъ този въпросъ. Ние знаемъ много хубаво, че тази сума ще се изразходва възъ основа на правилищитѣ и, същевременно, самото изразходване на кредита не значи изразходване на кредита — не се изразходватъ съразмѣрно съ продължение на войната.

Не може да се откаже, че създаването на закона за подпомагане на войнишките семейства се внесе една възна на успокоение въ страната. Но биваше и този път да се каже на войнишките семейства и на героитѣ по бойнитѣ полета, че достатъчна е славата за тѣхъ, защото славата, наистина, е за тѣхъ, но най-напрѣдъ, необходимо условие за съществуването на тѣхнитѣ семейства тукъ и за тѣхното спокойствие на бойното поле, е подпомагането на войнишките семейства, за да могатъ да се нахранитъ, за да не изпадатъ въ свършена мизерия. И заради туй, макаръ и отъ оюзницата, азъ дължа да кажа, че създаването системата на войнишките подпомагания е едно добро дѣло, и въ туй отношение сегашната война съ всичкитѣ нещастия, и мизерия на всѣка война се различава отъ миналата война прѣвъ 1912 и 1913 г. Не може да се откаже, че създаването на туй законодателство би трѣбовало да стане въ самата Камера, въ това време, когато ние имаме внесени достатъчно за законопроекти. Имаше законопроектъ отъ групата на тѣснитѣ социалисти; имаше законопроектъ отъ страна на министъра на войната, все за тази цѣль; имаше законопроектъ отъ страна на болшинството, респективно отъ Иванъ Т. Поповъ; имаше законопроектъ отъ страна на правителството, респективно отъ страна на г. дъръ Василь Радославовъ. Всички тия законопроекти ние настоявахме тогава — азъ помня това заседание, когато ние искахме това — да се изпратятъ въ комисията, и много отъ нередовноститѣ — не злоупотребленията — и неудобствата на тия подпомагания щѣха да бѣдатъ отмахнати. И заради туй, сега не бива да скѣпимъ време, за да могатъ да се внесатъ извѣстни поправки въ законодателството по този въпросъ.

Не мога да прѣмълча намекаването, направено въ този моментъ отъ страна на г. Димитровъ за възможни злоупотребления и нередовности въ раздаването на помощитѣ. Ще се спра послѣ на необходимитѣ измѣнения въ правилника за създаване на свършени гаранции въ това отношение. Но още сега дължа да кажа, за да не се внесе едно съмнѣние въ тази област, за злоупотребления отъ комитетитѣ мажнo може дума да става. Защо? Злоупотребления по-рано, г. г. народни прѣдставители, ставаха въ раздаването на помощитѣ, защото размѣритѣ на помощта не бѣше точно опредѣленъ, когато тѣ се даваха отъ общинитѣ, отъ лица неотговорни, второстепенни, въ самитѣ общини. Можеха да паредятъ имена и съгледъ това да минатъ 20, 40, 60 л. и пр. Сега много добръ знаете, че размѣритѣ на помощта е фиксиранъ, че тя е равна

на 25 ст. за октомври и ноември, а за декември е равна на 35 ст. на глава. Второ, знае се на кого се спомога; знае се и за дѣцата, знае се и за старцитѣ, знае се и за сродницитѣ, какъ се подпомага. Въ туй отношение злоупотребления не може да стане. Остава втората възможностъ за тѣзи злоупотребления; въ съставянето на списъцитѣ, въ вписването на лица не съвършено нуждающи се. Въ туй отношение ние се придържаме въ едно правило, и азъ мисля, че това го вършимъ съ достатъчно основание. Пока не се пропусне нито едно семейство нуждающе се, нека то не се остави въ мизерия, и ако мѣстнитѣ комитети спомогнатъ на нѣкои несвършено нуждающи, изпратили солдати на бойното поле, отъ тона държавата нѣма да бѣде оштетена и това не може да се смята за злоупотреба. Но каждъ е гаранцията, че това нѣма да се обърне въ една система? И тамъ е вториятъ успѣхъ у насъ въ законодателството за войнишките подпомагания. Въ тѣзи комитети въ градоветѣ и селата сѣ поставени лица, въ които ние можемъ да вѣрваме. Начело на мѣстнитѣ комитети въ градоветѣ стоятъ сѣдинитѣ, и азъ трѣбва да констатирамъ, доколкото влизамъ въ централния комитетъ за подпомагане на войнишките семейства, че сѣдинството въ България изпънява най-доблестно своята задача въ това отношение. Азъ трѣбва да кажа, че, благодарение на Министерството на народното просвѣщение, благодарение на началството въ касацията, въ апелациитѣ и въ окръжнитѣ сѣдилища, наврѣдъ сѣдинитѣ въ свободното си време се занимаватъ съ раздаване стотинки на бѣдното население. Менѣ ми казаха тукъ най-малки сѣдини отъ Касацията, въ продължение на 30 години се занимаваме съ правораздаване; сега първи път влизаме съ непосредствено съприкосновение съ живота, ще поблѣдемъ! Смятамъ, че въ градоветѣ ние имаме достатъчна гаранция, защото начело на комитетитѣ стоятъ сѣдини, влизаатъ свещеници, влизатъ учители, влизатъ и прѣдставители на общинската власт, а сумата непосредствено се раздава отъ едно лице на Финансовото министерство — въ градоветѣ отъ чиновника на Финансовото министерство, а въ селата — отъ страна на секретарь-бирника. Съставихме комитетитѣ тѣй, защото много добръ знаемъ, че у насъ нѣма кадастъръ, че у насъ нѣма такава система на данъцитѣ, за да има огѣнка на доходитѣ, та когато ще цѣнимъ на кого колко ще отпуснемъ, да му отпуснемъ споредъ дохода. Можемъ да имаме у насъ само единъ критерий: да вѣрваме въ съвѣстѣта на тѣзи комитети, а въ съвѣстѣта на тѣзи комитети можемъ да вѣрваме достатъчно. Доколкото можемъ да се съмняваме, че помощитѣ ще бѣдатъ правилно раздадени, наредени сѣ най-щателни ревизии: не само ревизии отъ страна на депутатитѣ, отъ комитетата за подпомагане войнишките семейства, но трѣбва да констатираме, че има едни ревизии, които извѣрно подпомагатъ — това сѣ ревизитѣ отъ страна на ревизионитѣ военни власти. Напоследъкъ тѣ влиза въ непосредствена връзка съ централния комитетъ. Тѣ, дѣто заблѣжкатъ грѣшки, поставятъ чисто по военному — арестуватъ. Има арестувани секретарь-бирници за грѣшки. Ние не бихме се противопоставили на това, защото така се създава единъ страхъ не само въ комитетитѣ, но и въ цѣлото общество, да не се допускатъ грѣшки. Съ тази система на войнишките подпомагания, милитаризирани по отношение на отговорноститѣ, азъ мисля, че ние можемъ да бѣдемъ достатъчно гарантирани.

Т. Петровъ: Списъци ще се съставятъ нѣколко пъти и ще се забави раздаването на помощитѣ.

И. Януловъ: Възражението, че списъцитѣ ще бѣдатъ съставени нѣколко пъти, не търпи критика. Азъ искамъ отъ васъ да чуя (Сочи групата на тѣснитѣ социалисти) — и това е нашето мнѣние, нѣма да го опровергавате — че скоростта на раздаването на помощитѣ не трѣбва по никакъ начинъ да прѣчи на контролата. Когато заблѣжамъ, че тази контрола е разколебана, ние ще се спремъ. Огѣзи отъ насъ, които не могатъ да понесатъ отговорността за една безконтролностъ, за едно раздаване, не достатъчно контролирано, нѣма да останатъ въ управленето за подпомагане на войнишките семейства. Обаче това не бива да прѣчи на скоростта.

Т. Петровъ: Едва въ края на ноември бѣха готови списъцитѣ.

И. Януловъ: И трѣбва да забѣлѣжа на г. Петровъ, че той не може да се усъсми — той дава възможност да кажа това — какво централниятъ комитетъ е употребилъ всички старания за раздаването наврѣме помощитъ. Но да организираме на 1 октомврий 2800 мѣстни комитети, тия комитети да съставятъ списъци, защото безъ тѣхъ безконтролността е пълна, безъ тѣхъ нѣма да имате злоупотреби, това е невъзможно, за това се изпика достатъчно врѣме.

Т. Петровъ: Всѣки денъ давахме по двѣ телеграми...

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля.

И. Януловъ: Употрѣбиха се най-големъ старания въ това отношение, и тѣзи, които влизатъ въ комитетитъ въ провинциите, могатъ да ви кажатъ, дали ние сме понасяли извѣнмѣрни грижи въ контролата. Но нека туй да бѣде нашето обвинение, че искаме списъцитъ да бѣдатъ най-редовни.

Т. Петровъ: Но забавихте помощитъ.

И. Януловъ: Изпратиха ни се списъци почти отъ всѣхъ свършено передовни, погрѣшни имена, смѣсени войнички и невойнички семейства, списъци на лица, които нѣматъ никакво основание да получаватъ помощи. Ние какво трѣбваше да направимъ? Радвайте се, че ние употребихме всичко, за да имаме добри списъци, но не бѣйте горди, че се забавиха подпомаганията. За да не се забавятъ подпомаганията, вѣрвайки на мѣстнитъ комитети, ние изпратихме въ авансъ милиони лева на всички мѣстни комитети за м. м. ноемврий и декемврий, като имъ казахме: г-да, оправдайте ги слѣдъ това ние, даваме ги на ваша отговорностъ финансово и морално, оправдайте ги слѣдъ това съ списъцитъ искателни и раздавателни. Тѣй че, никой комитетъ не може да каже, че въ минутата, когато списъцитъ бѣхъ готови той не е разполагалъ съ сумата. Затова трѣбва да благодаримъ достатъчно, че се допусна да влизатъ въ този комитетъ прѣдставители почти отъ всички партии, та взаимно да се контролиратъ и подпомагатъ. Но тия передовности, които ставатъ и които могатъ да станатъ при раздаването на помощитъ, азъ мисля, че ще може да се прѣмахнатъ съ извѣстенъ усърденствувания въ правилника тогава, когато ние ще го обярнемъ въ законъ.

Сега дохождамъ на втори въпросъ: дали подпомаганата сѣ достатъчни. Трѣбва да кажа, г. г. народни прѣдставители, че ние искаме увеличаване на кредита, заради туй главно, защото тѣзи подпомаганата сѣ свършено недостатъчни. И това не е наше мнѣние, мнѣнието само на социалиста депутатъ, това е мнѣнието най-напрѣдъ на болшинството. Защото въ законопроекта на г. Иванъ Г. Поповъ, сега прѣдседателъ на централния комитетъ, единъ отъ редовнитъ членове на централния комитетъ за подпомагането войничкитъ семейства, се искаше 40 ст. помощъ на лице; въ законопроекта на г. д-ръ Радославовъ, респективно на правителството, изцѣло се иска подпомагане по 45—50 ст. на глава. Въ писмото на г. министра на войната се иска, што това подпомагане да бѣде най-малко 50 ст., съ една много справедлива забѣлѣжка, че тъймо тука не трѣбва да бѣдемъ скѣпни. И това писмо ние имаме за основа при нашето застъпничество прѣдъ Министерския съвѣтъ за увеличаване на помощта. Въ писмото на главнокомандующия на армията, дошло до централния комитетъ, също се иска увеличаване на тази помощъ. Това е право на Народното събрание да увеличи помощта. Ако споменавамъ за тѣзи искания отъ страна на официални лица, отъ страна на официални институти, азъ искамъ да посоча, че има общото сътрудничество въ тази областъ. Никой не може да каже: това е само мое дѣло. Има една прилика обща — не може да се откаже — да се удовлетвори пуждитъ на войничкитъ семейства, защото ние не можемъ въ това отношение да имаме други критерии, освѣтъ критерия: за войничкитъ семейства да не бѣдемъ скѣпни. Нека несправедливостта да не бѣде тамъ, че едно семейство ще се обяви съ недостатъчни срѣдства тогава, когато то не е съ свършено недостатъчни срѣдства, и, че името му не бѣде публикувано на вратитъ на градския съвѣтъ и близоката че подложи рѣка. Това хора сѣ сигурни, достатъчни срѣдства нѣма да го направитъ — ние сме увѣрени въ това. Азъ не мога да кажа, дали войнич-

китъ семейства сѣ 600, 700 или 800 хиляди. Това не знамъ, па и не би трѣбвало да го кажа. Но азъ мога да ви кажа, че само 130 хиляди семейства сѣ подложили рѣка, сѣ поискали своето право — другитъ не сѣ поискали; дѣлѣжа да кажа, че отъ страна на населението нѣмаше лакомия. Ние подпомагаме 600 хиляди човѣшки глави, свързани съ работодателитъ, свързани съ войницитъ, които отечеството, държавата, нацията ги е пратила на бойното поле. Други стотини хиляди семейства не сѣ подложили рѣка, не сѣ поискали помощъ. Даже имаме села, като, напр., с. Войничково, откъдето ни отговориха: „Въ нашето село нѣмаше бѣдин, ако имаме, ние сами ще имъ подпомогнемъ“. Щомъ е така, г. г. народни прѣдставители, можемъ да бѣдемъ свършено успокоени, че тукъ за нѣкакво масово или индивидуално разхищение и дума не може да става. Азъ мисля, че г. министрътъ на финанситъ, би трѣбвало — защото той е, който стѣга тази работа — най-послѣ да се съгласи, што съ туй увеличаване помощта да стане на 50 ст. Неговото възражение, направено на централния комитетъ, бѣ едно: „Г-да! Ние даваме по 25 ст. отъ частна благотворителностъ ще имаме 7—8 милиона лева; създайте единъ фондъ отъ войничкитъ пожертвувания за подпомагане войничкитъ семейства“. Добрѣ, ние създадохме този фондъ, и отъ него нито стотинка не похарчихме. Колко мислите се стѣбраха? Въ цялата страна българската благотворителностъ даде 80 хиляди лева за този фондъ. Раздѣлѣни тѣзи 80 хиляди лева на 600 хиляди глави, срамъ ме е, г-да, да кажа каква частъ отъ стотинката се пада. Защо нѣма благотворителностъ въ България? Защо я има въ Герция, нѣматъ, макаръ да нѣматъ никакви симпатии къмъ грѣцката буржоазия? Защо я има въ Германия? Това е отъ много деликатно естество и никого не бихъ си позволилъ да влизъ въ такава полемика. Отъ имкого ние не можемъ да искаме да извади отъ джоба си да подпомага, макаръ че това е дългъ, особено на офици, които постоянно говорятъ за патриотизмъ и особено на офици, които иматъ непосредствена връзка съ печалбитъ отъ войната. Тѣй че идеята, хубавата идея на г. министъра на финанситъ, какво съ създаването на такъвъ единъ фондъ ние ще разполагаме съ още нѣколко милиона франка — 7—8 милиона лева — съ които ще можемъ да подпомогнемъ на нѣкои семейства, които сѣ свършено ошетенни при сегашната система на подпомагане войничкитъ семейства, изгѣзе суетна. Семейство, състоящо се само отъ съпруга, получилъ за мѣсецитъ октомврий и ноемврий по 7.50 л., а сега съ тѣй громко разгласеното увеличаване се получава 10 л. Г-да, ще признаете, че 10 л. на мѣсецъ за съпругата на българския войникъ е помощъ, свършено нищоженъ. Имаше случаи — азъ дължа това да кажа въ Камарата — тѣзи съпруги да казватъ само едно благодарни, оставяха тая помощъ и ние я внасяхме на българската държава на възстановление кредитъ. Е добрѣ, ние посочихме на г. министъра на финанситъ едно друго срѣдство. Когато на 10 и 11 септемврий, г. министръ прѣдседателътъ разпореди, што прѣдседателътъ на Народното събрание да назначи една комисия отъ народни прѣдставители за изработване на единъ законопроектъ за подпомагане на войничкитъ семейства, тогава въ този законопроектъ се посочиха редица източници, които даваха най-малко 7—9 милиона лева на мѣсецъ — тѣй както става въ много страни — източници, които можеха да покритъ разноснитъ по издрѣжката на войничкитъ семейства. Ние тогава поискаме туй, което на 1 октомврий съ декретъ се прокаръ въ Италия и което завчера на третото четене се гласува въ германския райхстагъ — облагане на печалбитъ отъ войната. Азъ обяснихъ въ една моя статия, която г. министрътъ на финанситъ ми е направилъ високата чест да я прочете и да я има у себе си, че психологически взето, който познава психологията на племането, ще знае, че едно облагане съ 10% върху печалбитъ отъ войната е най-лесното нѣщо заради туй, защото днесъ при съкратенитъ търгове, при тази система на скоростъ въ доставкитъ, една система, която се отразява най-благоприятно за увеличаване на печалбитъ, при тази система, казвамъ, едно отдѣляне на 10% отъ печалбата е най-лесно поносимо отъ страна на капиталиста и отъ страна на доставчика. Отъ друга страна, ние посочихме на едно облагане съ 5—10% на всѣкитъ застрахователни дружества, на всѣкитъ по-големъ банки. Азъ мисля, че това щѣше и можеше да се понесе много лесно. И сега не е късно. Нека не се задоволяваме съ покриване разходитъ по войната или за достигане, както се изразяваме изобщо, на националнитъ идеали, само съ системата на заеми, защото насъ ни штатъ въ селата: „Ще плащаме ли

лихви за тѣзи заеми?" Напр., когато въ нѣкои села г. Нѣмски и г. Омарчевски въ своитѣ ревизии сж обяснявали, че тѣзи пари, по 7—8 милиона лева на мѣсець, които се харчатъ за подпомагане войнишкитѣ сѣмейства се взематъ въ заемъ, селянитѣ сж съкращавали списъцитѣ на нуждающитѣ се. Тѣ сж казвали: „Значи, лихви ще плащаме, а кой ще плаща лихвитѣ, ние ще ги плащаме! Щомъ ще плащаме лихви, ще съкратимъ почти на половинна списъка на нуждающитѣ се; ние ще намѣримъ брашно, за да подпомогнемъ заличенитѣ отъ насъ въ списъка хора“. Системата да се покриватъ разходитѣ на една война, на едно национално бѣдствие, необходимо за достигането, както се изрази и г. министрътъ на финанситѣ, на националнитѣ идеали, само чрезъ заеми, е погрѣшна, тя е осъдена по дефиниция, осъдена е и по примѣра на западнитѣ държави. Защо Германия, въпрѣки всичкитѣ свои вѣтрѣпни заеми, които се покриваха двойно и тройно, облага печалбитѣ отъ войната? Защо и ние да не ги обложимъ? Нима Финансовото министерство, съ своитѣ опитни чиновници не може да състави единъ законопроектъ, който единодушно щѣ се гласува въ Камарата? 50—60 милиона лева се харчатъ за доставки, 5 милиона лева едва стигатъ за издръжка на войнишкитѣ сѣмейства на мѣсець, смѣтнете по 10—20% реализирана печалба, обложете тая печалба съ 10% и вие ще видите, че само отъ това ще се реализира единъ приходъ отъ 1—2 милиона лева и дори повече. Ако смѣтате, че при военнитѣ доставки, този данѣкъ се плаща по другъ начинъ, по който обясни г. Коларовъ, това е другъ въпросъ; но азъ смѣтамъ, че тѣкмо вънасянето на една строгостъ въ тия военни доставки и въ търговетѣ за тѣхъ, че тѣкмо прѣмахването на системата на рушвети, която тукъ открито трѣбва да се констатира и която се констатира съ мълчание отъ цѣлото Народно събрание, ще докара единъ доходъ на държавата само отъ туй перо — печалбитѣ отъ войната — най-малко 2 милиона лева. Защо въ Германия, на която сме съюзници, този законопроектъ се гласува единодушно и се прие на три четения? Въ Италия възъ основа на тѣкой членъ отъ конституцията се прокара декретъ за скѣпото? Защо той се прокара въ Франция? Защо той се прокара въ Англия? Най-сетнѣ вие, като по-малки и по неопитни отъ тѣхъ, сме длъжни въ туй отношение да се научимъ отъ тѣхъ. Азъ казвамъ, нека да не бѣдемъ скѣпни въ раздаването, въ организирането помощитѣ на войнишкитѣ сѣмейства, защото сме длъжни да подпомагаме. Ние се разправяме съ стотини бѣдни на день. И вие, г. г. министри, въ къщитѣ си не сте спокойни — по десетина жени вие ни пращате, пращатъ ли дори отъ двореца. Тия жени идватъ и казватъ, че не могатъ съ 25 ст. да задоволяватъ разходитѣ на сѣмействата си. Ние вдигаме рамотѣ. Какво да правимъ? Всички ревизори въ страната ни даватъ рапорти съ оплакване, всички, и министрътъ на войната, и главнокомандующиятъ се обръщатъ къмъ насъ и казватъ: „Едно увеличение на помощитѣ е необходимо“. Тая вѣдла на спокойствие, която се разнесе по цѣлата страна съ раздаването на помощитѣ, не трѣбва да се присуши. Раздаването на помощи, като въ Горна-Орѣховица, Лѣсковецъ, както и друмадѣ, кѣдѣто се раздаватъ помощи по 30—40 хиляди франка на мѣсець; раздаването на помощи въ София отъ висши съдии въ размѣръ отъ 250 хиляди лева, раздаването на помощи въ Пловдивъ по 60 хиляди лева, а сега 100 хиляди лева и на всички други мѣста, всичко това вънася едно голѣмо успокоение. Тукъ се спомена, че цензурата, за която и азъ не мога да намѣри остри думи да я осъдя, прикривала писмата, съ които нуждающитѣ се оплаквали. По наше искане висшата военна власть разпореди, щото всички тѣзи кореспонденции, всичкитѣ оплаквания да се съобщаватъ на централния комитетъ, за да се взематъ необходимитѣ мѣрки. Тѣй щото и дума не може да става за нѣкакво прикриване на злоупотѣбленията. Щомъ е така — азъ говоря като народенъ прѣдставителъ, а не като членъ на централния комитетъ — за менъ е важно да стане туй увеличение на помощитѣ. И нека цѣлото Народно събрание знае, че туй увеличение не се иска отъ тази или онази група, а се иска отъ всички, които днесъ по дължностъ сж заставени да блятъ най-много за организацията на народната отбрана и за организацията на побѣдата. Заради туй азъ настоявамъ още сега ако не може да стане тѣй, както ние прѣдлагахме, а именно, гласуването на закона за подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства да стане едновременно съ бюджета, да се направи една декларация, какво увеличението ще стане. Щомъ се направи тая декларация, че увеличението ще стане минимумъ на 50 ст., тогава трѣбва да

стане едно увеличение на кредита. Или пъкъ ние трѣбва да знаеме, че слѣдъ изразходването на този кредитъ — дай, Боже, войната да се свърши за два-три мѣсеца, тогава ще стигне — че слѣдъ свършването на този кредитъ, особено ако се съгласите да се увеличатъ помощитѣ на 50 ст., Министерскитѣ съвѣтъ ще си запази правото, възъ основа на единъ членъ отъ закона за подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства, да кредитира самъ той фонда за подпомагането на тия сѣмейства.

Свършвайки, азъ не мога да не кажа, че много справедливъ е припятъ на прѣждоговорившия народенъ прѣдставителъ, че тѣзи подпомагания могатъ да бѣдатъ не 30—50 ст., а 60—70 ст., но въпрѣки това тѣ нѣма да иматъ никаква реална стойностъ, ако не ви доставятъ повече нѣщо въ къщи. Ако въ м. септемврий хлѣбътъ бѣше 25 ст. въ октомврий и ноемврий 35 ст., а сега, споредъ новото разпорѣждане, вие издигате цѣната на 50 ст. на тѣй на решения луксозенъ хлѣбъ — а то значи истинскитѣ — азъ питамъ, какво значи, ако вие увеличите помощитѣ съ 25 или 35 ст. на 50 ст.? Вие по-рано сте давали единъ хлѣбъ, слѣдъ това, макаръ помощта да е 50 ст., вие давате пакъ единъ хлѣбъ. Затова, ако вие не увеличите помощитѣ на 50 ст., то значи, че вие мълчаливо намалявате помощитѣ и не можете да създадете едно истинско покровителство надъ тѣзи хиляди войнишки сѣмейства и на тѣзи милиони български човѣшки сѣщества, на които, естествентѣ при посетители вие сте ги заставили да бѣдатъ на границата и да бранятъ страната. Най-сетнѣ ако вие не турите хармония между дѣйността по подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства и дѣйността на обществената прѣвзидливостъ, ако вие не направите, щото да се спре това растяще увеличение на скѣпотията, ще имаме само едно лицемерие, съзнателно или не, но нѣма да се постигне цѣльта, която е двойствена: отъ една страна да се помогне на войнишкитѣ сѣмейства и да се намали мизерията и отъ друга — да се внесе успокоение въ мирното население, та да се избѣгнатъ всѣкакви вълнения и възмущения, които много лесно могатъ да се прѣнесатъ отъ старата граница.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Илия Георговъ.

И. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ декларацията, която завчера напиятъ другаръ, г. Костурковъ, прочете, ние се изказахме, че ще гласуваме за този кредитъ, но същевременно ние заявихме, че отъ този кредитъ ще трѣбва да се даватъ на нуждающитѣ се войнишки сѣмейства по-ефикасни, по-пълни подпомагания. Въпросътъ за едно справедливо подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства се състои на първо мѣсто въ това: да могатъ тѣзи сѣмейства да получатъ такава помощъ, която да имъ бѣде горѣ-долу достатъчна при днешната скѣпотия. Всички ще се съгласите, че размѣритѣ отъ 25 ст. или отъ 35 ст., както сж увеличени сега, сж съвсѣмъ недостатъчни при тази голѣма и увеличаваща се скѣпотия. Ние всички тукъ се възхищаваме отъ коначеството на въоръжения български народъ, който твори не само обединението на българския народъ, но същевременно защитава и съществуването на България. Е добъръ, г. г. народни прѣдставители, не е достатъчно да изказваме тукъ само хубави чувства, но ще трѣбва тѣзи чувства да ги подкрепимъ съ материални жертви. Тукъ се каза много справедливо, че нашата частна благотворителностъ, не единъ или други причини, не е достатъчна; затова у насъ ще трѣбва тая благотворителностъ да се замѣни отъ държавната помощъ. Щомъ е тѣй, държавата ще трѣбва да се нагърби съ всички сѣрдства за едно ефикасно подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства. На второ мѣсто дохожда справедливото разпрѣдѣление на тая помощъ, т. е. дохожда въпросътъ, да не би нѣкои сѣмейства, които нѣмаютъ покровителството на силнитѣ на деня, да не получатъ помощи. За да се отстрани такава въпиюща несправедливостъ, трѣбваше въ централния комитетъ по подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства да има единъ контролъ по-широкъ, отъ който е сегашниятъ. Азъ виждамъ даже въ състава на този комитетъ пакъ оная фаворизация, отъ която страда изобщо нашата държава: не всички партии сж прѣдставени въ централния комитетъ за подпомагане войнишкитѣ сѣмейства. Ето защо съставътъ на този комитетъ ще трѣбва да се намѣни така, че да бѣдатъ прѣдставени въ него всичкитѣ парламентарни групи въ Камарата. Нашата група, като иска да се даде едно по-пълно подпомагане на войнишкитѣ сѣмейства, запазва си пра-

вото да предложат единъ по-голямъ размеръ за тия по-мощи тогава, когато ще бъде внесенъ правилникътъ за поддържане войншките семейства, а сега ние предлагаме, щото сумата отъ 30.000.000 л. да се увеличи на 100.000.000 л. (Нижко отъ дѣсницата се смѣятъ) Г. г. народни представители! Надѣйте се смѣ, защото главниятъ факторъ въ тая война, това е въоръжениятъ български народъ. Ние ще трѣбва добръ да поддържимъ неговитѣ семейства, за да могатъ българскитѣ войници на бойното поле да бъдатъ спокойни и да изпълнятъ своя дълъгъ тъй горойски, както сега го изпълняватъ. Ние всички да се въодушевляваме и възхищаваме отъ тѣхнитѣ подвизи. Но иска, както казахъ и по-рано, това наше възхищение поддържимъ и съ нужнитѣ жертви.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Величко Кознички.

В. Кознички: Г. г. народни представители! И безъ пожеланията, които се изказаха отъ прѣдговорившиятъ г. оратори, правителството взе известни мѣрки прѣзъ на стонната война, които, като ги сравнимъ съ мѣрките прѣзъ миналитѣ войни, ще намѣримъ едно значително измѣнение. Прѣди всичко при миналитѣ войни нашитѣ войници получаваше едно нищожеко възнаграждение отъ единъ левъ и този левъ не му се изпращаше наврѣме, помни, че имаше интервенция въ Народното събрание, за да може да стане това изпращане. Този левъ бѣше незначителенъ, нищожекъ. Сега правителството още отъ първитѣ дни на своето властване внесе единъ законопроектъ, който направи едно увеличение. Този левъ на войника се замѣни съ 20 ст. на денъ плюсъ още единъ левъ или всичко 7 л. Така щото понастоящемъ нашиятъ войникъ получава на босвата линия ежемѣсечно едно възнаграждение по 7 л. Плюсъ това, за подофицеритѣ отъ войската, които бѣха много слабо възнаградени прѣзъ миналата война, същото правителство съ законопроектъ който прокара за войницитѣ, направи едно значително увеличение, и който е ималъ случай да бесѣдва съ нѣкой отъ тѣзи г. г. подофицери, ще е констатиралъ тѣхната благодарностъ въ туй отношение. Въ миналитѣ войни се подчерта, че за офицерството е направено едно голѣмо увеличение въ заплатитѣ. Слѣдъ войнитѣ отъ 1912 и 1913 г. имаше едно незадоволство въ срѣдата на нашия народъ. Сега същото правителство, при другъ воененъ министъръ, измѣни положението за заплатитѣ на офицеритѣ, като тѣзи заплати ги намали въ голѣма степенъ. И досега гласно протестъ отъ никѣдъ не се е чувалъ и не възража да се чуе. Значи, тѣзи дефекти, които въ миналото ни имаше, полска-лека, благодарение, отъ една страна, на това, че тѣ се отбѣлзаха, отъ друга страна, че правителството ги стѣна, се поправила.

Понеже се очакваше слѣдъ общеевропейския пожаръ да дойде нова война, ние видѣхме нашето правителство да се занимае и въ туй направление. Съ единъ специаленъ правилникъ се постанови да се изплати една дребна, много дребна сума на нуждающитѣ се войншките семейства. Този правилникъ, височайше утвърденъ, получи, малко врѣме слѣдъ влизането въ сила, едно измѣнение въ размера на помощта, която се даваше. Скъпийтъ този правилникъ, по този начинъ създаденъ отъ правителството, и сега може да бъде измѣненъ, но не тукъ, въ Камарата, г. г. народни представители, и не е тукъ, при разискванетоъ чл. 3, дѣто ние трѣбва да се занимаемъ съ него. И ако ние мислимъ, че помощта, която се дава на нуждающитѣ се войншките семейства, е помощъ слаба трѣбва да направимъ своя апелъ къмъ правителството респективно, къмъ министра на вътрѣшнитѣ работи, да намѣни този правилникъ въ смисълъ на едно покачване на тази помощъ. Нека го признае, че и на менъ ми се вижда за известни срѣди на обществото тази помощъ не достатъчна. Нека го признае, за селското население тя е също достатъчна. Но на прѣко мѣста, като въ столицата и другадѣ, и специално за ония, които гѣматъ квартира и плащатъ за квартира, тази помощъ е недостатъчна. Въ туй направление трѣбва да се направи една промѣна. Дали тази промѣна ще трѣбва да стане на 40 ст., на 50 ст. или на 80 ст., азъ бихъ молилъ г. министра на финанситѣ, тъй също и г. министра на вътрѣшнитѣ работи, като взематъ поводъ отъ нашитѣ разисквания тукъ, да благоволятъ да се занимаютъ съ този въпросъ и да внесатъ едно измѣнение въ правилника за подпомагане на войншките семейства, въ смисълъ да се увеличатъ тия помощи до

известна степенъ. Обаче, макаръ че забѣлзвамъ разлика въ живота въ провинцията, въ столицата и въ селата, не бихъ желалъ въ никой случай тази разлика да се прави. Всички български граждани, всички семейства на войницитѣ, кѣдѣто и да живѣятъ тѣ, да бъдатъ поставени на една степенъ. И азъ се надѣвамъ, че правителството, като вземе актъ отъ нашитѣ думи, отъ пожеланията, които се правятъ въ Народното събрание, безъ да държи смѣтка за това — ще каже и азъ като г. Янулова — отъ кои страна и отъ кои се иска това, ще се съгласи, съобразисъ съ срѣдствата на държавата, да стане едно измѣнение на правилника.

Сега, г. г. народни представители, ние трѣбва да припомнимъ чл. 3 тѣй, както си е. Тукъ се гласува единъ кредитъ отъ 30.000.000 л. Ние нѣма защо да казваме на правителството сега: „Увеличи го на 100 или на не знамъ колко си стотинъ милиона лева“. Защото правителството ще разполага съ този кредитъ дотогава, докогато го изчерпи; ако го изчерпи, то ще има начинъ, по който да поиска новъ кредитъ, било че ще има свръхсмѣтенъ кредитъ, ако е въ опостъпването на Камарата, било пъкъ че ще и сезира. Камарата е задължена да застъпа до 15 мартъ, непрѣмѣнно. Независимо отъ това, отъ факта, че ни се прѣдставя законопроектъ за $\frac{1}{12}$ отъ бюджета, ние разбираме, че ще дадемъ на държавата бюджетъ за до 1 юлий, когото значи, че Камарата прѣди 1 юлий трѣбва да бъде непрѣмѣнно пакъ свикана, и тѣзи 30.000.000 л., ако сж недостатъчни, ще се увеличатъ. Така че, този, който държи кесията на държавата, който разполага съ приходитѣ на държавата, министърътъ на финанситѣ, е по-компетентенъ отъ всѣки другъ да знае, каква сума му е необходима сега. Тази сума, опрѣдѣлена отъ него, 30.000.000 л., ние трѣбва да я приемемъ, да му я гласуваме тѣй, както той иска, като намирамъ, както ви казахъ и по-рано, че правилникътъ ще трѣбва да прѣтърпи едно измѣнение, и азъ се надѣвамъ, че това ще стане.

Единъ въпросъ, г. г. народни представители, който се повдига тукъ и за който и азъ искамъ да спомена, то е въпросътъ за създаване на единъ новъ данъкъ върху печалбитѣ отъ войната. Вѣрно е, че най-големитѣ богатии ставатъ най-лесно въ врѣме на войнитѣ. Голѣмитѣ нещастия на едни докарватъ голѣми щастия за други. Това е единъ естественъ законъ, който откритъ врѣме съществува и ще съществува и за въ бъдаще. Колкото и да бъдатъ строги законитѣ въ една страна, колкото и надзорътъ да бъде ефикасенъ, известни злоупотреби и отклонения, тѣй да се каже, отъ законоположенията въ страната, не могатъ да се избѣгнатъ. Колкото, обаче, по-малко сж прѣстѣпленията и нарушенията, толкова е по-добъръ. Съ този въпросъ за данъка върху печалбитѣ въ врѣме на война, азъ бихъ желалъ г. министърътъ на финанситѣ да се занимае. Защото вѣрно е, че много хора около тази война, въ врѣме на нея, ще се обогатятъ немовѣрно много, и справедливостта го изисква тѣзи хора да понесатъ нѣщо, да дадатъ нѣщо и въ полза на държавата, още повече, г. г. народни представители, че ние имаме и примѣръ отъ други страни, които недавна приеха също такова законоположение.

Съ тѣзи пожелания, азъ моля почитаемото Народно събрание, да гласува чл. 3. (Ржкоплѣскане въ дѣсницата)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Стоянъ Омарчевски.

С. Омарчевски: Г. г. народни представители! Смѣтамъ, че не е изобщо врѣме сега да се говори по тѣзи кредити, а още по-малко по чл. 3 отъ прѣдложения отъ г. министра на финанситѣ законопроектъ.

Думата е да дадемъ 30-милионенъ кредитъ за подпомагане войншките семейства. Ние, както при първото четене гласувахме за този кредитъ, за 500-милионни и за 30-милионния, ще гласуваме и сега. Бихъ, обаче, помолилъ г. министра на финанситѣ да увеличи този кредитъ отъ 30 на 60 милиона лева затуй, защото практиката учи всички ни, че този кредитъ отъ 30.000.000 л. нѣма да бъде достатъченъ даже при тази норма, която сега е опрѣдѣлена; да счине за 6 мѣсеца. И за да не се създаватъ трудности, или практика, или за да не се повтаря практиката, пакъ отново Министерскитѣ съветъ съ постановление да отпусна кредити, най-добъръ е да гласуваме кредитъ отъ 60.000.000 л. сега. Отдѣтъ ще се взематъ тѣзи пари: дали нови тегобни ще създадемъ, дали изобщо тѣзи разходи ще се покрийтъ съ държавенъ заемъ, азъ смѣтамъ, че не е тукъ мѣстото, не е сега случаятъ да си кажемъ думата по

този въпрос. Това ще кажемъ, когато ще се нарежда са миятъ правилникъ. Тамъ ще посочимъ ние, отъдѣ би трѣвало да се взематъ тѣзи милиони. Моето мнѣние и мнѣнието на групата, къмъ която се числя, е: г. министрътъ на финанситѣ да приеме, щото този кредитъ отъ 30.000.000 л. да бѣде увеличенъ на 60.000.000 л.

Второто нѣщо, което бихъ искалъ отъ г. министра, то е туй; да прѣгледа още веднѣжъ проекта на оная комисия, която г. прѣдседателъ на Народното събрание бѣше назначилъ на 12 септемврий, която комисия въ своя проектъ, като опрѣдѣляше размѣра на помощта, 50 ст. на глава и 60 ст. на болно сѣмейство, въ сѣщото време опрѣдѣляше и мѣстото, отъдѣто ще се взематъ тѣзи пари. Ако бѣше основателенъ отказътъ на Министерския съветъ да създаде тѣзи тежоби, които се искаха по гл. 4 въ този правилникъ, създаденъ отъ тая комисия, защото, по силата на чл. 47, не могатъ да се създаватъ тежоби отъ Министерския съветъ, азъ мисля, че сега, когато Камарата засѣдава, туй нѣщо може да стане. Бихъ помолилъ г. министра на финаиситѣ и този на вѣтрѣшнитѣ работи въ най-скоро време той правилникъ да бѣде подложенъ на Народното събрание на разглеждане, за да можемъ съ време да увеличимъ помощитѣ и съ време да потърсимъ мѣсто, отъдѣто ще вземемъ тѣзи кредити.

Това е, което искахъ да кажа.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. министрътъ на финанситѣ.

Министръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Вчера молихъ въ комисията и тукъ повтарямъ молбата си, да раздѣлимъ двата въпроса, които ни занимаватъ: въпросътъ за размѣра на кредита и въпросътъ за увеличене размѣра на помощта за войнишкитѣ сѣмейства.

Тѣзи 30.000.000 л. сѣ гласували за периода, начинаещъ отъ 1 октомврий 1915 до 1 юлий 1916 г. Ако народното прѣдставителство, при разискването на правилника, за който се споменава въ този членъ, рѣши да се увеличи размѣрътъ на помощта на войнишкитѣ сѣмейства, не дѣйте се страхува, че нѣма да стигне кредитътъ. Както досега харчехме безъ да имаме за това опрѣдѣленъ кредитъ, тъй сѣщо ще можемъ да намѣримъ потребния кредитъ, за да изплатимъ и увеличениятъ размѣръ на помощитѣ и, като дойдете въ м. киий да гласувате бюджета за слѣдующия периодъ, пакъ ще подложимъ на вашето одобрѣние сумитѣ, похарчени въ юнечо. Азъ отсега констатирамъ, че въ всички редове на народното прѣдставителство има една тенденция да се увеличи размѣрътъ на помощитѣ. Понеже днешниятъ день не е специално за разискване и обсъждане на този въпросъ, а това ще бѣде тогава, когато ще приемаме правилника за тѣзи помощи, азъ ще ви моля да гласувате сега всички чл. 3 тъй, както си е, съ този размѣръ, и азъ съмъ пѣрвиятъ, който ще се подчиня на вашето рѣшение за едно евентуално увеличѣние.

Прочее, при тая моя декларация, нѣма защо нѣкой отъ васъ да се страхува. Когато ще ви прѣдложимъ правилника за одобрѣние, може да възникне единъ въпросъ само; понеже той ще се гласува на едно четене, като една разпорѣба на Министерския съветъ, която има сила на законъ, ние може би да се боите и да кажете: „Добрѣ, но ние, когато ще гласуваме този правилникъ, тъй, както го е гласувалъ Министерскиятъ съветъ, той веднага-же ще добие силата на законъ съ она размѣръ, който е обозначенъ въ него. Формално е така, но когато народното прѣдставителство съ своето искане не бламира правителството, а иска да направи нѣщо повече отъ онова, което правителството е направило, азъ мисля, че надали правителството би правилно прѣчка, надали би се възпротивило въ такъвъ единъ особенъ и специаленъ случай, да се прати този правилникъ въ комисията и тамъ да се съгласимъ. Азъ разбирамъ, че правителството би се съпротивило, тъй да се каже, или би счело за единъ блямъ на себе си, ако ние не искаме да одобримъ това, което то е направило. Но щѣмъ ние искаме да направимъ нѣщо повече и, ако правителството, по свои собствени съображения, не се противи на това, ако можемъ да се съгласимъ въ комисията, тогава нѣма да има никакво формално разиране между насъ и васъ. Затова, понеже този правилникъ въ скоро време ще бѣде внесенъ на разискване въ комисията, тамъ, като го обсъдимъ, по всяка вѣроятностъ, ще дойдемъ до пълно съгласие по всички въпроси и ще вземемъ известнo рѣшение. Тамъ е мѣстото, където ще се съгласимъ. Азъ съ особено внимание ще проуча до

тогава всички тѣзи прѣдложения, за които говориха г. г. Януловъ, Омарчевски и други, именно за облагане по разнитѣ проекти, за да можемъ и по този въпросъ да размѣнимъ нѣкои мисли. Азъ съмъ пѣрвиятъ, който ще искамъ да се възползувамъ отъ рѣдката готовност на народното прѣдставителство да се въведатъ нѣкои налози, защото това е едно рѣдко у насъ явление.

Моля, прочее, да се гласува чл. 3 тъй, както си е. (Ръкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсниа центръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Ще положи на гласуване чл. 3.

Прѣди това, трѣба да положи на гласуване прѣдложенията, направени отъ страна на радикалната и социалдемократическата групи. Бихъ помолилъ господата да кажатъ, слѣдъ извъленията на г. министръ Тончева, на стопаватъ ли на своитѣ прѣдложения, или да се приеме членътъ тъй, както си е.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Настояваме.

Г. Димитровъ: Още сега да се произнесе народното прѣдставителство.

Г. Кирковъ: Тогава министритѣ ще кажатъ, че нѣма кредитъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има прѣдложение отъ народния прѣдставител г. Георги Димитровъ по чл. 3. (Чете) „Кредитътъ за подпомагане на нуждающитѣ се сѣмейства да се увеличи отъ 30.000.000 на 100.000.000 л., като отъ него се подпомагатъ, както войнишкитѣ сѣмейства, така и ония невойнишки сѣмейства, които, вслѣствие на войната и безработицата, сѣ изпаднали въ пужда и лишения“. Който е съгласенъ съ това прѣдложение, моля, да си вдигне ржката. (Малцинство) Не се приема.

Има второ прѣдложение пакъ по чл. 3: (Чете) „Разходитѣ по този кредитъ да се произведатъ съгласно специалния законъ, който ще бѣде гласуванъ отъ Народното събрание, като помощитѣ на нуждающитѣ се войнишки и невойнишки сѣмейства се даватъ въ слѣднитѣ размѣри: на сѣмейство отъ единъ членъ — 1 л. дневно, на сѣмейство отъ два члена — 1.50 л. дневно; на сѣмейство отъ три члена — 2 л. дневно; на сѣмейство отъ четири члена — 2.50 л. дневно; на сѣмейство отъ 5 и повече члена — 3 л. дневно“. Който е съгласенъ съ това прѣдложение, моля, да си вдигне ржката. (Малцинство) Не се приема.

Трето прѣдложение по сѣщия членъ да се прибави къмъ него слѣдната алинея: (Чете) „Освѣтъ горнитѣ дневни помощи, жилищитѣ подъ наемъ сѣмейства получаватъ отъ държавата и квартирна помощъ въ размѣръ 15 л. мѣсечно. Който е съгласенъ съ това прѣдложение, моля, да си вдигне ржката. (Малцинство) Не се приема.

Слагамъ на гласуване прѣдложенното на радикалната парламентарна група: (Чете) „Чл. 3 въ пѣрвата му алинея да се измѣни така: разрѣшава се на министъра на вѣтрѣшнитѣ работи и народното здраве свръхсметенъ кредитъ на сума 100.000.000 л. за подпомагане на нуждающитѣ се войнишки сѣмейства прѣвъ време на войната“. Който е съгласенъ съ това прѣдложение, моля, да си вдигне ржката. (Малцинство) Не се приема.

Който е съгласенъ да се приеме чл. 3 отъ настоящия законпроектъ тъй, както се прочете, моля, да си вдигне ржката. Приема се единодушно.

Докладчикъ П. Чорбаджиевъ: (Чете)

„Чл. 4. Разрѣшава се на министъра на общественитѣ сгради, жилищата и благоустрѣйството извърѣденъ свръхсметенъ кредитъ на сума 35.000.000 л. за слѣднитѣ нужди, споредъ таблица, одобрена отъ Министерския съветъ:

„а) за направа, поправка и поддържане на жилищата и за отчуждаване мѣста и имоти по направата на сѣщитѣ — 31.000.000 л.;

„б) за набавяне валици, тропачки, каменни и разни сѣчива и уреди, потребни за направата и поддържането на жилищата — 3.000.000 л.;

„в) заплати и безотчетни жтнин и дневни пари на помощния технически персоналъ по надзора и извършване на работата по направата, поправката и поддържането на жилищата — инженерни, кондуктори, надзиратели, пикьори, и пр., броятъ на които ще се опрѣдѣли отъ министъра на

общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството. Размъртитѣ на заплатитѣ и на безотчетнитѣ пжтни и дневни пари ще се опрѣдѣлятъ отъ сжщия министъръ споредъ прѣдвиденитѣ такива за съотвѣтнитѣ длѣжноти въ редовния бюджетъ за 1915 г. — 800.000 л., и

„г) за пжтни и дневни пари по смѣтка на техническия персоналъ, който не получава безотчетни такива — 200.000 л.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ комисията, дѣто прѣредактирахме законопроекта за този свръхсмѣтенъ кредитъ, даде се, споредъ моето разбиране, една несполучлива редакция на чл. 4. Тая погрѣшка искаме да се поправи, за което взехъ прѣдварително съгласието на респективнитѣ министри.

Въпросътъ се състои въ слѣдното. Чл. 4 гласи така: „Разрѣшава се на министра на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ на сума 35.000.000 л. за слѣднитѣ нужди“, и веднага се казва: „споредъ таблица, одобрена отъ Министерския съвѣтъ“. Споредъ мене, на това „споредъ таблица, одобрена отъ Министерския съвѣтъ“ тукъ не му е мѣстото и трѣбва да се заличи, защото ако остане тукъ, ще изгѣзе, че Министерскиятъ съвѣтъ ще трѣбва да одобрява не само направата, но и поправката и поддръжката на шосетата, което е ненужно, а само ще създаде излишни протакания. За да се прѣмахне това, трѣбва да се заличатъ тѣзи думи „споредъ таблица, одобрена отъ Министерския съвѣтъ“ и да се поставятъ двѣ точки слѣдъ послѣдната дума отъ тая алинея, „нужди“. Слѣдната алинея на буква а, кждѣто е казано само „за направа“, ще трѣбва да гласи: „за направа на нови шосета, споредъ таблица, изработена по взаимно съгласие на Министерството на войната и онова на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството и одобрена отъ Министерския съвѣтъ“; и другото ще си слѣдва, както си е въ буква а.

Въ свързка съ това, искамъ да кажа още една дума, че въ слѣдующия чл. 5, струва ми се, има пакъ една такава грѣшка. Азъ не съмъ готовъ да правя прѣдложение по чл. 5, но понеже остава законопроектътъ да мине и на трето четене, азъ само обръщамъ внимание на слѣдното обстоятелство. Тукъ даваме за военни нужди на Министерството на желѣзницитѣ, напр., 15.000.000 л. да купува локомотиви и пр. Дослушвамъ, че се строятъ нѣкакви тѣснолинейни желѣзници. За тѣзи тѣснолинейни желѣзници азъ не виждамъ отъ кждѣ ще се вземе кредитъ.

Министъръ Д. Петковъ: Нѣма да се строятъ.

А. Ляпчевъ: Ако има такава пѣщо, ще трѣбва този членъ да се прѣредактира.

Министъръ Д. Тончевъ: Нѣма такава пѣщо.

Докладчикъ П. Чорбаджиевъ: Комисията е съгласна съ това прѣдложение на г. Ляпчева и го приема.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Който е съгласенъ да се приеме чл. 4, както се прочете отъ г. докладчика, заедно съ измѣненитѣ, които прѣдлага г. Ляпчевъ, съ които сжщо така е съгласенъ и г. докладчикътъ, моля, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

Докладчикъ П. Чорбаджиевъ: (Чете)

„Чл. 5. Разрѣшава се на министра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ на сума 15.000.000 л. за доставка на слѣднитѣ желѣзнопжтни материали:

„а) локомотиви за 4.500.000 л.;

„б) товарни и пжтнически вагони за 6.000.000 л.;

„в) релси и ремонтенъ дребенъ материалъ за 2.500.000 л., и

„г) разни други желѣзнопжтни материали за 2.000.000 л.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Който приема чл. 5 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигне ржката. (Мнозинство) Приема се.

Докладчикъ П. Чорбаджиевъ: (Чете)

„Чл. 6. Разходитѣ по разрѣшенитѣ въ чл. 4 и 5 на настоящия законъ кредитѣ да се разходватъ до изчерпванетоъ имъ и да се произвеждатъ и оправдаватъ съгласно съ закона за отчетността по бюджета и закона за общественитѣ прѣдприятия.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Който приема чл. 6, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Докладчикъ П. Чорбаджиевъ: (Чете)

„Чл. 7. Разходитѣ, разрѣшени съ настоящия законъ, да се покриватъ съ произведенитѣ на краткосроченъ заемъ или съкровищни бонове, размъртитѣ на лихвата по които ще се опрѣдѣли отъ Министерския съвѣтъ.“

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. д-ръ Никола Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Г-да! Чл. 7, съ който се затрѣсва законопроектътъ, се отнася до всички членове, и има за цѣль да уясни приходитѣ, отъ които ще се покриватъ разходитѣ по този законопроектъ, а сжщевременно и отношенията имъ къмъ самитѣ разходи. Въ финансовата комисия се направиха тия измѣнения, които днесъ се прочетоха. Но необходимо е едно уяснение на тѣхъ, необходимо е да се прибави единъ новъ членъ, изцѣдна забѣлжка къмъ чл. 7, както и да се прѣредактира чл. 7. Заедно съ това необходими сж и нѣкои освѣтления върху сжщността на този чл. 7.

Азъ мислѣхъ, че днесъ г. финансовиятъ министъръ ще направи поне частъ отъ онѣзи освѣтления, които даде въ финансовата комисия, относително източника за кредититѣ. Но той това досега не направи — може би ще го направи сега — на всѣки начинъ, азъ държа на туй, което той ни декларира въ финансовата комисия, и оттамъ натаатъкъ искамъ да слѣдвамъ.

Важниятъ пунктъ, който тукъ се засѣга, г-да, е начинътъ, по който ще стане вземане-даванетоъ на тия пари. Главниятъ въпросъ е, дали въ пари или въ натура се уреждатъ операциитѣ, които г. финансовиятъ министъръ има прѣдъ видъ тукъ съ чл. 7. И понеже въ по-голѣмата частъ се касе за погасяване чрѣзъ натура, чрѣзъ даване на доставки, свързани съ войната и продоволствието на войската и на гражданитѣ, необходимо е да се знае на чинътъ, по който това е учрѣдено. Членътъ гласи много гладко — разходитѣ да се покриватъ отъ краткосрочни заеми или съкровищни бонове, лихвитѣ на които ще опрѣдѣля Министерския съвѣтъ. Но, слѣдъ изяснението на г. финансовия министъръ, който ни каза въ финансовата комисия каква е сдѣлката, склѣчена отъ него въ послѣднитѣ дни въ Берлинъ, и слѣдъ обяснението, които ни даде той послѣ, като ни каза, че тукъ нѣма и не трѣбва да има нищо секретно, трѣбва да се знае едно: че отношението се уреждатъ между нашето правителство и правителствата на нашитѣ съюзни западни държави, че сумитѣ, които сж изразени на нѣколко рати и които ще послужатъ главно чрѣзъ натура за покриване на посоченитѣ въ този законопроектъ разходи, сж суми, съ цѣни, съ стойности и за цѣли, за които тукъ въ члена нищо не се казва и не може да се каже въ тая подробностъ, която въ друго врѣме е възможна, но за която г. финансовиятъ министъръ въ финансовата комисия се ограничи да каже по малко отъ това, което въ крага на секретъ е допустимо. Г-да! Този е централниятъ въпросъ на законопроекта, той е толкова силенъ, колкото и самиятъ размъртъ на свръхсмѣтния кредитъ, той е толкова наложителенъ, колкото и самата сума отъ 450 милиона лева на военния министъръ, или кредитътъ на министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве за организацията на новитѣ, сега скупирани земи. Що се отнася до сумитѣ на министра на общественитѣ сгради, пжтищата и благоустройството, и на министра на желѣзницитѣ, тамъ бихме могли да смѣтаме, че, изпълнени всички уяснения, дадени тукъ въ законопроекта, ще дадатъ необходимитѣ гаранции за производството на тия разходи. Обаче, недоброто разграничение на общата сума, както е изразена въ чл. 7, ме застава да кажа нѣколко думи за тѣзи финансови и стопански връзки, които чл. 7 визира, които съществуватъ между нашата държава и нашитѣ западни съюзници. Ще кажа, връзки необходими, поради факта на съюзническата война, пради това, че тѣ сж собствено държавитѣ, които могатъ въобще съ насъ да иматъ нѣкакви отношения

сега; иначе физически не би било възможно; по политиката и войната другояче не може да се предположа. Но тѣзи отношения би трѣбвало да бъдат отчасти поне осветлени тукъ, въ публично засѣданне, отъ г. министъра на финансите, защото сумитѣ, които се искатъ, лихвитѣ, които Министерскиятъ съветъ ще опреѣдѣля, сѫ въпроси на договоръ между насъ и нашитѣ съюзници, респективно Берлинъ, и тѣзи именно части отъ договора трѣбва да станатъ известни, за да се разумѣе до каква степенъ ще стигне цѣната на всичкитѣ доставки, които ние има да правимъ съ тия пари. Защото, г-да, колкото е вѣрно, че въ интернационалното тържище днесъ цѣнитѣ на всички продукти, било на земледѣлие, било на ското вѣдѣние, било на индустрия, които служатъ за продоволствуване на гражданитѣ и на войската, сѫ двойно и тройно по-скъпи, толкова е и вѣрно, че при така съставениятъ нашъ законопроектъ нашитѣ доставки сѫ квадратно по-скъпи, отколкото интернационалното тържище налага, защото се касае за цѣни, които не се уговарятъ, а въ известна степенъ се налагатъ; едни цѣни, за които българската държава не води разговоръ, за които финансовиятъ министъръ нѣма думата, и едни цѣни, които не съжитъ произвикностъ увеличаватъ разходитѣ, може би, отъ 400 на 500 милиона лева, независимо отъ онѣзи увеличения, които сѫ станали, по силата на вѣщата, на цѣли интернационаленъ пазаръ поради войната. И понеже това е единъ отъ най-важнитѣ въпроси, съ който, за жалостъ, при тази процедура, ще бъдемъ занимами чакъ, когато се свърши войната, слѣдъ мира, или когато г. финансовиятъ министъръ ще сезира Камарата съ окончателенъ договоръ за консолидиранъ заемъ, въ който ще трѣбва да влизатъ всички тия краткосрочни заеми, смѣтамъ, че народното прѣдставителство твърдѣ слѣднеемъ ще гласува окончателния вече законъ, ако по туй не получи осветление и ако не се разумѣе, че цѣнитѣ, които паричаме военни, за военно прѣме, при тѣзи условия сѫ двойно и тройно по-тежки.

За да можемъ да се разумѣемъ по-правилно и за да не се впускамъ въ подробности, азъ искамъ да констатирамъ, че не е възможно пактична другояче организирането на продоволствието, което тукъ се цѣли съ нашия законопроектъ, освѣтъ на начала почти монополни; не смѣтамъ за възможно другояче, освѣтъ като това стане дѣло на държавата, на пейнитѣ органи. Но въ приложението на тая хубава мисль, която е възприета именно въ най-образцовата държава на континента, каквато е Германия, ние стоимъ на голѣма дистанция отъ нея. Не искамъ да влизамъ въ онѣзи подробности, въ онѣзи факти, въ които се влѣзе въ началото на дебатитѣ, защото въ финансовата комисиия снощи се обяснявахме по тѣзи въпроси до 10 часа; поисквахме отъ г. г. министритѣ осветление, и, отъ друга страна, имъ казахме, кое е необходимо да стане, ако се ръководитѣ отъ желанието непременно да вървимъ въ най-голѣмъ порядѣкъ, или доколкото е възможно на българска почва, при разходването на тия суми. Обаче не трѣбва да мислимъ, че по всичкитѣ тия въпроси ще се обяснимъ тогава, когато се свърши войната, когато дойде мирътъ; тогава, може би, ще се запинаваме съ анкети, съ какъвто по-голѣми неспирателности, съ обвинения, съ смѣди и пр. Та желателно, необходимо е, и за интереситѣ на този народъ, който сега е въоръженъ, и за интереситѣ на гражданитѣ, които стоятъ отзадъ, ние да имаме своевременно разрѣшение на тѣзи въпроси. И затова къмъ прѣдложението, което искамъ да направя, смѣтамъ за нужно да кажа двѣ думи.

Въ началото г. Коларовъ помена нѣколко случая. Г-да! Азъ твърдя, че тѣзи случаи сѫ точни и че това е така и за много други артикули, за които говорихъ подробно въ комисиията. Твърдя съ положително убѣждение, че и много души отворѣща ни (Сочи дѣсницата) ще да знаятъ тази работа. Обаче необходимо е да се разбере, че като гласуваме 530.000.000 л. и като ще гласуваме вѣроятно по-късно пѣкои други кредити, може би отъ 100 — 200 — 300 или 500 милиона лева, ако оставимъ да стои туй положение за упражнението и за контрола на тия кредити, което сега има, ние отиваме отначалото въ най-лошитѣ пѣтица. За насъ е необходимо ей-сега, въ този моментъ, когато разглеждаме на второ четене последния членъ на този законопроектъ, да разумѣемъ, че е необходимо да се създаде една особена санкция за разходитѣ въ врѣме на война, за да прѣмахнемъ онуй, което имаме въ миналата война и онуй, което ще ни създаде много голѣми главоболия въ бъдеще и ще носи голѣми разорения на населението. Сега, при разглеждането на

този законопроектъ, но би ли трѣбвало да кажа, че трѣбва да се интересуваме отъ органитѣ на държавата, отъ ревизиционното дѣло, отъ комитета за обществената прѣдвидливостъ, или отъ дѣлата на Министерството на войната? Г-да! Не отъ партизански съображения говоря това. Всѣки трѣбва да бѣде далечъ отъ мисльта да смѣта, че азъ се ръководя отъ партизанство, когато говоря; тъкмо обратното — азъ се ръководя отъ убѣждението, че въ съзнанието на много отъ господата отъ дѣсницата зрѣе сѣщото искане. Нѣщо повече, въ отдѣлитѣ обяснения, които г. г. министритѣ дадоха, тѣ заявиха, че искатъ да се създадатъ условия на една добра и солидна контрола, за да се получи единъ резултатъ не опасенъ за държавата. Ако това е така, ако това не сѫ фрази, ако то е истинско убѣждение, защо туй да не го проведемъ сега поне за тия кредити и за онѣи кредити, които тепърва има да се гласуватъ? Защото, г-да, има едно нещастие — тия кредити отъ 500.000.000 л. на г. военния министъръ и др. въ тѣхната $\frac{1}{2}$ частъ сѫ вече ангажирани и изразходвани. Това е голѣмото съжаление, което трѣбва да изкажемъ. Не било другояче възможно. Разбирамъ го. Но стана ли сега поне за $\frac{1}{2}$ -та отъ този кредитъ да динимъ другъ начинъ на контролирано, да създадемъ precedentъ, да имаме голѣмъ и силенъ контролъ по-нататѣтъ за другитѣ кредити, които неизбежно ще послѣдватъ. Отъ самата редакция на законопроектъ и отъ обясненията, които се дадоха въ финансовата комисиия, азъ разбрахъ, че ще има нови кредити, които тепърва ще се искатъ. За упражняване на единъ по-силенъ контролъ и за прѣкръпяването на злеупотребленията трѣбва своевременно да встъпимъ въ ролята си и да направимъ най-бързитѣ крачки, които сѫ възможни тукъ, при нашитѣ условия. И азъ бихъ казалъ на всички господа, които се възхищаватъ, несъмнено съ пълно основание, отъ този организационенъ духъ, който вѣе въ Германия, да прочетатъ при какви условия гласуватъ тамъ военитѣ кредити. Вие ще видите, г-да, какви подробности има въ законитѣ за милиарднитѣ кредити, които 4 пѣти вече се гласуватъ и които надминаха сумата 25 милиарда марки. Вие ще видите, какви голѣми подробности има въ тия закони за единъ извънреденъ контролъ, какъвто трѣбва да се упражни въ едно такова извънредно врѣме, каквото е войната. И ако ние некаме да подражаваме, азъ бихъ събѣждалъ да подражаваме тъкмо тоя духъ, да подражаваме на онѣзи изтъчени добродѣтели, каквито съществуватъ въ Германия, какѣто всичко е доведено до свършенство и цѣнено отъ всички изкуство. Ние, ако и на български условия, можемъ да приспособимъ добритѣ страни, да ги използваме, и да бъдемъ съ по-чиста съвестъ прѣдъ бъдещето, когато ще се постигнатъ резултатитѣ отъ въпроситѣ, които се повдигнаха въ финансовата комисиия и отъ въпроситѣ, които биха могли да се повдигнатъ безброй тукъ прѣдъ васъ.

Г. военниятъ министъръ, който ще играе най-голѣмата роля при разходването на този кредитъ, който ни изказа най-голѣми благопожелания вчера въ финансовата комисиия — и азъ нѣмамъ основание да се съмнявамъ въ неговитѣ думи — трѣбва да възприсме единъ контролъ много по-важенъ, отколкото даватъ сега нашитѣ закони, приспособени къмъ мирно врѣме.

Г-да! Ако ние тази вечеръ свършимъ второто четене на законопроектъ и ако остане продоволствието на армията и на народа да се върши поспирително пакъ при тази организация на нашия централенъ комитетъ за обществената прѣдвидливостъ, ние нищо не рѣшаваме. Никой не желѣе България да остане безъ храни, безъ припаси, и азъ искамъ да вървамъ, че въ България има и могатъ да се доставятъ такива, но тукъ именно се проявява нашата най-голѣма слабостъ, нашата най-голѣма корупция, че не можемъ да организираме едно дѣло, отъ което, както е организирано въ странство, се възхищаваме, а въ България не даватъ даже и да се почувства, че искаме да направимъ нѣщо. Азъ смѣтамъ, г-да, че туй може да стане, и на първо мѣсто, тази функция, която има нашиятъ централенъ комитетъ за обществената прѣдвидливостъ днесъ, правилно използвана, би могла да бѣде едно отъ най-добритѣ дѣла. Мисльта за урегулиране на всичкото продоволствие отъ единъ центъръ, за снабдяването всѣко мѣсто, и най-голѣмо и най-малко, е една отъ най-добритѣ, която е въведена въ всички почти държави въ една или въ друга редакция, но която мисль, за жалостъ, въ приложенето си въ България се прѣвърна въ своята противоположностъ, стана пакъ българска карикатура, и съ пълно право много отъ васъ, и ние всички на

ричаме комитета за обществената прѣдвидливостъ комитетъ за обществената грабливостъ.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля, моля.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Така се нарича, г. прѣдседателю! Азъ бихъ желалъ да нѣмамъ основание да казвамъ такава дума, азъ бихъ желалъ въ врѣме на война, сега именно, когато всички апелиратъ за редъ въ финансите, за редъ въ стопанството, за сѣлостеностъ, за единодушие, за отечество и пр., азъ бихъ желалъ, казвамъ, тъкмо въ този моментъ да кажа: ние имаме единъ централенъ органъ, които наистина се грижи за нашето продоволствие. Г. военниятъ министъръ е тукъ, и азъ съмъ убѣденъ, че той ще се съгласи съ мене, ще признае, че когато на едни пунктове въ България има жито и други продукти въ излишѣкъ, на други пунктове ги нѣма. Защо? Отговарятъ: „Нѣма вагони, нѣма коли и пр.“ Да, г-да, то се знае; но азъ питамъ, защо е необходима тази двойственостъ на нашитѣ власти? Защо да бъде така отчужденъ разпоредителтъ на вагонитѣ за военни нужди отъ разпоредителя на вагонитѣ за нуждитѣ на гражданитѣ? Защо да нѣма необходимата хармония, защо тѣзи два органа да мислятъ, че единиятъ служи на едно дѣло, а другиятъ — на друго? Защо да не си услужватъ взаимно? Азъ ще констатирамъ, че когато населението въ нѣкои мѣста нѣма известни продукти за своитѣ нужди, за стопанството си, за живѣнето си поради липсата на вагони, коли и добитѣкъ, виждаме по нѣкои гары, по нѣкои дѣла вагони да стоятъ празни, или по нѣкои пазнища добитѣкъ да мре и мръзне. Не че нѣма храни телни продукти въ България; ако на едно мѣсто нѣма, на друго има, но нѣма редъ. Ако приготвите продукти, казватъ ти: „нѣма вагони“. Ако отидете при този, който разпрѣдѣля вагонитѣ, той ви отговаря: „Не мога да се запъмавамъ съ тѣзи въпроси“. Кажете му: „Имате да храните на бойното поле 800 хиляди души и въ България 4 милиона“, той ви казва: „То е лесна работа, ще видимъ“. Като нѣма организация, като нѣма центъръ, като нѣма ръководна нишка, като нѣма хармония и единодушие въ движението на тѣзи вагони, въ използването на тия локомотиви, въ използването на тѣзи транспортни средства, нѣма да се получатъ по никакъвъ начинъ резултатитѣ, които очакваме.

П. Даскаловъ: Това бѣше и мисълта на г. Коларовъ: който искаше да каже, че България нѣма нищо и че ще остане гладна.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Г-да! Азъ се надѣвамъ, че и този въпросъ, който повдигна отсрѣща г. Даскаловъ, би могълъ да дойде до опасни послѣдци, ако ние бъдемъ невнимателни отсѣга. Съгласете се, че ние не знаемъ каква ще бъде нашата реколта напролѣтъ и лѣто. Желаямъ да бъде тя най-добра. Но съгласете се, отъ друга страна, че по други политически, договорни и военни съображения нашето правителство е задължено да прави известни улеснения на нашитѣ съюзници — или на нашитѣ бѣдащи съюзници — въ снабдяването имъ съ известни артикули и пр. Азъ разбирамъ това, но разбирамъ, че компенсиратъ, които ще бѣдатъ насрѣща, не трѣбва да бѣдатъ оставени на едно учрѣждение, каквото е нашиятъ комитетъ за обществена прѣдвидливостъ, който всѣки денъ измѣня своя съставъ — махнатъ нѣкой окръженъ управителъ, че билъ неспособенъ за окръга, докарватъ го въ комитета, нѣкой билъ неспособенъ чиновникъ за работа — пращатъ го въ комитета. Какво е това учрѣждение? То е учрѣждение, което има за цѣль да доволствува 4—5 милиона народъ, а сега даже 6 милиона, то е учрѣждение, което има за цѣль да даде въ всякому хлѣбъ, обѣкло и обувки. То е учрѣждение, което казва на Министерския съвѣтъ: ще заприѣтишъ износа на кашкавала, сиренето и месото; или пъкъ ще позволишъ износа имъ срѣщу вноса на еднѣкой артикулъ отъ странство. Това е необходимо, но нѣма редъ. Г-да! Вземете кашкавала и сиренето. Кашкавалътъ и сиренето има въ България, но какво стана? Понеемъ го криятъ, комитетътъ заповѣдва: г-да, нѣма опрѣдѣлена цѣна, има произволна цѣна, нѣма да се реквизира. Съ други думи: хайде сега вие, търговци и спекуланти, които сте го скрили, изкарайте го, цѣната е произволна — печелете. Това значи, че тукъ нѣма редъ. Това значи, г-да, че тукъ царятъ партизанството, фаворизацията и спекулатата. Но ако спекуляцията въ други врѣмена може да се на-

рѣче една търговия, която се регулира отъ стопански закони, то въ едно военно врѣме, когато се апелира за патристическо чувство у всички, въ това врѣме спекулатата е сигурно прѣдателство и вѣда за народа. И азъ смѣтамъ, че ако Министерскиятъ съвѣтъ не държи смѣтка, кой е нашъ и вапъ, ако Министерскиятъ съвѣтъ не урежда вътрѣшнитѣ отношения на извѣстни заинтересовани въ вноса и износа хора, убѣденъ съмъ, че ще има по-голямъ редъ. Само въ този смисълъ азъ имамъ спасение за евентуалното недостигане на хранитѣ за прѣхранването на нашето население къмъ м. м. мартъ или априлъ 1916 г. Азъ не желая това да стане, но вземете за примѣръ Старозагорския окръгъ. Старозагорскиятъ окръгъ е българска житница. Той, житницата на България, днесъ благодарение на тази неразпоредителностъ, нѣма храни въ достатъчно количество. Ще му доставятъ, казватъ, почакайте. Но въ тия дни, когато спекулатата почива цѣната на хлѣба, ако е въпросъ за прѣдвиждате, лопото прѣдвидете. Азъ нѣма да кажа, че днесъ ще купуваме месото по 40 ст. килограмъ, когато то се продава въ Виена и Германия 8 — 10 крони, или марки, по то не трѣбва да се продава и 3 лв. въ България. На примѣръ, въ София да нѣмате свинско месо, когато има такава наличностъ на свини въ западния край на България! Да нѣмате тия продукти, които сж гордостъ на една земеделска и скотовъдска България, която съ тия произведения винаги се е гордѣла на изложениата, това значи неразпоредителностъ. А при такава неразпоредителностъ, ще се съгласите по-нататѣкъ, слѣдъ като цитирамъ примѣритѣ, които имамъ на ръка, че ще се вършатъ и злоупотребления. Азъ нѣма да кажа, че министъръ А. и Б. е вътрѣ, но азъ ще кажа, че всѣки министъръ, които иска да бъде увѣчана България съ слава, е длъженъ да тури точка на всички злоупотребления отъ всички граждани. И азъ мисля, че въ това отношение Министерскиятъ съвѣтъ трѣбва да дръпне ушитѣ на всички, които сж си разпасали псѣва и не знаятъ какво вършатъ и които наистина ще оставятъ народа и войската безъ храна и припаси. А Министерскиятъ съвѣтъ може да направи това, защото той има рапорти отъ Главната квартира, той има рапорти отъ отдѣлнитѣ армии, има рапорти отъ мѣстнитѣ комитети на прѣдвидливостта — всичко това е установено, знае се, че липсватъ прѣдмети и цари пълно безредие. Министерскиятъ съвѣтъ знае отлично, че нашитѣ единствени фабриканти въ Габрово и Сливенъ му доложиха: нѣму и на Главната квартира, че имъ искатъ за 600 хиляди метра шаякъ 600.000 л. рушветъ. Това знае Министерскиятъ съвѣтъ, това знае и Главната квартира, има рапортъ, и вие можете да проверите това. И даже фабрикантитѣ се отказватъ отъ доставката. Това го изказватъ самитѣ фабриканти — за своя честъ — въ кафенетата, даже твърдятъ, че иматъ черно на бѣло. Азъ не искамъ да повтарямъ за аферата съ ориза. Тия двѣ-три афери и още много други, сж работи, които оскардализаватъ страната. Да ви кажа и нова една работа — за бензина отъ Ромъния. Този бензинъ, който струва 35 ст. килограмъ, се доставя 1.60—1.70 л., защото еднѣкой си скитуритъ вагони тамъ защото еднѣкой си получили свободенъ листъ. Това е скандалнозно. Г-да! Дайте свободни листове на всички онѣзи, които доставятъ на армията. Но да даватъ безразборно, както е случаятъ съ вълната, това не трѣбва да става. Моля ви се, вълната въ скоро врѣме ще бъде въ недоимѣкъ и за нашитѣ фабриканти. Нашата армия може да стои осемъ мѣсеца, може да стои цѣла година на кракъ, и ние трѣбва да прѣдвиждаме, че ще почувствуваме нужда отъ тая вълна, отъ която, собствено, могатъ да почувствуватъ нужда и нашитѣ съюзници въ скоро врѣме.

Е добре, азъ знаа, по въпроса за вълната, че стана следущото нѣщо. Явяватъ се две компании отъ Германия Einkaufs Central gesellschaft и Orientalische gesellschaft, но задъ всички компании стои Disconto gesellschaft, нашиятъ днешенъ кредиторъ. И двѣтъ компании получаватъ правото на снабдителни на Германия съ български продукти. Е добръ, тѣ иматъ тамъ своя права, получаватъ ги. Обаче нашиятъ комитетъ за обществената прѣдвидливостъ прави едно изнудване на българскитѣ граждани, на търговцитѣ, които би трѣбвало да спекулиратъ съ своитѣ пари, тукъ въ България, като не имъ опрѣдѣля цѣната, която опрѣдѣля за тия компании, и казва: или продайте на еднѣкое дружество на тая цѣна, или ще ви реквизираме стоката на половина цѣна. Тѣ подиръ това я продаватъ и прѣпродаватъ на други компании. Тукъ въ София сж плъзнали такива компании, и най-послѣ, кой плаща? Плаща държавата на мѣсто едно, двѣ, петъ, десетъ и харчи 500.000.000 л. кре-

дигъ за военни нужди. И нови ще последват. Г-да! Не искаме да увеличаваме прѣдпрѣитѣ, защото тѣ сѫ много, но азъ искамъ да закрѣпя, като кажа, че оргѣнитѣ на нашата реквизиция, които иматъ специаленъ законъ и привилегии, прилаганъ въ цѣлата минала война, тия оргѣни, които трѣбваше да оставятъ на населението известно количество добитѣкъ и кола, не сѫ ги оставили. Не можете да си прѣдставите какви сѫ оплакванията отъ страна на населението. Имахъ случай да отида въ окръжната, околийската и градската реквизиционни комисии тукъ — тамъ е невѣроятна галиматия. Много е лесно да получи военниятъ министъръ рапортъ „всичко е въ редъ“; на началството е лесно да се каже така. Но идете долу, вникнете въ послѣдния градъ или село, за да видите какъ се отразява реквизицията. Желаятъ ѣмътоветѣ и реквизиционнитѣ комисии да бѣдатъ добри. Не сѫ, г-да. И понеже не сѫ, трѣбва да се подведатъ подъ единъ общъ контролъ, подъ единъ извънреденъ контролъ, за това вѣрѣе, за да се впуши и на силнитѣ, и на слабитѣ, че трѣбва да бѣдатъ внимателни и добросъвестни. И особено наблѣгамъ, че е необходимо да се повърнемъ къмъ стария съставъ на комитетѣ за обществената прѣдвидливостъ, както бѣше прѣдвиденъ въ първия законопроектъ, внесенъ отъ г. министъръ прѣдседателя и одобренъ въ комисията пакъ съ неговъ съгласие, и да направимъ да участвуватъ тамъ хора, които дѣйствително ще могатъ да вършатъ дѣлото на оргѣнизирѣното продоволствие на нашата армия и население. И тогава, когато имаме, ще ѣдемъ, ще се облѣчемъ и ще се обуюемъ, а когато нѣмаме, ще носимъ стари обувки и дрѣхы, но ще знаемъ, че намаляваме нашата консомация, защото това е необходимо за държавата. Но когато ние вѣждаме, че имаме пълна дезорганизиция, че има страшни сдѣлки, нѣщо, противъ което всички негодуваме, тогава да казваме, че нѣмаме, не защото нѣмаме — това не мога да разбера, това е скандално.

Ето защо, за да може да имаме гаранция въ изпълнението на закона за отчетността по бюджета и за общественитѣ прѣдприятия въ всички отдѣлни членове, за да може да имаме гаранция въ изпълнението на закона за обществената прѣдвидливостъ, който тукъ се споменава въ отдѣлнитѣ му членове, и за да може да имаме гаранция въ изпълнението на специалнитѣ закони за взрѣх-смѣтѣни кредити отъ 1912 г., които тукъ, въ законопроектѣ, се споменаватъ, азъ прѣдлагамъ, било като забѣлѣжка къмъ чл. 7, било като отдѣленъ членъ слѣдъ чл. 7, да се постави слѣдующиятъ текстъ: „учрѣжда се една парламентарна контрола върху разходитѣ по този законъ съ участието на всѣка парламентарна група чрезъ единъ свой прѣдставител“. Г-да! Азъ знамъ, че и влиянието на парламентарнитѣ комисии, за жалостъ, не винаги е онова, което теоритически имъ се придава и което желаямъ да имамъ. Обаче азъ смѣтамъ отъ друга страна, че съ нипо нѣма да пострада дѣлото на армията, че съ никакви формалности нѣма да отрупаме това дѣло, ако се знае отъ съответнитѣ оргѣни, които дѣйствуватъ по изпълнението на този кредитъ и на кредититѣ, които ще последватъ по нѣмъ, че има надъ тѣхъ народни прѣдставители отъ разнитѣ групи, които ще носятъ голѣма обществена отговорностъ, а не чиновническа, вѣнъ отъ материалната. Тѣ ще чувствуватъ по-голѣмъ страхъ и тогава ще можемъ да се надѣваме на по-голѣми и по-добри резултати. Този комитетъ за обществената прѣдвидливостъ, докогато съществува, не ще бѣде изолиранъ, а ще има да чувствуватъ контрола, защото той ще бѣде изложенъ прѣдъ министритѣ и прѣдъ Камарата, която засѣдава. Азъ смѣтамъ, като не се ласкае, че ще постигнемъ абсолютно идеално положение, че ние ще дойдемъ до единъ резултатъ, който не трѣбва да се избѣгва, и министърътъ на финанситѣ самъ ще види, че това е полезно дѣло, ако го възприеме. Безъ това, г-да, вие не можете постигнѣ тази обща пѣлъ, която е наложителна за улеснение дѣлото на самата война. Не е нужно да стоимъ и да мислимъ постоянно за всички ония съкрушителни факти, съ които ние се обогатяваме всѣки день, а да разберемъ, въ какво се състои това ново дѣло на толкова много милиони, които, самъ военниятъ министъръ каза вчера, че ще бѣдатъ удвоени и утроени. Това едно.

Второ, г-да, желая да направя още едно прѣдложение по отношение редакцията на чл. 7. Чл. 7 гласи така: (Чето) „Разходитѣ, разрѣшени съ настоящъ законъ, да се покриватъ съ произведението на краткосроченъ заемъ или съкровищни бонове, размѣрѣтъ на лихвата по които ще се опрѣдѣли отъ Министерския съвѣтъ“. Г-да! Тѣй както е редактиранъ чл. 7, макаръ че снощи въ комисията напра-

вихме една корекция, азъ мисля, че още не сме постигнали това, което цѣлѣхме и за което се съгласи финансовиятъ министъръ, а именно да се избѣгне всѣка евентуалностъ да бѣде Народното събрание изненадано съ какви договори за заеми *post factum*, и да не бѣдатъ сключени заеми прѣди да узнае тѣхнитѣ условия Парламентътъ. Както е казано тукъ, излива, че и лихвата на краткосрочнитѣ заеми, и лихвата на съкровищнитѣ бонове ще има да опрѣдѣли Министерскиятъ съвѣтъ. Това значи да се сключи единъ договоръ за заемъ въ дадена държава, било съ банцитѣ, било съ правителството — както е сега положението, съ банцитѣ не може, това става направо съ правителството, и това обясни снощи финансовиятъ министъръ — обаче, безъ да стане непременно по реда, по който става гласуването на заемитѣ въ Народното събрание. Нека се издаватъ съкровищни бонове, нека се покриватъ разноснитѣ съ тѣхъ, което, както казахъ, практически нѣма да бѣде навсѣкѣде съ пари практически реализация на пари нѣма да има за цѣлата сума, но ще бѣде главно поkonto-курентъ въ държавното счетоводство и по книгитѣ на държавнитѣ дългове, кѣдѣто ще се опрѣдѣлятъ вземанията-даванията и кѣдѣто, както прѣдполагахъ въ комисията, може да се установятъ нѣкакви книжни резултати; а, наложително е, ако се дойде до заемъ, той да се внесе въ Народното събрание, за да се одобрятъ условията му. А до такъвъ заемъ твърдѣ е възможно да дойдемъ, особено, както каза вчера г. финансовиятъ министъръ, че миналиятъ заемъ отъ 500.000.000 л. ще има да прѣтърпи измѣнения, защото неговото прѣдзначеніе прѣтърпява вече измѣнение, поради политически, военни и стопански причини. Извѣстни ж. п. линии, извѣстни пристанища, извѣстни пѣтища, прѣдполага се, че при новитѣ граници нѣма да взематъ уповоренитѣ направления, а ще взематъ други направления или ще станатъ, може би, излишни — тѣй или инакъ, прѣдметъ, по който не мога да кажа нищо опрѣдѣлено, но на всѣки начинъ е ясно, че ще трѣбва да измѣнимъ цѣлото прѣдзначеніе, особено на втората опция на заема отъ 500.000.000 л. отъ миналата година. И понеже това е така, смѣтамъ, че тѣзи условия, които тепърва ще прѣдѣлватъ банцитѣ, трѣбва да дойдатъ тукъ, трѣбва да ги знаемъ и да не даваме възможностъ на г. министъра на финанситѣ или на Министерския съвѣтъ да сключва такъвъ заемъ, който слѣдъ това да получава ново наименование на консолидиранъ заемъ. Тази възможностъ не трѣбва да има Министерскиятъ съвѣтъ безъ знанието на Народното събрание, безъ контролата на Парламента. Прочее, текътъ на чл. 7 трѣбва да бѣде разкѣсанъ така: „Разходитѣ, разрѣшени съ настоящъ законъ, да се покриватъ съ произведението на краткосроченъ заемъ или съкровищни бонове“ — точка. „Въ послѣдния случай, размѣрѣтъ на лихвитѣ да се опрѣдѣли отъ Министерския съвѣтъ“. Ако стане нужда отъ краткосроченъ заемъ, трѣбва да бѣде сезирано Народното събрание обаче ако стане нужда отъ съкровищни бонове — послѣдниятъ случай — то, когато министърътъ на финанситѣ ще издава съкровищни бонове, тогава размѣрѣтъ на лихвитѣ ще се опрѣдѣли отъ Министерския съвѣтъ. Значи, само при съкровищни бонове а не при заеми. Министерскиятъ съвѣтъ да опрѣдѣли лихвитѣ. Защото, г-да, при съкровищнитѣ бонове лихвата е отъ друго естество, тя е по-голѣма, номиналната е равна на реалната. Условията на заемитѣ сѫ привлечени съ много политически и стопански концесии и една лихва става отъ 5, 6, 7, 8% на 10, 11, 12, 13%. Както изглежда, и нашиятъ заемъ ще има лихва отъ 7 — 10% и повече може би. Това е ориенталска работа въ смисълъ на цѣнитѣ, които намъ се налагатъ.

Ето защо, г-да, надѣвамъ се, че при тѣзи мотиви, които развихъ, и при тия желания, които изказахъ, ще се съгласите да се приематъ тия двѣ мои прѣложения по чл. 7. Първото, за парламентарния контролъ, и второто, Министерскиятъ съвѣтъ да нѣма правото да опрѣдѣли лихвата на краткосрочнитѣ заеми.

Прѣдседателствуващъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: Г-да! Въпроситѣ, които постави г. Сакаровъ, заслужаватъ нашето дълбоко внимание. Само ще помоля г. Сакаровъ по първия въпросъ — въпросътъ доколко контрола отъ страна на Парламента по разходване на кредита — да не го слага тази вечеръ на гласуване, защото този въпросъ заслужава едно обстойно обмисленіе и едно съгласие на самото правителство, а слагането му

тази вечер, може-би, само ще го изхаби. Ето защо азъ бихъ помолилъ г. Сакарова, въпросътъ, много цѣненъ и намѣсто поставенъ, за участието на прѣдставителството съ нѣкаква контрола по изразходването на тѣзи кредити, да бѣде отложенъ за третото четене, слѣдъ като се помисли по-добрѣ. Защото не е достатъчно само да се постави този въпросъ и съ отхвърлянето му тази вечер да се изхаби. Този въпросъ е свързанъ съ комитета за прѣдвидливостта и пр. и пр. — редъ въпроси, съ които ние всички ще се занимаваме по-обстойно, когато ще гласуваме бюджета на г. министра на финанситѣ.

Я. Сакжовъ (Възразява нѣщо)

А. Ляпчевъ: Азъ моля г. Сакжова да ме разбере. Г. Сакаровъ тази вечеръ прѣдложи едно прѣдложение за контролъ по изразходването на тѣзи кредити. Да се прѣдлага на Събраниято тази вечеръ ехротно единъ контролъ, не го разбирамъ. Азъ, напр., най-простоиятъ из между васъ, ни казвамъ, че като поддържамъ идеята, не съмъ достатъчно освѣтленъ какъ този контролъ на дѣло ще се приложи при изразходването на тѣзи кредити.

Я. Сакжовъ: (Възразява нѣщо)

А. Ляпчевъ: Г. Сакжовъ! Азъ не мисля, че народнитѣ прѣдставители правятъ прѣдложения, само за да се запише въ протокола, че сж ги направили. Азъ много добрѣ разбирамъ г. Сакарова: той иска съ своето прѣдложение да постигне извѣстенъ резултатъ. За да може да постигне резултатъ съ своето прѣдложение, а не да се изхаби то съ единъ отрицателенъ вотъ, поради неясното освѣтление, азъ моля г. Сакарова, това свое прѣдложение за контролъ да го отложи за третото четене, за да се даде — тукъ отговарямъ на г. Сакжова, който е старъ парламенторъ — възможност на всички ни, не въ къщи, а тукъ дѣло засѣдаватъ комисиятъ, да се освѣтимъ, то да можемъ да го възприемемъ, на да го възприемемъ и правителството — това е моето искрено желание — което ще функционира съ този апаратъ. Мисля, че се разбрахме по този въпросъ. Този въпросъ за контрола се поражда отъ въпроса за дѣятелността на комитета за обществената прѣдвидливостъ, и той ще ни занимае всички. Въ добавъкъ на това ще кажа, че азъ, напр., не счетохъ за длъжностъ по този въпросъ да кажа нито дума, защото ние казахме, че за тоя кредитъ, свързанъ съ разходитѣ по войната, ще вдигаме ръка, но не съмъ се отказалъ отъ правото си на контролъ въ Народното събрание. Въпросътъ за този комитетъ на обществената прѣдвидливостъ, който е забравилъ себе си — азъ ще го докажа съ „Държавенъ вестникъ“, тѣва не сж приказки — ще дойде за всички ни. Този комитетъ не знае какво прави. Той е надъ Събраниято, той е надъ Министерския съветъ, той е надъ всичкитѣ закони, които сжществуватъ, това съ питали ще го докажа. Той е забравилъ себе си, три пѣти се опровергава — единъжъ поставява едно, другъ пѣтъ го отмишлява, трети пѣтъ го разришава. Не това на страна — ще дойде времѣ, когато ще разгледаме бюджета, когато ще даваме кредити, не за войната, а на правителството и тамъ ще го разкритикуваме. Правилни кривъ този възгледъ, той е мой, но по практически съображения азъ моля г. Сакарова поне до утрѣ да отложи своето прѣдложение за контрола по изразходването на кредититѣ.

(Прѣдседателското мѣсто заема прѣдседателътъ)

Второто прѣдложение на г. Сакарова напълно одобрявамъ. То е прѣдложение, което не може да се различава въ нищо отъ намѣреніята на г. министра на финанситѣ, то е едно прѣдложение, съ което се поправя неясността на българския езикъ, който става мъглявъ, когато започнемъ да казваме: „Който“, „който“ и не се знае това „който“, до кое се отнася — дали само до боноветѣ или и до краткосрочния заемъ. Въмѣсто да имате едно добавъчно прѣдложение, туря се една точка и се казва, че лихвата, която има право да опрѣдѣля Министерскиятъ съветъ, се отнася не и до краткосрочния заемъ. Това тѣй го разбираме всички и дълбоко съмъ убѣденъ, че и г. министрътъ на финанситѣ тѣй го разбира. Иначе не може. Но за да стане ясно, г. Сакаровъ основателно прѣдлага: „Само когато се издадатъ съкровищни бисове, Министерскиятъ съветъ опрѣдѣля лихвата“. Тази редакция е ясна и по-опрѣдѣлена и заслужава всички да я поддържаме, начело съ г. министра на финанситѣ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Азъ мисля, че този въпросъ се рѣшава лесно, ако г. министрътъ на финанситѣ декларира, какво е отношението му къмъ него, и тогава можемъ да го отложимъ за утрѣ, когато ще се гласува законопроектътъ на трето четене.

Прѣдседателътъ: Има думата г. министрътъ на финанситѣ.

Министръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Най-напрѣдъ изказвамъ своето дълбоко съжаление за работитѣ, които се искаха по адресъ на комитета на обществената прѣдвидливостъ, и това съжаление ще остане у менъ до тогава, додѣто не се разясни въпросътъ тѣй сжщо и отъ прѣдставителитѣ на този комитетъ, защото днесъ наистина, съ едно голѣмо упорство и една голѣма увѣреностъ се хвърлиха упрѣци, които заслужаватъ едно обяснение отъ непова страна. Нека за честта на този комитетъ, а тѣй сжщо и за наша честь — защото тамъ засѣдаватъ и народни прѣдставители — излѣзе невѣрно това, което се каза по неговъ адресъ; нека то да бѣде плодъ на едно заблуждение или на една недобра осведоменостъ.

Слѣдъ тази заблѣжка, позволете ми да се спра върху идентъ, който г. Сакаровъ пахвърли по съдържанието на чл. 7. Най-напрѣдъ г. Сакаровъ, макаръ прикрито, изказва слѣдующата идея: кредититѣ, които се искатъ по този законъ, въ размѣръ на 500.000.000 л., или по-добрѣ 450 милиона лева за Военното министерство, ще се добиятъ, по-видимому отъ странство, обаче, ако не излѣзъ, то въ голѣмата си частъ ще останатъ пакъ тамъ подъ формата на поръчки; това нѣмало да бѣде нищо друго, освѣнъ една текуща смѣтка, по която ще теглимъ суми и ще записваме, додѣтъ най-послѣтъ се получи едно изчерпване. Нека ми позволи г. Сакаровъ да не се съглася съ него въ дадения случай. Азъ заявихъ вчера прѣдъ васъ и сжга ще го докажа съ контракта на ръка, че нѣма асълютно нищо вѣрно отъ това, което г. Сакаровъ лансира прѣдъ насъ. Г. г. народни прѣдставители! Контрактътъ, който четохъ вчера въ финансовата комисия, по съдържанието си бѣше достатъченъ, за да въздържи г. Сакарова да лансира днешнитѣ си мисли. Този контрактъ е тукъ, на ръка, и е на разположението на всѣкого отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да го прочете.

А. Малиновъ: Ще го вотираме ли сега? Ако го вотираме, ще трѣбва да го внесете въ Събраниято, за да го одобримъ. Не може да го четемъ само за свѣдѣние.

Министръ Д. Тончевъ: Моля, г. Малиновъ. Понеже още не е внесенъ и понеже при невнесенъ контрактъ г. Сакаровъ си позволи да говори за него, мисля, че и азъ имамъ правото да го чета и да го направя официаленъ.

А. Малиновъ: Вие сте го чели, крили сте го въ джоба си, а пѣтъ отъ насъ искате сега да го гласуваме.

Министръ Д. Тончевъ: Не ще съмнѣние, той трѣбваше да бѣде въ папката или въ джоба ми, докато не го прочета, но единъжъ прочетенъ отъ мене, той получава официалностъ тукъ. Единъ документъ, единъ договоръ може да бѣде внесенъ въ Народното събрание специално за неговото утвърждение или инцидентно по нѣкой въпросъ.

А. Малиновъ: Азъ прѣдпочитамъ да не го четете инцидентно въ Камарата. Ако искате сериозно да се занимаемъ съ него, внесете го тукъ да го вотираме.

Министръ Д. Тончевъ: Азъ съмъ напълно съгласенъ. г. Малиновъ, съ Васъ, ако и г. Сакаровъ бѣше на Вашия умъ и не си бѣше позволилъ да критикува договора, когато той не е още внесенъ, но понеже г. Сакаровъ направилъ заключение, несъобразно съ самата истина, моя длъжностъ е да освѣтля народното прѣдставителство, защото не желая, щото даже самъ г. Сакаровъ, който нѣма случая да го прочете излѣзъ, да остане въ заблуждение.

Г. г. народни прѣдставители! Наша длъжностъ, длъжностъ на правителството бѣше да намѣри срѣдства, да намѣри суми, които да покриятъ разноснитѣ по войната. Тази първа длъжностъ се падна на менъ, като министръ на финанситѣ, и азъ, по рѣшение на българското правителство, сключихъ договоръ съ Берлинъ, по който

договорът двѣтѣ правителства, императорското германско, а и австро-унгарското се задължиха да плащат на българското правителство, начинаа отъ 8 септември 1915 г. до края на войната по 50.000.000 л. ежемесечно срѣщу съкровищни бонове, аl pari по 5½% лихва. Сумата, която ще бъде събрана отъ тия вноски, ще бъде конвентирана въ единъ публиченъ заемъ, емисията на който още отсега се уповава да бъде въ известенъ размѣръ по добра отъ реалнитѣ лихви на прѣдшествующитѣ заеми. Това е всичката сжщностъ на този договоръ. Слѣдователно, Министерството на финанситѣ е сключило единъ договоръ, по който задължилитѣ се страни се задължаватъ да внасятъ въ българското държавно съкровище ежемесечно по 50.000.000 л. Въ този контрактъ нѣма абсолютно никакво задължение за каквато и да било доставка. Не мога, обаче, да скрия, че фактически работата ще се сложи тъй, че частъ отъ този кредитъ, но не въ такъвъ голѣмъ размѣръ, както искаше да каже г. Сакаровъ, а въ много по-малкъ размѣръ, ще отиде и за поръчки.

Какъвъ ще бъде размѣрътъ отъ този кредитъ, който ще остане въ Германия и Австро-Унгария подъ формата на поръчки, не мога сега точно да ви кажа, но въ всеки случай той е една незначителна частъ, защото въ по-големѣта си частъ тия суми, които ще получаваме ежемесечно, ще послужатъ за продоволствието на армията.

Д-ръ Н. Сакаровъ: За патрони, куршуми, барутъ, разбира се.

Министъръ Д. Тончевъ: То ще бъде въ много по-малкъ размѣръ, г. Сакаровъ. — Пакъ повтарямъ, че известна частъ ще остане тамъ, и въ всеки случай, нѣма да бъде задържана тъй, както искахте вие да представите работата. Паритѣ се внасятъ напълно на наше разположение, и понеже ние дължимъ на Българската народна банка голѣми суми, Министерството на финанситѣ отъ своя страна ги прѣдоставя на нея, а тя пакъ отъ своя страна ще разпонала съ тѣхъ за своитѣ нужди по свое усмотрение. Прочее, по този въпросъ, слѣдъ моето обяснение, вѣрвамъ, че и у г. Сакарова нѣма да остане онова убѣждение, което е ималъ до тая минута.

Сега по въпроса за контрола. Най-напрѣдъ ще кажа нѣколко думи по прѣдложението на г. Сакарова — да се назначи една парламентарна комисия, която да контролира разходитѣ.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ приемамъ всеки законенъ контролъ, стига само той да се иска по реда и по формата на конституцията и да не съдържа въ себе си никаква тенденция. Никоѣ правителство не само не трѣбва да избѣгва контрола, но, наопъки, то трѣбва да желае голѣмъ контролъ, за да бъде само спасено отъ всекаква бѣдаша отговорностъ. Това е принципътъ, по който съмъ съгласенъ. Обаче всеки единъ контролъ, който е направенъ съ известна тенденция, ако, въ особености, той противорѣчи на конституцията или на пѣкой законъ, моето мнѣние е, че не може и не трѣбва да се приема. Г. Сакаровъ знае много по-добъръ отъ мене, че нашата конституция е установила три власти: законодателна, изпълнителна и съдебна. Тѣзи три власти сж независими една отъ друга и тѣ не могатъ да смѣсватъ своитѣ функции и атрибуции.

Д-ръ П. Джидровъ: Това е стара теория.

П. Даскаловъ: Най-новата коя е?

Д-ръ П. Джидровъ: Най-новата е да се граби.

П. Даскаловъ: Най-новата теория е да се говорятъ глупости.

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля, г-да!

Министъръ Д. Тончевъ: Г-да! По силата на самата конституция, както сж раздѣлени властитѣ, народното прѣдставителство е гласувало не само закони, по които се взематъ приходитѣ, но тъй сжщо и закони, които опрѣдѣлятъ начинитѣ какъ да се правятъ и контролиратъ разходитѣ. Вие, като гласувахте този законъ, раздѣлихте кредитъ на три категории: първо, кредитъ, който се отпуща на военния министъръ, като веднага прибавихте въ чл. 2, че разходитѣ по този кредитъ, който се отпуща на военния министъръ, ще се оправдаватъ съгласно закона за отчетността по бюджета и съгласно за-

кона за извънредния свръхемѣтенъ кредитъ отъ 1912 г. утвърденъ съ указъ № 82. Слѣдователно, вие сами, съ гласуването на чл. 2, наложихте единъ законенъ контролъ, по който ще става прѣвѣрка и оправданieto на всичкитѣ разходи. Питамъ ви, защо въ дадения случай, вънъ отъ този законенъ и конституционенъ контролъ и оправдание, искате още единъ контролъ, който е противоконституционенъ? Защо искате да прѣвѣрвате на роднитѣ прѣдставители въ контролори и въ изпълнителна властъ?

И. Януловъ: Защото го има и въ Германия, г. министре.

Министъръ Д. Тончевъ: Прѣвѣрката и оправданieto на разходитѣ е работа на изпълнителната властъ. А когато при васъ дойдатъ сключенитѣ бюджетни упражнения, тази прѣвѣрка, това оправдание и този контролъ ще се упражни отъ васъ; прѣдъ васъ ще дойде сжщо така и отчетътъ на Върховната смѣтна палата, върху който, ще упражните вашия контролъ. Но да обръщате народното прѣдставителство въ една парламентарна комисия, която да прѣвѣрне своя мандатъ отъ законодателенъ на изпълнителенъ, това азъ не го разбирамъ; мисля, че това ще бъде противоконституционно, и никой отъ насъ не трѣбва да го допусне. Ето защо, г. г. народни прѣдставители, заявявамъ, че прѣдложението за единъ контролъ на военнитѣ разходи, упражняванъ отъ една парламентарна комисия, което днесъ на второ четене направи г. Сакаровъ или ще го направи утрѣ на трето четене, по никой начинъ не може да се възприеме. Ние считаме, че оправданieto и прѣвѣрката, съгласно онѣзи закони, които сж упоменати въ чл. 2, е една достатъчна гаранция и за Парламента, и за всекиго.

Д. Кьорчевъ: Г. министре! Комитетътъ на обществената прѣдвидливостъ каква роль изпълнява: изпълнителна, законодателна или съдебна?

П. Даскаловъ: За това има специаленъ законъ.

Д. Кьорчевъ: Членове на комитета за обществената прѣдвидливостъ могатъ да бъдатъ и депутати.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Въ Германия е прието това.

П. Даскаловъ: Германската конституция съвѣтъ не прилича на нашата. Вие говорите за парламентаризмъ и смѣсвате българската конституция съ германската. Хайде хоанъ, съ вашитѣ нови теории.

И. Януловъ: Въ Австрия миналата седмица се състави отъ парламента комитетъ на народната отбрана.

Д. Кьорчевъ: Тѣй може да стане и за подпомагането на войнишкитѣ семейства. Това ще бъде за престижа на всички ни.

П. Даскаловъ: Ако пѣмашъ довѣрие въ правителството, кажи си го.

Д. Кьорчевъ: Азъ съмъ първиятъ, който ще гласувамъ довѣрие на правителството.

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля, моля. Не нарушавайте реда въ Събранието.

Д. Кьорчевъ: (Къмъ П. Даскаловъ) Въпросътъ тукъ не е за довѣрие или недовѣрие на правителството.

П. Даскаловъ: Ти искашъ да бламирашъ правителството.

Д. Кьорчевъ: Не е вѣрно. Ти искашъ да ме провокирашъ.

Прѣдседателъ: (Звъни) Прѣстанете, г-да.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Кьорчевъ въ скоби ми зададе единъ въпросъ и азъ въ скоби ще му отговоря. Въпросътъ е защо има народни прѣдставители въ комитета на обществената прѣдвидливостъ. Този въпросъ нѣма нищо общо съ въпроса, който

отвори г. Сакаровъ. Комитетътъ на обществената прѣдвидливостъ не пада нито въ законодателната, нито въ изпълнителната властъ; той е една особена институция, която е наредена, за да услужва на обществото, на публиката а въ нѣкои случаи и на държавата, и въ която институция се назначаватъ извѣстни членове отъ гражданитѣ. Тѣй шото не може да се каже, че комитетътъ за обществената прѣдвидливостъ по свой съставъ съставлява една частъ отъ законодателното тѣло или прѣкъ частъ отъ изпълнителната властъ въ този смисълъ, въ който ги разбира конституцията. Азъ разбирамъ идеята на г. Кьорчева. Той искаше да каже, че както въ комитетъ за обществената прѣдвидливостъ има депутати, тѣй също би могла да се установи една парламентарна комисиия, която да наблюдава разходите на военнитѣ кредити. Азъ мисля, че тукъ г. Кьорчевъ минава въ грѣшка, като смѣсва характера на комитетъ за обществената прѣдвидливостъ съ оизи на парламентарната комисиия, която се прѣдлага отъ г. Сакарова.

С. Костурковъ: Ако Вие бѣхте възприели старата редакция въ първоначалния проектъ за състава на комитетъ, какъбъ щѣхме да отидемъ тогава?

Прѣседателъ: (Звъни) Моля, не прѣсичайте.

С. Костурковъ: Отговорете, г. министре. Щѣше да стане това, което прѣдлага г. Сакаровъ.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ благодаря на г. Костурковъ, че ми даде случай да обърна вниманието още на единъ мислисъ. Г. Костурковъ! Едно лице, да кажемъ депутатъ, назначено въ единъ комитетъ за обществената прѣдвидливостъ, може да се назначи не само като депутатъ, но и като лице, въ което може да се има довърне. Но сжщиятъ тоя депутатъ, придруженъ още отъ нѣкои други депутати, ако съставятъ едно тѣло, което да се нарече парламентарна контролна комисиия, това тѣло вече ще има другъ характеръ. Този нюансъ за менъ е осезателенъ. Обаче ние трѣбва да се пазимъ отъ създаването на тѣла, които, ако ги приемемъ, може да иматъ свършено противоконституционенъ характеръ. Ето моята идея. Ако г. Сакаровъ направи нѣкое прѣдложение по реда си да се усили контролътъ, въпрѣки закона за отчетността по бюджета или да се допълни законътъ за извънредни свръхсметъ кредитъ отъ 1912 г., утвърденъ съ указъ № 82, азъ може би ще се съглася съ него, но за това трѣбва да се направи прѣдложение, както казахъ, по надлежния редъ и като се признае, слѣдъ обсъждане, че при сжществуващитѣ закони нѣма достатъчностъ въ контрола.

Сѣга, г. г. народни прѣдставители, нѣколко думи по послѣдния въпросъ, който повдигна г. Сакаровъ, а именно, да се поправи чл. 7 относително размѣра на лихвитѣ на краткосрочния заемъ. Азъ мисля, че слѣдъ като обясня моята идея на г. Сакарова и на народното прѣдставителство, той ще се откаже отъ своето прѣдложение. Въ моята идея, г-да, никога не е влизало — азъ го обяснихъ въ комисиията, може г. Сакаровъ да не е чулъ — че краткосроченъ заемъ ще се прави съ нѣкой чуждестранна банка. Азъ разбирамъ, че краткосроченъ заемъ ще можемъ да направимъ отъ Българската народна банка, както го правимъ обикновено, и на която внасяме лихви 5½%.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това трѣбва да се каже изрично.

Министъръ Д. Тончевъ: Моля Ви се. Практически даже и да нѣма тѣзи думи отъ „краткосроченъ заемъ“, но да остане само: отъ „сърководни бонове“, ще бжде много добръ, защото и безъ тѣзи думи „краткосроченъ заемъ“, ние винаги и постоянно сме се ползували отъ кредита на Българската народна банка. Затова, г. г. народни прѣдставители, като ви заявявамъ по единъ най-тържественъ и категориченъ начинъ, че никогато въ нашия умъ нѣма и не може да има да правимъ краткосроченъ заемъ въ странство съ коя да е банка, а разбираме, че такъвъ заемъ ще бжде направенъ съ Българската народна банка, какъто лихвата е прѣдварително опрѣдѣлена докато я измѣнимъ, въ такъвъ случай послѣдната фраза „размѣрътъ на лихвата по която ще се опрѣдѣли отъ Министерския съветъ“ се отнася само до сърководнитѣ бонове.

Затова моля г. Сакарова да съете тѣзи мои обяснения като достатъчни и като една гаранция, че нѣма да идемъ въ странство да правимъ краткосроченъ заемъ и ако се направи единъ краткосроченъ заемъ, то ще бжде само отъ Българската народна банка.

Ето защо моля да гласувате члена тѣй, както е. (Рж. конспѣкане отъ дѣсницата и дѣсни центръ)

Прѣседателъ: Настоявате ли, г. Сакаровъ, още на прѣдложението си по чл. 7?

Д-ръ Н. Сакаровъ: Слѣдъ обясненията на г. министра по въпроса за краткосрочния заемъ, че той ще се взема само отъ Народната банка, на която, желателно е, банкнотитѣ да не стигнатъ до ½ милиардъ, оттеглямъ този пунктъ. Обаче първиятъ пунктъ за парламентаренъ контролъ, който може да бжде именуванъ комисиия, комитетъ и т. н. — тѣй, както и конституционната теория на г. министра ще позволи — мисля, че ще бжде полезно, ако се гласува отъ депутатитѣ и то лази вечеръ. Прочее, поддържамъ го.

Прѣседателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Д. Тончевъ: Едно допълнително обяснение, г. г. народни прѣдставители!

Въ първоначалния проектъ бѣше казано само: „отъ заемъ“; въ финансовата комисиия се повдигна въпросътъ: да не би ние въ странство да направимъ нѣкой заемъ. И когато азъ обяснихъ, че разбирамъ, какво заемъ ще се сключи съ Българската народна банка, тогава г. Теодоровъ прѣбдкжи: „Щомъ е отъ Българската народна банка, да се прибави „краткосроченъ“, което се и прибави. Тая дума въ първоначалния проектъ не сжществува.

Прѣседателъ: Понеже г. Сакаровъ, слѣдъ обясненията на г. министра, се отказва отъ измѣнението, което прѣдлагаше, ще се гласува на второ четене чл. 7 тѣй, както го прѣдлага комисиията. Които приематъ чл. 7 тѣй, както го прочете г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Прѣседателъ: Въ допълнение, г. Сакаровъ прѣдлага новъ чл. 8, който гласи: „Учрѣжда се една парламентарна контрола върху разходите по тоя законъ съ участие на всѣка парламентарна група чрѣзъ единъ свой прѣдставител“. Които приематъ това прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. (Малцинство) Не се приема.

Има думата г. Иванъ Костовъ за лично обяснение, като прѣседателъ на комитетъ за обществената прѣдвидливостъ.

И. М. Костовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Дълга да ви дамъ едно обяснение въ нѣколко думи по поводъ на силнитѣ нападки, които се казахъ отъ г. Коларова, г. Сакарова, а сжщо и на законитѣ, които г. Ляпчевъ въ рѣчта си направи.

А. Ляпчевъ: Тѣ не сж закани, тѣ сж огледало.

И. М. Костовъ: Моля, моля. Азъ не Ви прѣжжвахъ, бждете търпѣливи и Вие. Това ще прави честъ и на Васъ, ако млчатъ малко повече. — Това дълга, защото, за шастие или за нещастие на комитетъ, азъ съмъ неговъ прѣдседателъ. На всѣки случай, азъ дълга да заявя прѣдъ васъ, г. г. народни прѣдставители, че, колкото и нападки да се отпавятъ днесъ отъ страна на нѣкои г. г. народни прѣдставители, особено отъ лѣвицата, ще дойдъ денъ, когато ще признаатъ, че ако тоя комитетъ, тѣй даже лошъ въ своя съставъ, както искатъ да кажатъ тѣзи господа, е допринесълъ толкова много за страната, а особено за бѣднитѣ, шото не ще може да се откаже по никой начинъ. (Възгласения отъ крайната лѣвица) Моля, азъ не Ви прѣжжвахъ, г. Коларовъ. Азъ мисля, че за честта на единъ народенъ прѣдставителъ, на билъ той даже и социалистъ, трѣбва винаги да се изслушватъ тѣзи, които говорятъ. Както Вие претендирате да бждете изслушвани, такъ трѣбва и менъ да изслушате. Азъ мисля, че тукъ не е единъ социалистически клубъ, а това е една ограда, дѣто народниятъ прѣдставителъ трѣбва да бжде оставенъ да се изкаже. Затова, моля Ви, имайте добрината да послушате. (Възгласения отъ крайната лѣвица) Моля, моля, недѣйте ме прѣжжва.

Прѣседателъ: Оставете г. Костова да се обясни.

И. М. Костовъ: Г. г. народни прѣдставители! Законътъ за обществената прѣдвидливостъ създаде комитетъ за прѣдвидливостъта. И вие знаете, че този законъ, по силата

на който съществува комитетът, е единъ особенъ законъ по своя характеръ затуй, защото, преди да се внесе като законъ, той бѣше изученъ въ разни направления отъ много комисии и подкомисии, които даже у насъ законитѣ не позволяватъ, но, за да се изслуша мнѣнието на търговското съсловие въ всѣко отношение, се прие отъ правителството това, защото се имаше доброто намѣрение отъ днешното правителство да се създаде единъ законъ, колкото се може по-съвършенъ. И азъ смѣя да кажа, че въ това отношение настоящата Камара въ своето болшинство заслужава тази похвала, защото, ако и този законъ да е особенъ, тъй като никѣдъ въ другитѣ страни такъвъ законъ за обществената прѣдвидливостъ нѣма, защото тамъ обществената прѣдвидливостъ съществува на особенъ начинъ, тамъ има нѣкакви си частни дружества, които, ако бѣха у насъ, дѣйствително можеха да станатъ тѣзи злоупотребления, за които господата отъ лѣвицата ми говорятъ, . . . (Възражения отъ крайната лѣвица) То е още въпросъ. Послѣ ще видите, г. Кирковъ. Лицата сѣ налице. Ако ще ги разпъвате, ще понесатъ тежкия кръстъ.

Х. Гендовичъ: (Къмъ крайната лѣвица) Оставете оратора да се изкаже. Двѣстѣ души чакатъ.

И. М. Костовъ: Благодарение организацията на този законъ, за комитета се интересуватъ даже и тѣзи страни, които вие доста хвалите, било Германия, било Австрия, било Рومъния, па ако щете, и въ Цариградъ се интересуватъ за тази работа и идваха тѣхни делегати, за да се запознаятъ съ това устройство, което може би, е оригинално, но, въ всѣки случай, г. Ляпчевъ, по-хубаво, отколкото у тѣхъ, и затова ще го възприематъ.

А. Ляпчевъ: Но не изпънлявате това, което е писано.

И. М. Костовъ: Вие сте налице, ще кажете грѣшкитѣ и ще бждатъ наказани тѣзи, които ги вършатъ. Какво отъ това? Толкозъ по-хубаво за Васъ.

А. Ляпчевъ: Не е въпросътъ за наказание.

И. М. Костовъ: Слѣдователно, законътъ за обществената прѣдвидливостъ създаде този комитетъ, който, нека се знае отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които прѣдставляватъ въ болшинството си народа, нищо не е извършилъ отъ това, което днесъ тъй безъ скрупулъ господата отъ лѣвицата хвърлятъ, като го наричатъ „комитетъ за граблливостта“, „подладецъ“ и пр. и пр. (Глъчка въ лѣвицата) Това шушукане показва, доколко заслужавате да ви се отговори. Нищо не е извършилъ комитетътъ за обществената прѣдвидливостъ отъ туй, което г. Коларовъ ви каза, че комитетътъ билъ казалъ, какво нѣма да се дава нищо вече на търгъ по прѣдприятіе, а комитетътъ ще доставя. Ако това не е езуитщина, ако това не е само за да се говори преди васъ, то туй показва, че г. Коларовъ не е челя или не знае закона, което азъ не допускамъ, но допускамъ, че той го говори умишлено, само да се каже, че е казалъ нѣщо противъ комитета, понеже, тъй да се каже, той е рожба на днешното правителство. Никогато по-добно нѣщо комитетътъ не е казалъ, нито има право да каже. Но г. Коларовъ е забравилъ, какъвъ е чл. 13. Нѣмамъ наръчка закона, но, споредъ чл. 13, Министерскиятъ свѣтъ има право да разшири дѣятелността на комитета и за други нѣкои прѣдмети и, слѣдователно, да дѣйствува и за тѣхъ комитетътъ тъй, както е прѣдвидено въ чл. 1.

А. Малиновъ: Г. Костовъ! За това току-що ми спунѣше г. Ляпчевъ. Той ми казваше, че ще дойдете до чл. 13 и ще хвърлите вината върху Министерския свѣтъ.

И. М. Костовъ: Азъ не искамъ да хвърлямъ такива упреци, каквито вие искате да правите. Това не е вина на Министерския свѣтъ. Чл. 13 съществува — а може би, и вие, г. Малиновъ, сте гласували за него — и слѣдователно, г. г. министритѣ, по силата на чл. 13, иматъ право да го направятъ. Нѣма да Ви питатъ Васъ.

Й. Веселиновъ: Ако бѣше той министъръ, нѣмаше да се сърди.

И. М. Костовъ: Лѣтосъ, когато се започна дѣятелността на комитета, всички вѣднахъ просивъ него. Но когато на 15 юлий спрѣ, имаше телеграми отъ Анхиалъко и други мѣста — това е достойние на всѣкиго, който обича.

да дойде да провѣри, защото вратитѣ на комитета сѣ отворени, а особено за тѣзи господа, които стоятъ отъ лѣво — съ които телеграми хората казватъ: „Недѣйте прѣстава да дѣйствувате, за Бога, не ни хвърляйте въ рѣцѣтъ на гешефтаритѣ“. И чудно е, че днесъ господата отъ лѣвицата се явяватъ да защищаватъ единъ фабрикантъ, а да говорятъ противъ селянитѣ и да искатъ, щото тѣхнитѣ имоти да се взематъ на низка цѣна, . . . (Възражения отъ крайната лѣвица) Моля. — . . . и да хвърлятъ упрекъ върху комитета, и не върху комитета, ами върху министритѣ, върху днешното правителство, защото мѣлвата отъ улицата се прѣнесе тукъ, въ Камарата, че чрѣзъ комитета ще се седне на министерското кресло.

Н. Калчевъ: Единъ демократъ го заяви, че комитетътъ ще сваля правителството.

И. М. Костовъ: Да. И какъ се върва всичко това, което е казалъ г. Стефановъ, фабрикантъ почтенъ, честенъ, това, което е говорилъ или донесълъ въ главната квартира този господинъ, който има разправии съ разни контрабанди, или г. Карагѣзовъ, който десетъ години бѣга въ Анадола за добри дѣла! Тѣ ще сидѣтествуватъ противъ комитета! На тѣхъ върватъ! Тѣ ли? А това показва, че вие сте също като тѣхъ.

А. Ляпчевъ: Дайте ги подъ съдъ.

Министъръ Х. И. Поповъ: И вие трѣбва да чакате съдъ, а не каквото чувате отъ улицата, да го носите тукъ.

А. Ляпчевъ: Азъ не съмъ го казалъ още.

И. М. Костовъ: Азъ не се тревожа като тебъ. Въ всѣки случай, не е тукъ да доказвамъ моята виновностъ или моята невиновностъ. Има друго мѣсто. Вие знаете, какъ се доказва това. Така щото не се безпокойте, г. Ляпчевъ, и то ще дойде. Въ всѣки случай, не преди Васъ ще се оправдавамъ, защото вие и светия да имате преди себе си, пакъ нѣма да му повѣрвате, ако не е отъ Вашата партия.

По-нататкъ, г. Коларовъ, каза за ориза: „Гешефти, страшна работа!“ „Защо“, казва, „оризаритѣ потриватъ рѣжа и . . . левче?“ Моля ви се, господата, които плачатъ депоношно, за да се възнагради трудътъ на работника, билъ даже той селски работникъ, дожаждатъ тукъ да ви разправятъ работи, които сѣ тѣкмо обратни на тия, за които всѣки день плачатъ! Но понеже е въпросътъ да се хвърли вина върху комитета, трѣбва да се каже нѣщо. 80 ст. билъ оризътъ, а станалъ 1 л. Той бѣше и 60 пари едно врѣме; и 60 пари съмъ ялъ азъ оризъ. Въ всѣки сулчай, вие миналата година не сте яли 38 ст. ориза.

В. Коларовъ: Кой не е ялъ?

И. М. Костовъ: Вие.

В. Коларовъ: Не е вѣрно. 38 л. бѣше чувалътъ. Г. министърътъ на правосѣдието помни и ще потвърди моитѣ думи.

Министъръ Х. И. Поповъ: Сега не можемъ да го купимъ толкова. Никой нѣма да го даде.

И. М. Костовъ: Г. г. народни прѣдставители! По-слаба била миналогодишната реколта отъ тазгодишната, затова трѣбвало да се снесе, тазгодишната реколта. Ами вие, г-да, които приказвате за политика, не виждате ли какъ бѣха работницитѣ лѣтосъ?

В. Коларовъ: Какъ бѣха?

И. М. Костовъ: Бѣха по-сѣпи.

В. Коларовъ: Това не е истина, по-евтино имъ плащаха. Тая година имъ плащатъ по-евтино, отколкото лани.

Н. Алтимирски: Вие лъжете, азъ съмъ плащалъ на работницитѣ тройно по-сѣпато. (Възражения отъ крайната лѣвица)

Прѣседателътъ: Моля, моля, г-да, оставете г. Костова да се изкаже.

И. М. Костовъ: Комитетът, когато определяше тази цѣна, имаше въ съображение и политическите обстоятелства, и затворените патища, защото сръпската война не е при тези условия, както беше първата въ 1912 и 1913 г. Тогава бѣха всички патища отворени, освѣтѣ на едно мѣсто, а сега, или до прѣди единъ мѣсецъ поне, патищата бѣха навсѣкѣдъ затворени; имаше само единъ душникъ, прѣзъ Русчукъ — Рамаданъ.

В. Коларовъ: Какво значение иматъ патищата за цѣната на ориза?

И. М. Костовъ: Нѣма нужда да Ви обяснявамъ. Щомъ не искате да разберете, то е Ваша работа. Комитетътъ взема въ съображение и политическите и икономическите причини и обстоятелства и дойде до това заключение, да даде двѣ цѣни за мѣстния оризъ и една цѣна за иностранния оризъ: 85 ст. за второкачественъ мѣстенъ оризъ, 1 л. за първокачественъ мѣстенъ оризъ и 90 ст. остана цѣната на чуждестранния оризъ. Комитетътъ се водѣше отъ добро намѣрение, което сега господата изкараха за нѣ какво си подобудение за гешефтарство, да може цѣната да бѣде удовлетворителна не само за мѣстните консоматори, но да може и отънѣ да дойде оризъ. Защото го сподата отъ лѣвницата знаятъ, че оризътъ дохожда отънѣ, но, докато трае тази война, нѣма да дойде отъ Германия, нѣма да дойде отъ Ромѣния или отъ Австрия. Знае се откъдѣ иде оризътъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Отъ Албания.

И. М. Костовъ: Може и отъ тамъ да дойде, г. Джидровъ. — Комитетътъ смѣташе, че трѣба да се даде една цѣна, която да не е грамадна и да не се различава отъ по-раншната, за да може вѣнъ отъ това количество, което се произвежда у насъ, да дойде и отъ вѣнъ.

Д-ръ П. Джидровъ: Откъдѣ?

И. М. Костовъ: Има депозити. — По такъвъ начинъ тази цѣна се утвърди и тя е цѣна, която е сравнително евтина, стига да има оризъ въ достатъчно количество. Защото споредъ статистиката, у насъ производството на ориза ще бѣде максимумъ 4—4½ милиона килограма; ако това количество е достатъчно за мѣстната консомация, за българския народъ, при тези обстоятелства, тогава може да направите ориза и 30 ст., и 10 ст., да го вземете насилствено и да дадете на господата отъ лѣвницата да го ядатъ на евтина цѣна.

Н. Досевъ: Тѣ не ядатъ оризъ.

И. М. Костовъ: По нататъкъ, г-да, за фактитъ. Г. Коларовъ бѣше особено настървенъ противъ комитета за месото. „Какъ, казва, вие опредѣляте цѣна 70 ст.? На друго мѣсто ви поставятъ 40 ст., а вие имъ налагате тази цѣна, 70 ст.“ И азъ като нѣмамъ овци и добитъкъ, че взели на хората добитъка по 30 ст. кило, за менъ нищо не важи. И азъ бихъ желалъ да имъ 30 ст. килограмъ месо, но трѣбва да платятъ онѣзи скотовъдци, които знаятъ какви трудности трѣбватъ, за да се отгледа единъ добитъкъ и колко имъ струва, за да дойдете да кажете, че цѣната 40 ст. била удовлетворителна.

В. Коларовъ: (Възразява нѣщо)

И. М. Костовъ: Имайте малко търпение. Азъ мислѣхъ, че сте по-търпеливи, а вие сте били много нервозни. Имате нужда отъ студени бани.

Азъ, г-да, дължа да ви заявя, че може би комитетътъ въ това отношение бѣше малко несправедливъ затова, защото цѣните на месото тази година се дадоха много по-низки, отколкото въ миналата война, прѣзъ 1912 и 1913 г. Но понеже смѣтаме, че и ние сме българи, че и ние можемъ малко да милѣемъ за тази държава, не само нѣкои и други да иматъ патентъ да милѣятъ за нея, мислѣхме въ комитета, че трѣбва да се направи, щото да не се оцѣтвя толковъ държавата, въ смисълъ да не се плаща всичко тъй скъпо, както, може би, се иска на нѣкои. Затова се опредѣли на живия угоенъ добитъкъ, на живо тегло волъ или крава, 65 ст., като се смѣта, че се взема и кожата отъ страна на държавата, която ще се използва въ настоящето критическо врѣме, която иначе, съ всичкитъ му мокротни и нечистотии, на пазара се прода

ваше прѣди 1, 2 или 3 мѣсеца по 3—3½, даже 4 л., като се смѣта да се използва всичко това, което добитъкътъ ще даде. 65 ст. на килограма се смѣта, както казахъ, за угоения добитъкъ, а угоенъ добитъкъ, споредъ правилата, се разбира този, който е билъ храненъ на ясла най-малко 45 дена; за другия добитъкъ — 60 ст. на килограмъ и овчето месо — 70 ст. И г. г. скотовъдцитъ да си направятъ смѣтка, като се вземе единъ вакълъ овецъ или една хубава овца, която има вълна и на която кожата ще се употреби и за друга цѣлъ, може ли да се даде 40 ст. килограмъ овчо месо, като живо тегло? Кога сте яли вие, г-да, 40 ст. овчо месо? Я кажете.

Н. Досевъ: Прѣди 20 години.

Г. Кириковъ: Кой яде живо месо? (Смѣхъ. Глѣтка въ лѣвницата)

И. М. Костовъ: Азъ ще Ви кажа. Вие го гълтате даже съ всичко друго.

Г. Поповъ: 40 кгр. дохожда една овца, а вие искате да я платите 28 л.

Н. Досевъ: Една овца не тегли 40 кгр. Вие лъжете. Не тегли повече отъ 30 кгр., а 30 кгр. правятъ 60 гроша, по вашата смѣтка. Вие хабете нѣмате, макаръ че сте чифликчия. (Глѣтка)

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля, г-да! Оставете г. Костова да свърши.

И. М. Костовъ: Г. г. народни прѣдставители! Подмѣтатъ се тукъ нѣкои имена — Дуковци, други, трети и четвърти. Азъ разбирамъ, че се отнася този въпросъ за лицата, на които комитетътъ е издалъ откритъ листъ да закупуватъ по частни пазарлъци отъ населението, ако това послѣдното се съгласява да продаде по тая или оная цѣна. Никакви други намѣрения не е ималъ комитетътъ, защото това нѣщо ще се прѣдава не на комитета, а на войсковата частъ, кждѣто и да бѣде тя. По такъвъ начинъ комитетътъ се ръководѣше отъ тая добра идея, да не се вземе по реквизиционенъ начинъ, безразборно, добитъкътъ на хората, а тѣ да го продаватъ както искатъ; ако искатъ да го прѣдложатъ на комитета, тамъ ще го прѣдложатъ, ако не, тѣ сж свободни да го дадатъ на реквизиционната комисия, и тамъ ще го приематъ по същата цѣна. Това се правѣше съ доброто намѣрение само да се услужи на дѣлото, да може по-евтино, по-безпрѣпятствено, по-изобилно да се намѣри храна за войската, за да не става, тъй да се каже, оплакване отъ населението. Това нѣщо продължаваше и никждѣ отъ населението нѣмаше оплаквания, защото асѣл нѣмаше и отъ какво да се оплаква, но когато вече дойде она моментъ, когато длъжността на комитета въ това отношение се прѣдаде на реквизиционната комисия — понеже вече комитетътъ не се грижеше за доставката на този артикулъ за войската — тия листове се унищожиха и ярвоветъ на комитета прѣминаха въ джобоветъ на другитъ господа, които се събняваха. Тѣй стои работата по това месо. За живия добитъкъ се разбира така: добитъкътъ ще се държи около 24 часа да се прѣчисти, за да не ставатъ тези злоупотребления, които нѣкои хитреци парвятъ, като даватъ прѣдварително на добитъка солена храна, даватъ му да се напие повече съ вода, и тутаки го теглятъ. И понеже по такъвъ начинъ става оцѣтиване на държавата, добитъкътъ се държи отдѣленъ 24 часа и следъ туй ставатъ тегленето. Но този въпросъ имамъ да кажа само това.

Азъ, обаче, казвамъ, че ние бѣхме несправедливи къмъ скотопроизводителитъ затуй, защото въ миналата война — мога да ви доставя доказателства за това — се е плащало по 1.20 л. за килограма живо месо, а ние сега плащаме по 60 ст., ако и угоено. Тогава помислете, кой е могълъ да прави гешефтарлъци и кой ги прави.

Н. Лулчевъ: И тогава и сега се правятъ гешефти.

И. М. Костовъ: Ако имате данни, вие ще го докажете. — На всеки случай комитетътъ е гледалъ трѣзвено на тази работа, и като не е искалъ да оцѣти скотопроизводителитъ, не е искалъ да изложи и държавната казна да плаща по-скъпо, отколкото дѣйствиелно струва вѣщата на лицето, отъ което се взима по този начинъ за една обща работа.

По-напредъ стана дума за г. Гюзелета и за шумния г. Стефановъ, новия милионеръ. Оплакаха се даже на Главната квартира. Защо? Защото комитетътъ искалъ 50 ст. комисииона за нѣколко стотици хиляди метра шаякъ. Г. Стефановъ ще се разправя на друго мѣсто, но азъ дължа да заява отъ дѣното на душата си, съ болка на сърце, че само тия, които не ме познаватъ, могатъ да говорятъ така.

А. Ляпчевъ: Не за Васъ.

Отъ крайната лѣвица: Той за Васъ не говори.

И. М. Костовъ: Азъ влизамъ въ комитета и съмъ неговъ шефъ; азъ отговарямъ за комитета, но за работитѣ, които ставатъ около него, азъ не отговарямъ. Г. Стефановъ прави въпросъ, че му се искало отъ комитета комисииона. Той ще отговаря за това, но азъ бихъ желалъ той да каже кой, какъ и кога му е искалъ комисииона. Вие смѣтате, че думитѣ на Стефанова и на фамозния Гюзелета могатъ да се слушатъ.

В. Коларовъ: Вие споменахте името на Стефанова, а не азъ. Вие го знаете по-добрь.

И. Веселиновъ: Защото нѣма другъ шаякъ, тоя шаякъ е, за който става дума, искатъ да ви освѣтлятъ.

И. М. Костовъ: Знаете ли, г-да, въ що се състои тая работа? По всѣка вѣроятностъ г. г. фабрикантитѣ сж смѣтали, че не ще може да имъ мине тъй лесно приказката. Тѣ сж искали да се даде отъ страна на централния комитетъ вжтрѣ въ два три дена цѣната на този важенъ артикулъ — който е важенъ не само поради туй, че трѣбва да се експериментира, да се проучи, но и затова, защото той е въ голѣмо количество и струва милиони на държавата — защото, когато работата се прѣтупа, безъ да бжде добрь проучена могатъ да станатъ грѣшки, и то въ полза на тоя, който дѣйствува бързо и мълчи. Архивата на комитета е на ачикъ; Военното министерство е тукъ и всѣки единъ отъ васъ, като народенъ прѣдставителъ, може да се справи, вмѣсто да приказва само непровѣрени работи. Не е хубаво да хвърляте петно върху когото и да било тукъ, отъ скамейката на народенъ прѣдставителъ и да обвинявате когото и да е. Трѣбва да проучите работата, защото това е само една партизанска злоба, единъ партизански бѣсъ и нищо повече.

В. Коларовъ: А! Благодаримъ.

И. М. Костовъ: Азъ съмъ по-мекъ въ изразитѣ си отколкото вие. — Прѣдписано е на мѣстнитѣ комитети, щомъ се изработи една партида по закупенъ отъ държавата шаякъ, да се вземе отъ него минимумъ единъ метръ, който да се изпрати въ централния комитетъ; за да се произнесе за цѣната. Какъ става огѣнката? Тѣй ли, както я излага защитникътъ на фабрикантитѣ г. Коларовъ?

В. Коларовъ: А! Благодаримъ.

И. М. Костовъ: Тѣй е, защото вие ги защитавате.

В. Коларовъ: Ние изнасяме тукъ ортаклъка Ви съ фабрикантитѣ.

Н. Досевъ: Платена защита е това.

Г. Кирковъ: Каквото спечелимъ, ще го дѣлимъ съ Васъ.

И. Веселиновъ: Г. Кирковъ! Ти за овци можешъ да приказвашъ, не за фабриканти.

И. Костовъ: Всѣка една мостра, всѣки единъ образецъ е изпращанъ въ Военното министерство да се изслѣдва отъ воененъ, държавенъ чиновникъ, който се занимава специално съ тази работа и който е въ състояние, вѣрвамъ само като види вещта, да ви каже колко струва тя. Нѣма никоя партида, нѣма образецъ, който да не е проученъ въ Военното министерство. И когато се сравни това, което е изработено отъ фабрикантитѣ, съ туй, което по поемнитѣ условия се е искало отъ Военното министерство като идеално, ще се види, че то въ многото си части не отговаря на поемнитѣ условия. Обаче комитетътъ, като имаше на лице всички тѣзи експертизи, суровитѣ мате-

риали, които сега се употребляватъ за обработка, надничитѣ и общитѣ разности и пр. и пр., произнесе се и даде една цѣна за идеално добрия шаякъ, а за всѣка една партида се прави намаление споредъ туй, доколко тя въ устойчивостъ е по-ниска въ нишките на основата или на вѣтъка. Така дадената цѣна впоследствие се прѣизмѣни отъ Министерския съветъ — но то не е важно. Докато се изпълни всичката процедура по огѣнката, трѣбва да се изминатъ нѣколко дена. Господата не могатъ да траятъ; тѣхъ не ги интересувахе, че не сж си взели наврѣме паритѣ, а ги интересувахе, да се огѣни шаякътъ имъ колкото се може по-високо. Когато на нѣкой търговецъ се взематъ повече вещи, на по-голѣма сума, за да не се вѣржатъ рѣцѣтъ на този господинъ, да не може да върши своята работа, комитетътъ за негово улеснение винаги му е отпущалъ по 80% отъ цѣната, която е била опрѣдѣлена отъ мѣстния комитетъ. Тѣзи господа казватъ: „Ние нѣмаме нужда отъ пари, нѣмаме нужда отъ вѣлна, по-скоро ни дайте цѣнитѣ“. Ние не сме длѣжни да слушаме никакви фабриканти, никакви търговци, които и да бждатъ тѣ. Комитетътъ направи това, което налагаше неговиятъ дългъ, и мисля, че комитетътъ съ чиста съвѣсть е изпълнилъ своя дългъ. Ако има нѣщо, прокурорътъ е тукъ.

Г. Коларовъ по-нататкъ говори за поскъпването — че то се дължало на това, че всичко било изнесено. Той каза, че всички продукти били оставени да се изнесатъ, че тогава се нормирали цѣнитѣ. Вие, г-да, приказвате много наизусть. Защото вие трѣбва да знаете, че комитетътъ бѣше въ ликвидация прѣзъ м. августъ и отъ 27 септември е почналъ да дѣйствува наново. Ако до-тогава нѣщо е изнесено, то е било затова, защото търговията бѣше въстановена на свободни начала. Отъ 23 септември насамъ нищо отъ това, за което казвате, не е изнесено: не е изнасяно нито кашкавалъ, нито сирене. Напротивъ, хората ни се оплакватъ, че сме дали високи цѣни, защото искате да се даде всичко безъ пари. И затуй имаше търговци, които отидоха дотамъ, че скриха своитѣ стоки, като кашкавалъ, сирене и др. като ги зазидваха, направиха зидове, прикриваха въ тѣхъ стокитѣ си така, като-че-ли тамъ е празно мѣсто, и по този начинъ поставиха комитета въ едно неловко положение.

Най-послѣ ние не знаемъ, кой има извѣстни вещи и кждѣ; ние не сме нито тайни агенти, нито можемъ да влизаме въ къщата на всѣки и всѣкждѣ да се ровимъ, защото това не е въ силата на комитета, па, ако щѣте, нито е въ силата на нѣкоя друга власт. Понеже се чувствува голѣма аинса отъ разни стоки и понеже мнозина ни казватъ: „Дайте свобода на търговията, може да излѣзе нѣщо“, комитетътъ въ желанието си да бжде въ услуга на обществото, за да може да има повече нѣщо на пазара, макаръ и на по-скѣпа цѣна, направи това, което днесъ виждаме, и вмѣсто да има благодарностъ, на комитета тукъ се правятъ упрѣци и отъ народни прѣдставители даже.

Г. Димитровъ: Тѣзи, които укриха продуктитѣ си, сега ги продаватъ на високи цѣни.

И. М. Костовъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако може да се допусне, че комитетътъ трѣбва да направи всичко за да даде на обществото евтино да яде и, слѣдователно, да загуби отъ едного, за да даде другиму, тогава, азъ мисля, ще се съгласите съ теорията на тѣзи господа (Сочи крайната лѣвица). Но това е невъзможно; комитетътъ винаги влиза въ всеостраненъ огледъ, какъ е, що е, каква е вещта, отгдѣ се докарва, какви разности има и пр., е естествено е, че ще дойдемъ до едно заключение — че не можемъ да имаме по-евтини продукти затуй, защото това положение го има днесъ не само въ България, а навсѣкаде въ Европа, па, ако щѣте, и въ цѣлия свѣтъ. Вие ще дойдете до ужасение, ако направите едно сравнение между цѣнитѣ, които има у насъ и тия, които има другаде. Вие ще видите, че у насъ животътъ е три пѣти по-евтинъ, отколкото въ всѣка друга държава.

Отъ крайната лѣвица: А-а-а!

В. Коларовъ: Захаръта кждѣ струва 1-45 л. килограмътъ, г. Костовъ?

Н. Алтимирски: Въ Цариградъ захаръта струва 2 л. килограмътъ.

Н. Досевъ: Въ Цариградъ оризътъ се продава 14 гроша.

Х. Бояджиевъ: Месото въ Виена е 8—10 крони килограмътъ.

И. М. Костовъ: Азъ говоря, г. г. народни прѣдставители, и който се интересува, може самъ да си направи справка и ще види, че у насъ животътъ е по-евтинъ, отколкото въ всѣка друга държава. А това се дължи изключително на комитета.

Отъ крайната лѣвица: А-а-а! (Смѣхъ)

Д-ръ П. Джидровъ: Въ България има винаги по-евтинъ животъ, отколкото въ другитѣ държави, понеже е останала назадъ въ икономическото си развитие.

Н. Алтимирски: И това ли знаете, бе приятели? Всичко знаете, и това си знаете! Говорихъ за работи, по които нѣмашъ хаберъ.

И. М. Костовъ: Прави се упрѣкъ, г. г. народни прѣдставители, за изплащането. Азъ вѣрвамъ, че изплащането, дѣйствително, нѣкъдѣ може да не става редовно, но това се дължи на обстоятелството, че често пѣти мѣстнитѣ комитети не знаятъ какъ да направятъ своитѣ приемателни протоколи, или въобще иматъ недоумѣние въ правилнитѣ, или, ако щете, правятъ това умишлено, защото повечето отъ комитетитѣ сѫ само опозиционни.

Й. Веселиновъ: Вѣрно е, че нарочно създаватъ спѣнки на централния комитетъ.

В. Коларовъ: Ами пловдивскитѣ комитетъ?

И. М. Костовъ: Ще Ви кажа. При Пловдивскитѣ комитетъ се делегира отъ тукъ делегатъ, който отиде и не намѣри приготвени книгата. Ще кажете: „Да, тамъ е кметъ Деню Маневъ, правителственъ човѣкъ, значи, това се прави умишлено. Реквизиционната комисия не се състои отъ правителствени хора“.

В. Коларовъ: Ами отъ какви хора се състои?

И. М. Костовъ: Състои се и отъ ваши хора; тамъ сѫ повечето опозиционери, па освенъ това вие сте всички контрольори. Ако мѣстнитѣ комитети по тѣзи или онѣзи причини не сѫ направили протоколитѣ, естествено, делегатътъ на централния комитетъ не може да ги потвърди, защото липсватъ, и затова изплащанята ще се забавятъ. Тукъ имаше викане, че не се изплащало, защото не се потвърдили протоколитѣ. Отиде делегатъ на централния комитетъ, който въ два дена прѣгледа около 200 протокола, защото толкова камо имаше, а другитѣ сега се готвятъ. И тукъ въ мѣстния комитетъ е г. Влайковъ, въ реквизиционната комисия г. Димитровъ, а и тѣ нѣматъ протоколи.

Й. Веселиновъ: Все идеални, все честни хора.

Г. Димитровъ: Азъ бѣхъ принуденъ да напусна този комитетъ, поради дѣйността на централния комитетъ.

И. М. Костовъ: Г. г. народни прѣдставители! Още двѣ думи по хлѣба. Г. Сахаровъ и г. Януловъ казватъ: „Вие рискувате да оставите страната гладна; нѣма жито, нѣма хлѣбъ, и затова повишавате цѣната на хлѣба на 50 ст.“ Това не е вѣрно. Споредъ новото разпореждане, има нѣколко вида хлѣбъ: първо — войнишки хлѣбъ, идеално чистъ; второ — хлѣбъ за пѣхвиницитѣ, съ 50% примѣсъ кукурузъ. Ако сте съгласни да даваме и на пѣхвиницитѣ фразели, и това ще направимъ. За обществото има два вида хлѣбъ: единъ чистъ, който струва 50 ст. 1 кг., и другъ съ примѣсъ 20% — 30 ст. Който обича да яде луксозенъ хлѣбъ, нека плаща 50 ст. Азъ мисля, че при това положение на работитѣ у насъ гладъ нѣма и не може да има, макаръ сега да се консумира повече отъ всѣки другъ пѣхъ, защото тѣзи наши войници, които сега сѫ на бойното поле, когато сѫ били у дома си, консумирали сѫ просеникъ или другъ по-доленъ хлѣбъ. Но сега комитетътъ не може да се съгласи да дава нечистъ хлѣбъ на тѣзи, които държавата е изпратила на бойното поле за постигане на българскитѣ идеали. Затова комитетътъ, въ съгласие и одобрене на Министерския съветъ.

прие да има за войницитѣ единъ хлѣбъ, който да бѣде най-чистъ и, ако това е прѣстъпление отъ страна на комитета, порицайте го.

В. Коларовъ: Кой ви порицава за това? Вие сте длѣжни да давате добъръ хлѣбъ на войската и на народа.

И. М. Костовъ: Азъ дължа да заявя, че нѣкъдѣ липсватъ нѣкои прѣдмети, по това не се дължи на комитета, а най-напрѣдъ на това, че нашата държава е бѣдна отъ желѣзнопѣтни линии и че ние трѣбва да прѣнасяме всичко. Понеже има само една линия, която прѣди всичко е заета за други цѣли, които ви сѫ известни и за които можете да се сътите; ако не щѣте — да ви ги кажа. Прѣди всичко комитетътъ не разполага съ вагони и когато говорите, трѣбва да имате малко съвѣсть, за да не правите упрѣци за работи, за които хаберъ нѣмате. Азъ ви увѣрвамъ, г. г. народни прѣдставители, че ние не разполагаме съ вагони, съ тѣхъ разполагатъ други власти, и ако ние искаме да прѣнесемъ известни прѣдмети, било за войската, било за населението, ще искаме вагони отъ тѣхъ и ако ни дадатъ, ще ги прѣнесемъ, ако не ни дадатъ, нѣма да ги прѣнесемъ. Защото вие знаете по-добъръ отъ всѣки други пѣхъ, че сега желѣзницитѣ служатъ за други цѣли, тѣ сѫ въ други рѣцѣ и ние не можемъ да влизаме сега въ разпавии. Нищо отъ това, което е отъ първа необходимостъ за българския народъ, не е въ недостигъ.

Отъ крайната лѣвица: А-а-а!

В. Коларовъ: Моля Ви се, въ продължение на цѣль мѣсець въ Пловдивъ нѣмаше солъ, а и въ този моментъ нѣма таъ. Скандалъ!

И. М. Костовъ: Г. г. народни прѣдставители! Може въ Пловдивъ да нѣма солъ, и това е вѣрно, но защо нѣма солъ? Защото нѣма прѣвозни сръдства.

Г. Кирновъ: Може би не по ваша вина.

И. М. Костовъ: Комитетътъ, обаче, разпреди да се достави солъ за страната. Отъ 10 дена у насъ има 290 вагона; отъ тѣхъ 30 вече сѫ пратени въ Пловдивъ и на други мѣста — въ това може да се увѣрите. Но ако досега не е имало възможностъ да се прѣкара солъ, това не е наша вина. Комитетътъ направи да има запасъ отъ газъ. Азъ ви увѣрвамъ, че въ Свищовъ има повече отъ 150—200 вагона газъ и въ Русе — повече отъ 200. Повече отъ 450 вагона газъ имаме, вънъ отъ тази, която се намира въ Македония и може да се използва отъ обществото. Ако не може да се използва навсѣкъдъ наврѣме, това не е по вина на комитета. Вие, по понятни причини, трѣбва да знаете, че комитетътъ не може да влиза въ конфликтъ, нито може да налага на Военното министерство, нито е патристично да се прави. Но Военното министерство или властитѣ, които разполагатъ съ вагонитѣ, винаги сѫ били въ услуга на комитета, доколкото времето и обстоятелствата сѫ позволявали.

Г-да, азъ ви дължа тѣзи обяснения, за да разсѣя у васъ всѣкакво съмнѣние. Не го говоря за тѣхъ (Сочи лѣвицата) и за публиката; азъ дължа на васъ отъ болшинството да ви съобща какъ стои положението, и ако комитетътъ заслужава порицание, нека да го порицаете най-напрѣдъ вие. (Ръкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсниа центъръ)

Прѣседателътъ: Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи иска думата. Но прѣди това трѣбва да поискамъ одобрѣнието на народното прѣдставителство, за да се продължи засѣданието слѣдъ 8 ч., докато свърши рѣчъта си г. министърътъ.

Обяснено ли е народното прѣдставителство да се продължи засѣданието.

Обаждатъ се: Съгласни.

Прѣседателътъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ Х. Г. Поповъ: Г. г. народни прѣдставители! Би било отъ моя страна една липса на уважение къмъ ония мнѣния, които се изказаха отъ страна на почитаемото народно прѣдставителство, ако азъ не дамъ нѣкои

пояснения. Съ искането от страна на г. финансовия министър 500.000.000 л. кредит за военни нужди искат се още и 30.000.000 л. за помощи на бѣднитѣ войнски семейства. Г. г. народни прѣдставители! На 15 т. м., когато за пръв път биде прочетен законопроектът на първے четене, азъ не чухъ отъ г. г. тѣснитѣ социалисти дали тѣ отказватъ тая помощъ, а г. г. широкитѣ социалисти се въздържатъ да дадатъ мнѣнието си.

Г. Кирковъ: Не, напротивъ, ние заявихме, че искаме 100 милиона лева.

Отъ дѣсницата: Тѣ отказватъ да гласуватъ.

Г. Кирковъ: Не можете никого излъга.

К. Досевъ: Никой ви не вѣрва. Вие заявихте, че нѣма да гласувате. Туй е езутищина отъ вава страна.

Прѣдседателъ: Моля, г-да!

Министъръ Х. Г. Поповъ: Г. Кирковъ! Имайте търпѣние да ме изслушате. — Г. г. широкитѣ социалисти се въздържаха да дадатъ мнѣние по този въпросъ. Всичкитѣ други парламентарни групи одобриха по начало това прѣдложение на г. финансовия министъръ. Днесъ менѣ ми е много приятно да констатирамъ прѣдъ васъ всички, че както г. г. тѣснитѣ социалисти, така и широкитѣ социалисти, изобщо цѣлото Народно събрание е проникнато отъ истинското българско патриотично желание, да се помогне на българина войникъ, който днесъ всичко жертвува, за да начертае границитѣ на една обединена България. Нѣма въ народното прѣдставителство разногласие по този поводъ; цѣлото народно прѣдставителство е проникнато отъ убѣждението, че онзи, които е отишълъ и е готовъ да сложи главата си за величието на България, нито той самиятъ, нито пъкъ неговото семейство трѣбва да бѣдатъ оставени въ състояние на безпокойство. Нашиятъ войникъ, г. г. народни прѣдставители, тройно повече ще бѣде храбъръ и самоотверженъ, когато бѣде убѣденъ, че отечеството мисли и се грижи за ония, които той оставя у дома си; че има едно народно прѣдставителство, което непрѣкъснато и непритворно се интересува за участъта и съдбата на ония, които той е оставилъ подиръ себе си въ своята хижа. И мене ме радва, г. г. народни прѣдставители, това единодушие по този жизненъ въпросъ. Не съмъ отъ ония, г. г. народни прѣдставители, които биха се противопоставили — и вѣрвамъ, че нито единъ отъ васъ не би се противопоставилъ — помощта да бѣде увеличена. Напоследъкъ тя е увеличена на 35 ст. на глава. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че помощта трѣбва да бѣде разумна, да не минава едни необходими за живота граници, за да не бѣде изтъкувана тя като разточителство. И менѣ ми се струва, г. г. народни прѣдставители, че комитетъ за подпомагане войншкитѣ семейства, учрѣденъ по нареждане на г. прѣдседателя на Народното събрание, въ който влизатъ прѣдставители отъ социалиститѣ, отъ демократитѣ, отъ земледѣлцитѣ и отъ болшинството, има макаръ и въ кѣсо врѣме, макаръ и набързо възможността да скъсва известни норми — единъ правилникъ, по който трѣбваше да се раздава тази помощъ.

Едно нѣщо, което тукъ ми направи впечатление, то бѣше оня упрекъ, онова като-че-ли обвинение, което г. Димитровъ искаше да хвърли върху дѣйността на този комитетъ, въ смисълъ, че сж били допуснати известни злоупотреби.

Е добръ, дължа, г. г. народни прѣдставители, да ми заявя, че злоупотреби какъто отъ страна на централния комитетъ, така и отъ страна на неговитѣ органи нѣма, и ако има мѣсто да се каже, че законътъ за харчене на държавни пари най-стриктно е прилаганъ, то е тъкмо въ този случай. И мисля, че както г. Януловъ, така и г. Дашаиловъ, така и г. Омарчевски, а също така и прѣдставителътъ отъ болшинството тукъ, единодушно прѣдъ насъ ще заявятъ, че въ случая за никакви злоупотреби и дума не може да има. Може, г. г. народни прѣдставители, да има нѣкъдѣ нѣкакви опущения — приемамъ ги, готовъ съмъ да изслушамъ всѣка бѣлѣжка отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, и да вземамъ съвмѣстно — и на първо мѣсто позволете да ги взема азъ — мѣрки, за да се избѣгнатъ тия опущения, ако такива има нѣкъдѣ. Г. г. народни прѣдставители! За ония, които се сражаватъ тамъ по бойнитѣ полета — сръщу нашитѣ врагове, ако ние, които стоимъ на топло, трѣбва да си съблѣчемъ палтото, ако ние, които ходимъ по послани улици, трѣбва да си събуемъ обувката, ако трѣбва да дадемъ всичко тъмъ нужно, убѣденъ съмъ, че нито единъ отъ васъ нѣма да бѣде противъ това. (Бурни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсна центъръ) Убѣденъ съмъ — защото имамъ между васъ лични приятели, изслушвалъ съмъ ги не само тукъ, изслушвалъ съмъ ги вънъ, изслушвалъ съмъ ги и въ тѣсненъ приятелски кръгъ — нито единъ отъ васъ не е противъ голѣмото желание да дадемъ пълно спокойствие на ония, който се жертвува по полета, чукари и долини, като чертае границитѣ, голѣмитѣ граници на България. Азъ съмъ убѣденъ, пъкъ въ душата си и вие, г. г. народни прѣдставители, сте на същото мнѣние, че не бива да оставимъ нито войника, който тамъ се сражава, нито тия, които тукъ той е оставилъ, безъ да бѣдемъ загрижени за тѣхъ. Само когато ние се грижимъ за тѣхъ и когато тая грижа отъ день на день ще усиляваме и подобряваме, когато дадемъ и нѣщо повече отъ това, което досега сме дали, тогава, г. г. народни прѣдставители, ние ще кажемъ, че сме изпълнили дълга си въ случая и тогава ще кажемъ съ право на ония, който воюва: „Сражай се, бий се храбро, прогони противника отъ тази свещена земя, да нѣма нито единъ непризрителски кракъ да газе тази земя и знай: любезни нашъ войниче, че за тебе и за твоитѣ у дома се грижи отечеството. (Бурни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсна центъръ).

Прѣдседателъ: По чл. 19 отъ правилника, засѣданието по-нататъкъ не може да се продължи, понеже новъ прѣдметъ не можемъ да почнемъ да разискваме. Ще опрѣдѣлимъ дневния редъ за утрѣшното засѣдание.

На първо мѣсто ще имаме: трето четене законопроекта за извънреденъ свръхсметенъ кредитъ отъ 530.000.000 л., за покрѣпане разходите по войната прѣзъ 1915 и 1916 г.

На второ мѣсто ще бѣде: първо четене на законопроектитѣ, които бѣха турени въ дневния дневенъ редъ и свързъ това съобщениѣ днесъ на народното прѣдставителство прѣдложения за одобрѣние: а) указъ № 4 отъ 2 юний 1915 г., съ който се разрешаватъ кредити за личния съставъ и за вещественитѣ разноски на отдѣлението за обшинскитѣ налози и б) за одобрѣние височайшия указъ № 100 отъ 24 септември т. г., относящъ се до упражнението и турението въ дѣйствието военнопонаказателния законъ, раздѣлъ III, за прѣстапленитѣ въ врѣме на война и въ мѣстности, обявени въ военно положение.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато 8 ч. 15 м. вечерта)

Прѣдседателъ: **Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ**

Подпрѣдседателъ: **Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ**

Секретаръ: **Д-ръ Ф. СИМЕОНОВЪ**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. ГЪЛЖБОВЪ.**